

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta ja eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sähkömarkkinalakia. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi laki eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelut eli niin sanottu datahub otetaan käyttöön 21.2.2022. Esityksen mukaan sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoa varten säädettäisiin viiden kuukauden pituinen käyttöönottojakso.

Sähkömarkkinalakiin lisättäisiin säännökset vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden sekä jakeluverkon rajapistemittauksista vastaavien muiden verkonhaltijoiden ja kiinteistönhaltijoiden velvollisuudesta rekisteröityä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi. Rekisteröitymisen avulla varmistettaisiin, että palvelujen käyttäjien tietojärjestelmät täyttäisivät sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käytön edellyttämät yhteensopivuusvaatimukset. Nykyisten toiminnanharjoittajien tulisi rekisteröityä palvelujen käyttäjiksi ennen käyttöönottojakson alkamista.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjien rekisteröitymiset jäädytettäisiin pääsääntöisesti käyttöönottojakson ajaksi. Rekisteröintejä olisi kuitenkin mahdollisuus tehdä, jos tämä ei vaarantaisi palvelujen aikataulun mukaista käyttöönottoa.

Vähittäismyyjä, joka ei saavuttaisi rekisteröintivalmiutta käyttöönottojakson alkuun mennessä joutuisi keskeyttämään toimintansa ainakin käyttöönottojakson päättymiseen saakka. Vähittäismyyjään kohdistettaisiin velvoitteita, joilla varmistettaisiin, ettei vähittäismyyjän asiakkaiden sähköntoimitus keskeytyisi. Vähittäismyyjän tulisi myydä sopimuskantansa rekisteröidylle vähittäismyyjälle tai irtisanoa asiakkaidensa sähköntoimitus sopimukset. Muussa tapauksessa sopimukset purkautuisivat ilman eri toimenpiteitä. Rekisteröityneet vähittäismyyjät voisivat yhdistää vähittäismyyntiliiketoimintansa säänneltyjen menettelytapojen mukaisesti myös käyttöönottojakson aikana. Tarvittaessa jakeluverkonhaltija jatkaisi sähköntoimitusta asiakkaalle, kunnes tällä olisi sähköntoimitus uuden vähittäismyyjän kanssa.

Jos jakeluverkonhaltija ei saavuttaisi rekisteröintivalmiutta ennen käyttöönottojakson alkamista, vähittäismyyjien toimitukset jakeluverkkoon pyrittäisiin turvaamaan jakeluverkonhaltijan väliaikaisin toimenpitein siihen saakka, kunnes jakeluverkonhaltija pystyy täyttämään rekisteröinnille asetetut vaatimukset. Energiaviraston olisi tarvittaessa päätettävä niistä toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä jakeluverkonhaltijan sähköverkkotoiminnan ylläpitämiseksi. Energiavirasto voisi tällöin määrätä jakeluverkonhaltijalle kuuluvia tehtäviä yhden tai useamman muun jakeluverkonhaltijan hoidettavaksi. Viimeisenä vaihtoehtona Energiavirasto voisi peruuttaa jakeluverkonhaltijan sähköverkkoluvan. Tällöin Energiaviraston olisi tarvittaessa päätettävä niistä toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä kyseisen verkkotoiminnan ylläpitämiseksi. Jollei sähköverkon siirtämisestä toiselle verkonhaltijalle sovita, Energiavirasto voisi päättää verkkoluvan siirtämisestä ja verkon lunastamisesta täyttä korvausta vastaan.

HE 116/2021 vp

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan ensi tilassa. Käyttöönottojakso alkaisi 1.11.2021 ja päättyisi 31.3.2022. Merkittävien käyttöönotto-ongelmien tilanteissa käyttöönottojaksoa voitaisiin siirtää valtioneuvoston asetuksella enintään vuodella eteenpäin.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT.....	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta.....	5
1.2 Valmistelu	6
2 Nykytila ja sen arviointi.....	6
2.1 Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelut	6
2.2 Sähkönmittaus ja Euroopan unionin sähkömarkkinadirektiivi	8
2.3 Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus.....	9
3 Tavoitteet	11
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	12
4.1 Keskeiset ehdotukset	12
4.2 Pääasialliset vaikutukset	14
4.2.1 Vaikutukset sähköalan yrityksiin	14
4.2.2 Vaikutukset loppukäyttäjiiin ja jakeluverkoissa toimiviin sähköntuottajiin	15
4.2.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	15
5 Muut toteuttamiskohtaiset ehdot.....	15
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	15
5.1.1 Sähkönmittaukseen liittyvät muutokset	15
5.1.2 Velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita ja rekisteröityä palveluiden käyttäjäksi.....	16
5.1.3 Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojakso	16
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomaille käytetyt keinot.....	17
5.2.1 Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön käyttöönottojakso	17
5.2.2 Sähkömarkkinadirektiivin sähkönmittaukseen liittyvät säännökset.....	17
6 Lausuntopalaute	18
7 Säännöskohtaiset perustelut	19
7.1 Sähkömarkkinalaki.....	19
7.2 Laki eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä	26
8 Lakia alemman asteen sääntely.....	32
9 Voimaantulo	33
10 Toimeenpano ja seuranta	33
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisen järjestys	33
11.1 Henkilötietojen suoja	33
11.2 Elinkeino vapaus	38
11.3 Omaisuuden suoja	43
11.3.1 Omaisuuden käyttörajoitukset.....	43
11.3.2 Sähköverkon lunastaminen	44
11.3.3 Sopimusvapaus ja sopimusten pysyvyys.....	45
11.4 Lainsäädäntövallan siirtäminen.....	46
11.5 Säätämisen järjestelyn arviointi	46
LAKIEHDOTUKSET.....	48
1. Laki sähkömarkkinalain muuttamisesta.....	48

HE 116/2021 vp

2. Laki eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä	51
LIITE.....	56
RINNAKKAISTEKSTI	56
1 Laki sähkömarkkinain muuttamisesta	56

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Suomen sähkömarkkinat avattiin kilpailulle vuonna 1995. Sähkön vähittäismarkkinoiden kilpailu avautui laajassa mittakaavassa 1998.

Sähkön vähittäismarkkinoilla keskeisiä toimijoita ovat jakeluverkonhaltijat, vähittäismyyjät ja loppukäyttäjät. Jakeluverkonhaltija vastaa sähkön siirtämisestä jakeluverkossaan eli sähköjakelusta ja sähkönkulutuksen mittauksesta. Vähittäismyyjä puolestaan huolehtii sähköenergian hankinnasta jakeluverkkoihin liittyneille loppukäyttäjille. Jotta vähittäismyyjä pystyy laskuttamaan asiakkaaltaan oikean määrän sähköä ja hankkimaan itse vastaavan määrän sähköä, tulee jakeluverkonhaltijan toimittaa vähittäismyyjälle tämän asiakkaan kulutustiedot. Verkonhaltijan tulee asettaa kulutustiedot samanaikaisesti myös asiakkaan saataville.

Sähkömarkkinoilla syntyy koko ajan runsaasti mittaustietoa. Sähkön kulutus mitataan jakeluverkoissa tunneittain, jolloin vuodessa kertyy jokaista asiakasta kohden 8760 mittaustietoa. Tämän lisäksi vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden välillä toimitetaan tietoa vähittäismyyjien vaihtoista ja asiakkaiden vaihtumisesta esimerkiksi muuttotilanteissa. Unionin lainsäädännön harmonisoinnin vuoksi Suomessa siirrytään vuonna 2023 15 minuutin taseselvitysjaksoon.

Suomen vähittäismarkkinoilla toimii tällä hetkellä 77 jakeluverkonhaltijaa ja 64 vähittäismyyjää. Jakeluverkonhaltijoiden ja vähittäismyyjien välinen tiedonvaihto ulottuu kaikkiin noin 3,5 miljoonaan jakeluverkkoihin liitettyyn sähkökäyttöpaikkaan. Vuoden aikana Suomessa tapahtuu noin miljoona muuttoa, yli 200 000 myyjänvaihtoa ja mittaustietoja vaihdetaan 3,5 miljoonasta käyttöpaikasta päivittäin. Osapuolten välisiä tiedonvaihtosanomia lähetetään vuodessa yhteensä useita satoja miljoonia.

Tiedonvaihdosta on osapuolia velvoittavat säännökset sähkömarkkinalaissa (588/2013) ja sen nojalla annetuissa säännöksissä. Tiedonvaihto perustuu määrämuotoisiin sähköisiin sanomiin ja menettelytapoihin, joita osapuolien on velvollisuus noudattaa. Vuonna 1998 valitun menettelyn mukaisesti tiedonvaihto tapahtuu nykyisin kahdenvälisesti ja se edellyttää kaikkien jakeluverkonhaltijoiden ja vähittäismyyjien välisiä yhteyksiä toisiinsa. Käytännössä tiedonvaihto on nykyisin kuitenkin toteutettu muutaman palveluntarjoajan tarjoamien yhteyspalvelujen kautta.

Teknisesti nykyinen tiedonvaihtojärjestely on toimiva. Useat toimijat ovat kuitenkin valittaneet tiedon huonoa laatua eikä sovitusta pelisäännöistä tai viestimüodoista ole aina pidetty kiinni. Tämä on lisännyt merkittävästi käsin tehtävän työn määrää. Nykyisessä mallissa uusien palvelujen kehittäjien kuten aggregaattoreiden, energiatehokkuuspalvelujen tuottajien ja sähköautojen latausoperaattoreiden on työlästä toimia, mikä on omiaan hidastamaan uusien palvelujen kehitystä. Käytössä olevaa sanomamallia on myös vaikea kehittää eteenpäin.

Vuoden 2013 sähkömarkkinalain 49 §:ssä säädettiin järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle uudeksi tehtäväksi sähkökaupan ja taseselvityksen edellyttämän tiedonvaihdon kehittäminen. Järjestelmävastaava kantaverkonhaltija Fingrid Oyj käynnisti työ- ja elinkeinoministeriön pyynnöstä vuoden 2014 alussa hankkeen, jossa selvitettiin sähkön vähittäismarkkinoiden tulevaisuuden tiedonvaihtoratkaisuja. Selvityksessä ehdotettiin ratkaisuksi keskitettyä tiedonvaihtoratkaisua eli niin sanottua datahubia. Selvityksen mukaan standardoitu rajapinta sähkönkulutustietoon edistäisi esimerkiksi älyverkkojen ja -mittareiden täysimääräistä hyödyntämistä ja

uusia liiketoimintamahdollisuuksia kuten energiatehokkuuspalveluita, sähköautojen latausoperaattoreiden toimintaa ja kysyntäjoustopalvelujen tarjoamista markkinoille sekä helpottaisi hajautetun sähköntuotannon käsittelyä. Keskitetty palvelualusta edistäisi myös kilpailua vähittäismarkkinoilla.

Suomessa siirrytään keskitettyyn tiedonvaihtoon sähköön vähittäismarkkinoiden keskeisten markkinaprosessien osalta 21.2.2022. Sähkömarkkinalain 49 a §:n (sellaisena kuin se on muutettuna lailla 108/2019) mukaan järjestelmävastaava kantaverkonhaltija vastaa vastualueellaan jakeluverkoissa käytävän sähkökaupan markkinaprosessien edellyttämän tiedonvaihdon ja -hallinnan keskitetystä järjestämisestä ja taseselvityksestä jakeluverkoissa, eli sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluista.

Järjestelmävastaava kantaverkonhaltija Fingrid Oyj on tehnyt 29.1.2021 työ- ja elinkeinoministeriölle lainsäädäntöaloitteen sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön ns. rakenteellisten tietojen jäädytysjaksosta, eli käyttöönottojakson aikana mahdollisuutta sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluiden käyttäjäksi rekisteröitymistä rajoitettaisiin. Käyttöönottojakso on aloitteen mukaan välttämätön sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön onnistuneen käyttöönottoon turvaamiseksi, ja siitä säädettäisiin erillisellä lailla.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön käyttöönottojakson lisäksi esityksessä ehdotettaisiin muutoksia myös sähkömarkkinalakiin. Esityksellä laajennettaisiin velvollisuutta käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita koskemaan myös sellaista verkonhaltijaa, jonka sähköverkossa on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, sekä kiinteistönhaltijaa, jonka kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäinen sähköverkko muodostaa mittausalueen, jolla on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa. Myös tällaisen toimijan tulisi järjestää rajapistemittaukseen liittyvä tiedonvaihto sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön kanssa. Muutos olisi tarpeen jakeluverkkojen taseselvityksen toteuttamiseksi, joka on säädetty sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluksi. Lisäksi toimijoiden, joille on säädetty velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita tulisi rekisteröityä palveluiden käyttäjiksi.

Sähkömarkkinalakiin tehtäisiin myös joitakin sähkönmittausta koskevia muutoksia.

1.2 Valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä virkatyönä Fingrid Oyj:n aloitteen pohjalta. Luonnos hallituksen esitykseksi on ollut lausuttavana 17.6.–8.7.2021. Lausunnot on pyydetty Energiavirastolta, Kilpailu- ja kuluttajavirastolta, oikeusministeriöltä, Turvallisuus- ja kemikaalivirastolta, Tietosuojavaltuutetun toimistolta, valtiovarainministeriöltä, Electronic Frontier Finland Effi ry:ltä, Elinkeinoelämän keskusliitto ry:ltä, Energiateollisuus ry:ltä, järjestelmävastaava kantaverkonhaltija Fingrid Oyj:ltä, Metsäteollisuus ry:ltä, Open Knowledge Finland ry:ltä, Paikallisvoima ry:ltä, Suomen Kiinteistöliitto ry:ltä, Suomen Kuluttajaliitto ry:ltä, Suomen Lähienergialiitto ry:ltä, Suomen Omakotiliitto ry:ltä, Suomen Sähkökäyttäjät ry:ltä, Suomen Yrittäjät ry:ltä sekä Teknologiateollisuus ry:ltä.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelut

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluista, niiden järjestämisestä ja käytöstä säädetään sähkömarkkinalaissa. Lain mukaan järjestelmävastaava kantaverkonhaltija on velvollinen ke-

hittämään sähkökaupan ja taseselvityksen edellyttämää tiedonvaihtoa ja se vastaa vastuualueellaan jakeluverkoissa käytävän sähkökaupan markkinaprosessien edellyttämän tiedonvaihdon ja -hallinnan keskitetystä järjestämisestä ja taseselvityksestä jakeluverkoissa. Järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan tytäryhtiö, sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikkö, hoitaa sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluihin kuuluvia tehtäviä. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita ovat muun muassa vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan asiakastietojen ja sähkönkäyttöpaikkatietojen ylläpito sekä sähkökauppojen taseselvitys jakeluverkoissa ja taseselvitykseen liittyvän tiedonvaihdon järjestäminen. Palveluita on tarjottava vähittäismyyjille ja jakeluverkonhaltijoille tasapuolisesti ja syrjimättömästi. Sähkömarkkinalain 49 §:n 1 momentin säännöksessä on asetettu järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettu lakisääteinen velvoite, joka muodostaa oikeusperustan käsitellä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen tuottamista varten yleisen tietosuojasetuksen tarkoittamia loppukäyttäjien henkilötietoja. Järjestelmävastaava kantaverkonhaltija toimii näissä tilanteissa yleisen tietosuojasetuksen tarkoittamana rekisterinpitäjänä.

Sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaan vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan, joka harjoittaa sähköverkko toimintaa jakeluverkossa, on käytettävä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita sekä huolehdittava siitä, että sen tietojärjestelmät ja tiedonsiirtoon käyttämät järjestelmät toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa. Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan on myös huolehdittava vastuulleen kuuluvan, sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikölle toimittamansa tiedon virheettömyydestä sekä toimittamansa virheellisen tiedon korjaamisesta viipymättä.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikkö on valmistellut palveluiden käyttöönottoa yhdessä vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden kanssa. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita on avattu vaiheittain testaukseen vuoden 2020 ja kuluvan vuoden aikana. Vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden valmistelutoimenpiteiden edistymistä on seurattu välitavoitteiden avulla ja sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön mukaan ensimmäinen välitavoite saavutettiin hyvin tuloksin joulukuussa 2020. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotto on mittava tietojärjestelmien kehitysprosessi sekä palvelut järjestävälle järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle että palvelujen käyttäjille, erityisesti vähittäismyyjille ja jakeluverkonhaltijoille. Joukolla vähittäismyyjiä ja jakeluverkonhaltijoita on ollut vaikeuksia pysyä aikataulussa tietojärjestelmien yhteensopivuuden varmistamisessa. Toiminnanharjoittajien tietojärjestelmien kehityshankkeita on pyritty tukemaan järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan ohjauksella ja tuella sekä Energiaviraston valvontatoimin.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottopäiväksi säädettiin 21.2.2022 valtioneuvoston asetuksella 1073/2019, joka tuli voimaan 1.12.2019.

Lainsäädännössä ei tällä hetkellä ole määritelty erillistä käyttöönottojaksoa sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikölle. Järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan lainsäädäntöaloitteen mukaan käyttöönottojakso, jonka aikana sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikköön rekisteröityminen ei olisi mahdollista, on järjestelmän häiriöttömän käyttöönoton vuoksi kuitenkin tarpeen. Koska käyttöönottojakso rajoittaisi vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden mahdollisuutta rekisteröityä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluiden käyttäjäksi ja siten mahdollisuutta toimia sähköjärjestelmässä vähittäismyyjänä tai jakeluverkonhaltijana, on asiasta tarpeen säätää lailla.

Sähkömarkkinalain 49 a §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan sähkökauppojen taseselvitys jakeluverkoissa ja taseselvitykseen liittyvän tiedonvaihdon järjestäminen kuuluu sähkökaupan kes-

kitetyn tiedonvaihdon palveluihin. Jakeluverkkojen taseselvityksen järjestämiseksi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikkö tarvitsee myös jakeluverkkojen ja muiden mittausalueiden välillä olevien rajapistemittausten tiedot. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan vain jakeluverkonhaltijoilla, joilla on hallussaan jakeluverkkoa, sekä vähittäismyyjillä on velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita. Koska edellä mainittujen rajapistemittausten järjestämisestä voi olla vastuussa myös muu verkonhaltija tai kiinteistönhaltija, olisi lainsäädäntöä tarpeen täydentää myös tällaisten toimijoiden osalta velvollisuudella käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön palveluita. Ehdotuksen mukaan verkonhaltijan tai kiinteistönhaltijan olisi tällöin huolehdittava siitä, että sen vastuulla olevat järjestelmät, joita käytetään mainitun rajapistemittauksen tiedonsiirrossa, toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa. Yhteensopivuusvaatimus koskisi yksinomaan rajapistemittausten tiedonvaihtoon liittyviä toimintoja.

Laissa sähkömarkkinalain muuttamisesta (108/2019) säädetään toimijoiden velvollisuudesta valmistautua sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluiden käyttöön. Valmistelutoimet on tehtävä järjestelmävästään kantaverkonhaltijan yhteistyössä sähköalan yritysten kanssa laatiman sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen tietokonversiosuunnitelman ja käyttöönottosuunnitelman mukaisesti ja lisäksi vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden on tullut laatia itselleen suunnitelma. Voimassa olevaan sähkömarkkinalakiin ei kuitenkaan sisälly säännöksiä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluiden käyttäjäksi rekisteröitymisestä. Sääntelyä on tältä osin tarpeen täydentää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton sujuvan toteutuksen varmistamiseksi sekä loppukäyttäjien keskeytymättömän sähkönsaannin varmistamiseksi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton yhteydessä helmikuussa 2022.

2.2 Sähkönmittaus ja Euroopan unionin sähkömarkkinadirektiivi

Sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2012/27/EU muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2019/944, jäljempänä *sähkömarkkinadirektiivi*, säädetään aiempaa tarkemmin sähkön mittauksesta. Direktiivin 19 artiklassa säädetään älykkäistä mittausjärjestelmistä, 20 artiklassa niiden toiminnallisuuksista, 21 artiklassa loppuasiakkaan oikeudesta älymittariin, 23 artiklassa tiedonhallinnasta ja 24 artiklassa yhteentoimivuusvaatimuksista sekä tietoihin pääsyä koskevista menettelyistä. Täytäntöönpano edellyttää joiltain osin muutoksia kansalliseen sähkömarkkinalainsäädäntöön.

Sähkömarkkinadirektiivin 20 artiklassa säädetään älykkäiden mittausjärjestelmien toiminnoista. Mittauslaitteistoja koskevista vaatimuksista on tarkoitus säätää valtioneuvoston asetuksella, mutta artiklan kansallinen täytäntöönpano edellyttää osin muutoksia myös sähkömarkkinalain mittausta koskeviin säännöksiin. Sähkömarkkinadirektiivin 20 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan älykkäiden mittausjärjestelmien ja tiedonsiirron turvallisuuden on noudatettava asiaan kuuluvia turvallisuutta koskevia unionin sääntöjä, kun otetaan asianmukaisesti huomioon paras käytettävissä oleva tekniikka mahdollisimman korkeatasoisen kyberturvallisuuden varmistamiseksi samalla, kun huomioidaan kustannukset ja suhteellisuusperiaate. Kansallisessa sähkömarkkinalainsäädännössä ei ole tällä hetkellä säännöksiä mittauslaitteistojen ja tiedonsiirron kyberturvallisuudesta, mistä syystä ehdotuksessa esitetään täydennettäväksi sähkömarkkinalain 22 §:n säännöksiä.

Lisäksi direktiivin 20 artiklan 1 kohdan f alakohdassa säädetään loppuasiakkaille annettavasta mittaukseen liittyvästä neuvonnasta ja tiedoista. Loppuasiakkaille on ennen älymittarin asentamista tai sen yhteydessä annettava asianmukaista neuvontaa ja tietoa, erityisesti mittareiden koko potentiaalim hyödyntämisestä mittarin lukemisen hallinnassa ja energiankulutuksen seu-

rannassa sekä henkilötietojen keräämisestä ja käsittelystä sovellettavien unionin tietosuojasääntöjen mukaisesti. Myös neuvontavelvollisuudesta ehdotetaan säädettäväksi jatkossa sähkömarkkinalain 22 §:ssä.

Sähkömarkkinadirektiivin 23 artiklassa säädetään tiedonhallinnasta. Laatiessaan sääntöjä tiedonhallinnasta ja tietojen vaihtamisesta jäsenvaltioiden on täsmennettävä säännöt, jotka koskevat vaatimukset täyttävien osapuolten pääsyä loppuasiakkaan tietoihin tämän artiklan ja sovellettavan unionin lainsäädäntökehyksen mukaisesti. Sähkömarkkinadirektiivin soveltamiseksi tietoihin on katsottava sisältyvän mittaus- ja kulutustiedot sekä tiedot, joita asiakas tarvitsee toimittajan vaihtamiseen, kulutusjoustoon ja muihin palveluihin. Artiklan 5 kohdan mukaan loppuasiakkailta ei saa periä lisäkustannuksia pääsystä heitä koskeviin tietoihin tai pyynnöstä asettaa saataville näitä koskevat tiedot.

Asiakkaan oikeudesta omaan sähkönkulutusta koskeviin tietoihin on aiemmin säädetty sähköntoimitusten selvityksestä ja mittauksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (66/2009). Koska käyttöpaikan sähkömittaustiedot voivat olla Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen mukaista henkilötietoa, on sääntelyä siirretty lain tasolle sähkömarkkinalain 75 e §:ään. Sähkömarkkinalakia on syytä vielä täydentää sääntelyllä kiinteistön sisäiseen sähköverkkoon kuuluvan mittauslaitteiston lukemisesta ja loppuasiakkaan oikeudesta omiin mittaustietoihinsa näissä tapauksissa.

Sähkömarkkinadirektiivin täytäntöönpanon edellyttämien muutosten lisäksi sähkömarkkinalain 22 ja 71 §:ään ehdotetaan lisättäväksi valtuussäännös tarkempien säännösten antamiseen rajapistemittauksen osalta. Sähkömarkkinalakiin ei tällä hetkellä sisälly suoraan rajapistemittauksia koskevaa valtuussäännöstä. Rajapistemittauksista on osin säädetty valtioneuvoston asetuksella taseselvitystä koskevan sähkömarkkinalain 74 §:n nojalla, mutta sääntely on ollut väljempää mahdollistaen mittauksen järjestämisen sopimusperusteisesti. Valtuussäännöksistä on tässä yhteydessä tarpeen säätää, koska sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluiden käyttöönoton myötä käytäntöjä tulee voida yhdenmukaistaa myös rajapistemittauksen osalta. Sähkömarkkinalain 71 §:ään ehdotetun muutoksen myötä myös kiinteistönhaltijan, joka ei ole tasevastaava, rajapistemittauksesta voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

2.3 Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus) annettiin 27.4.2016 ja sitä on tullut soveltaa 25.5.2018 alkaen. Asetus on osa viime vuosina meneillään ollutta tietosuojaa koskevaa kokonaisuudistusta. Komissio on pyrkinyt tällä lainsäädäntöhankkeella yhdenmukaistamaan, vahvistamaan ja saattamaan ajan tasalle eurooppalaista henkilötietojen suojaa koskevaa lainsäädäntöä. Kokonaisuudistuksen tavoitteena on ollut luoda Euroopan unionille ajanmukainen, vahva, yhtenäinen ja kattava tietosuojakehys. Uudistus on ollut tarpeellinen informaatioteknologian nopean kehityksen ja jäsenvaltioiden hajanaisten henkilötietojen suojaa koskevien säädösten ja niiden epäyhtenäisen soveltamisen vuoksi. Tavoite näkyy muassa yksilön oikeuksien lujittamisena ja täytäntöönpanon valvonnan tehostamisena. Täytäntöönpanon valvontaa on tehostettu muun muassa valvontaviranomaisen toimivaltuuksia vahvistamalla ja erilaisilla institutionaalisilla järjestelyillä. Tietosuoja-asetuksen tavoitteena on myös vahvistaa sisämarkkinoita. Lisäksi komission kunnianhimoisena tavoitteena on ollut asettaa globaalit standardit henkilötietojen suojalle.

Yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisala on laaja. Tietosuoja-asetusta sovelletaan henkilötietojen käsittelyyn, joka on kokonaan tai osittain automaattista.

Yleisen tietosuojasetuksen tavoitteena on tehdä henkilötietojen suojasta erottamaton osa organisatorisia menettelyitä ja teknistä kehitystä. Asetuksessa säädetään esimerkiksi sisäänrakennetusta ja oletusarvoisesta tietosuojasta. Rekisterinpitäjän on henkilötietojen käsittelyä suunnitellessaan arvioitava teknisiä ja organisatorisia toimenpiteitä siten, että tietosuojaperiaatteet toteutuisivat tehokkaasti.

Yleisen tietosuojasetuksen keskeisiä henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita ovat käyttötarkoitussidonnaisuus, tietojen minimoinnin periaate, täsmällisyys, lainmukaisuuden, kohtuullisuuden ja läpinäkyvyyden periaate, säilytyksen rajoittaminen sekä eheys ja luottamuksellisuus. Käyttötarkoitussidonnaisuudella tarkoitetaan sitä, että henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä henkilötietoja saa käsitellä myöhemmin näiden käyttötarkoitusten kanssa yhteen sopimattomalla tavalla. Tietojen minimointia koskevan periaatteen mukaan kerättävien henkilötietojen tulee olla asianmukaisia, olennaisia ja tarpeellisia niiden käsittelytarkoituksen kannalta. Henkilötietoja ei siten voida kerätä esimerkiksi ainoastaan siltä varalta, että niiden käyttö voisi myöhemmin osoittautua hyödylliseksi. Tietojen täsmällisyyttä koskeva periaate tarkoittaa, että rekisterinpitäjän on huolehdittava tietojen täsmällisyydestä. Epätarkat ja virheelliset tiedot on oikaistava tai poistettava viipymättä. Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta, kohtuullisuutta ja läpinäkyvyyttä koskeva periaate puolestaan edellyttää, että henkilötietojen käsittely on lainmukaista ja rekisteröidyn kannalta läpinäkyvää. Henkilötietojen läpinäkyvällä käsittelyllä tarkoitetaan sitä, että rekisteröity saa tietoja itseään koskevasta henkilötietojen käsittelystä. Läpinäkyvyyden perustekijöihin kuuluvat vaatimukset, joiden mukaan tietojen on oltava helposti saatavilla ja ymmärrettäviä sekä selkeästi muotoiltuja. Säilytyksen rajoittamista koskevan periaatteen mukaan henkilötietoja voi säilyttää sellaisessa muodossa, jossa rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin pitkään kuin se on tarpeellista käsittelytarkoituksen toteutumisen kannalta. Eheyttä ja luottamuksellisuutta koskeva periaate korostaa henkilötietojen käsittelyn turvallisuudesta huolehtimista.

Yleinen tietosuojasetus perustuu riskipohjaiselle lähestymistavalle. Riskipohjaisen lähestymistavan keskeinen ajatus on, että rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijä voi sovittaa toimenpiteet, joilla se suojaa henkilötietoja, käsittelyyn sisältyvän riskin mukaisiksi. Rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on kyettävä osoittamaan, että valitut toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi ovat olleet oikeasuhtaisia käsittelyyn liittyviin riskeihin nähden.

Rekisteröidyllä on myös yleisen tietosuojasetuksen mukaan oikeus saada pääsy itseään koskeviin kerättyihin henkilötietoihin ja siirtää tiedot järjestelmästä toiseen.

Rekisterinpitäjälle seuraa yleisestä tietosuojasetuksesta eräitä uusia velvoitteita. Uusia velvoitteita ovat muun muassa velvollisuus tehdä tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi ja sitä seuraava valvontaviranomaisen ennakko kuuleminen, velvollisuus nimetä tietosuojavastaava eräissä tapauksissa ja velvollisuus ilmoittaa tietoturvaloukkauksesta valvontaviranomaiselle ja rekisteröidylle.

Yleisestä tietosuojasetuksesta seuraa velvoitteita suoraan myös henkilötietojen käsittelijälle. Henkilötietojen käsittelijä käsittelee tietoja rekisterinpitäjän lukuun. Henkilötietojen käsittelijän on esimerkiksi laadittava seloste käsittelytoimista. Henkilötietojen käsittelijän on myös vastattava käsittelyn turvallisuudesta. Asetuksessa säädetään myös yksityiskohtaisesti rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän välisestä sopimuksesta.

Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus edellyttää, että käsittelyllä on yleisen tietosuojasetuksen mukainen oikeusperuste. Keskeiset säännökset oikeusperusteista on annettu yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklassa. Yleistä tietosuojasetusta tarkentava kansallinen lainsäädäntö on mahdollista, kun henkilötietojen käsittely perustuu 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohtiin, eli

silloin, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi tai kun käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdissa säädetään kansallisista mukautuksista asetuksen mukaiseen sääntelyyn. Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai ottaa käyttöön yksityiskohtaisempia säännöksiä asetuksessa vahvistettujen sääntöjen soveltamisen mukauttamiseksi sellaisessa käsittelyssä, joka tehdään 1 kohdan c ja e alakohdan noudattamiseksi määrittämällä täsmällisemmin tietojenkäsittely- ja muita toimenpiteitä koskevat erityiset vaatimukset, joilla varmistetaan laillinen ja asianmukainen tietojenkäsittely muun muassa muissa erityisissä käsittelytilanteissa siten kuin IX luvussa säädetään. Artiklan 1 kohdan c ja e alakohdassa tarkoitetun käsittelyn perustasta on säädettävä joko unionin oikeudessa tai rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä.

Käsittelyn tarkoitus määritellään kyseisessä käsittelyn oikeusperusteessa tai, kun kysymys on 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetusta käsittelystä, sen on oltava tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Kyseinen käsittelyn oikeusperuste voi sisältää erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntöjen soveltamista. Mukautukset voivat koskea muun muassa yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta, käsiteltävien tietojen tyyppiä, asianomaisia rekisteröityjä, yhteisöjä, joille ja tarkoituksia, joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa, käyttötarkoitussidonnaisuutta, säilytysaikoja sekä käsittelytoimia ja -menettelyjä, mukaan lukien laillisen ja asianmukaisen tietojenkäsittelyn varmistamiseen tarkoitetut toimenpiteet, kuten toimenpiteet muita IX luvussa esitettyjä erityisiä tietojenkäsittelytilanteita varten. Unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

3 Tavoitteet

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoa on selvitetty ja valmisteltu Suomessa vuodesta 2014 lähtien. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoa koskeva lainsäädäntö annettiin vuonna 2019. Palvelut on tarkoitus ottaa käyttöön 21.2.2022.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton valmistelujen yhteydessä on ilmennyt tarve säätää erillisestä käyttöönottojaksosta, jonka aikana uusien palvelujen häiriötön käyttöönotto varmistettaisiin. Käyttöönottojakso on arvioitu välttämättömäksi palvelujen käyttöönottoon liittyvien riskien pienentämiseksi.

Käyttöönottojakson avulla pyritään varmistamaan:

- 1) sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoprojektin sekä vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden keskittyminen tärkeimpiin palvelujen käyttöönotto tehtäviin ja käyttöönoton jälkeisiin tehtäviin;
- 2) sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen onnistunut käyttöönotto vähittäismarkkinoilla ja palvelujen mahdollisimman huomaamaton käyttöönotto loppukäyttäjille;
- 3) vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden käyttöönottovalmiuden todentaminen;
- 4) sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotossa mahdollisia ongelmia aiheuttavien merkittävien muutosten välttäminen käyttöönottovaiheessa.

Toisena keskeisenä tavoitteena on varmistaa sähkön vähittäismarkkinoiden keskeytymätön toimivuus sekä jakeluverkkoihin liittyneiden loppukäyttäjien ja sähköntuottajien sähkön ja jakelu- palvelujen keskeytymätön saanti niissä mahdollisissa tilanteissa, joissa vähittäismyyjä tai jakelu- verkonhaltija ei ole onnistunut saavuttamaan sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelu- jen käyttöönottovalmiutta käyttöönottosuunnitelman mukaisessa aikataulussa.

Kolmantena keskeisenä tavoitteena on pyrkiä estämään tilanne, jossa yksittäisten vähittäismyy- jien tai jakeluverkonhaltijoiden viivästyminen sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelu- jen käyttöönotossa viivästyttäisi palvelujen käyttöönottoa koko vähittäismarkkinan osalta.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Hallituksen esityksessä ehdotetaan annettavaksi määräaikainen laki, jossa säädettäisiin sähkö- kaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojaksosta ja siihen liittyvistä keskeisistä varautumistoimenpiteistä. Käyttöönottojakso kestäisi viisi kuukautta. Se alkaisi 1.11.2021 ja päättyisi 31.3.2022. Merkittävien käyttöönotto-ongelmien tilanteissa käyttöönottojaksoa voitai- siin siirtää valtioneuvoston asetuksella enintään vuodella eteenpäin.

Sähkömarkkinalakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset vähittäismyyjien ja jakeluverkonhalti- joiden sekä jakeluverkon rajapistemittauksista vastaavien muiden verkonhaltijoiden ja kiinteis- tönhaltijoiden velvollisuudesta rekisteröityä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikössä käyttämiensä palvelujen käyttäjäksi. Rekisteröitymisen tarkoituksena olisi varmistaa, että pal- velujen käyttäjien tietojärjestelmät täyttäisivät sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelu- jen käytön edellyttämät yhteensopivuusvaatimukset. Nykyisten toiminnanharjoittajien tulisi re- kisteröityä palvelujen käyttäjiksi ennen käyttöönottojakson alkamista.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojakso rauhoitettaisiin palvelujen käyttäjien rekisteröitymisiltä. Järjestelmä vastaavalla kantaverkonhaltijalla ei olisi lähtökohtai- sesti velvollisuutta hyväksyä käyttöönottojakson aikana sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjien rekisteröintejä. Säännös ei merkisi kuitenkaan ehdotonta kieltoa rekiste- röidä toiminnanharjoittajia sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjiksi. Sään- nökseen sisältyisi mahdollisuus tehdä rekisteröintejä edellyttäen, että tämä ei vaarantaisi palve- lujen aikataulun mukaista käyttöönottoa.

Ehdotuksessa laiksi eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä säädettäisiin myös menettelyistä, jos nykyinen toimin- nanharjoittaja ei saavuttaisi rekisteröitymisvalmiutta käyttöönottojakson alkuun mennessä. Säännösten tarkoituksena on pyrkiä varmistamaan sähkön vähittäismarkkinoiden toiminta ja asiakkaiden sähkönsaannin keskeytymättömyys myös näissä tilanteissa.

Lakiehdotuksen 3 §:n mukaan vähittäismyyjä, joka ei saavuttaisi rekisteröintivalmiutta käyt- töönnottojakson alkuun mennessä joutuisi keskeyttämään toimintansa vähittäismyyjänä siihen saakka, kunnes täyttää rekisteröintivalmiuden ja ainakin käyttöönottojakson päättymiseen saakka. Vähittäismyyjään kohdistettaisiin velvoitteita, joilla varmistettaisiin, ettei vähittäismyy- jän asiakkaiden sähköntoimitus keskeytyisi. Ensisijaisena vaihtoehtona vähittäismyyjällä olisi sopimuskantansa myyminen yhdelle tai useammalle rekisteröidylle vähittäismyyjälle. Toissijai- sena vaihtoehtona olisi vähittäismyyjän kaikkien sähkönmyyntisopimusten irtisanominen. Jos vähittäismyyjä ei ole määräajassa siirtänyt sopimuskantaansa toisille vähittäismyyjille tai irti- sanonut asiakkaidensa sähkönmyyntisopimuksia, purkautuisivat vähittäismyyjän sähkönmyyn-

tisopimukset ilman eri toimenpiteitä viiden viikon kuluttua käyttöönottojakson alkamisesta. Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan rekisteröityneet vähittäismyyjät voisivat yhdistää vähittäismyyntiliiketoimintansa säänneltyjen menettelytapojen mukaisesti myös käyttöönottojakson aikana.

Jos vähittäismyyjä ei siirtäisi asiakkaidensa sähköntisopimuksia uusille vähittäismyyjille asetetussa määräajassa taikka jos asiakkaalla ei irtisanomisajan päättyessä tai sähköntisopimuksen purkautuessa ole voimassa uutta sähköntisopimusta, siirryttäisiin lakiehdotuksen mukaan vähittäismyyjän asiakkaiden sähköntoimituksen turvaamiseksi noudattamaan pääpiirteissään sähkömarkkinalain 102 §:ssä säädettyä menettelyä vastaavaa menettelyä. Pykälän mukaan vähittäismyyjän asiakkaan jakeluverkonhaltija ei saa keskeyttää sähköjakelua vähittäismyyjästä johtuvasta syystä, ennen kuin jakeluverkonhaltija on ilmoittanut loppukäyttäjälle sähköjakelun keskeyttämisestä ja sen syystä. Jakeluverkonhaltija jatkaisi vähittäismyyjän toimituksen päättyessä sähköntoimitusta asiakkaalle vähintään kolmen viikon ajan. Jos asiakkaalla ei olisi kolmen viikon määräajan jälkeen edelleenkaan uutta vähittäismyyjää ja sähköntisopimusta, jatkuisi jakeluverkonhaltijan sähköntoimitus kaikille sopimuksettomille asiakkaille siihen saakka, kunnes Energiavirasto on siirtänyt näiden asiakkaiden sähköntoimitukset uuden vähittäismyyjän vastuulle sähkömarkkinalain 67 §:n 2 momentissa tarkoitettujen sopimusehtojen mukaisilla ehdoilla.

Lakiehdotuksen 6 §:ssä säädettäisiin sähköntoimitusmarkkinoiden toiminnan turvaamiseksi toimenpiteet, kun jakeluverkonhaltija ei saavuttaisi rekisteröintivalmiutta ennen käyttöönottojakson alkamista. Ensimmäisessä vähittäismyyjien toimitukset jakeluverkkoon pyrittäisiin turvaamaan jakeluverkonhaltijan omin väliaikaisin toimenpitein siihen saakka, kunnes jakeluverkonhaltija pystyy täyttämään rekisteröinnille asetetut vaatimukset. Toissijaisesti Energiaviraston on tarvittaessa päätettävä niistä toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä jakeluverkonhaltijan sähköverkkotoiminnan ylläpitämiseksi. Energiavirasto voisi tällöin määrätä jakeluverkonhaltijalle kuuluvia tehtäviä yhden tai useamman muun jakeluverkonhaltijan hoidettavaksi. Toimenpiteet olisi rajattava ensimmäisessä koskemaan sellaisia jakeluverkonhaltijan sähköverkkotoimintaan kuuluvia tehtäviä ja velvollisuuksia, jotka liittyvät sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöön. Viimeisenä vaihtoehtona Energiavirasto voisi peruuttaa jakeluverkonhaltijan sähköverkkoluvan, jos jakeluverkonhaltija oleellisesti rikkoo sille sähkömarkkinalaissa säädettyjä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen piiriin kuuluvia tehtäviä ja niiden edellyttämiä velvoitteita sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotosta, eikä rikkomusta voida korjata muilla säädetyillä toimenpiteillä. Sähköverkkoluvan peruuttamisen jälkeen noudatettaisiin sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain (590/2013; jäljempänä *valvontalaki*) 24 §:ssä säädettyä menettelyä. Säännöksen mukaan jos sähköverkkolupa peruutetaan, Energiaviraston on tarvittaessa päätettävä niistä toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä kyseisen verkkotoiminnan ylläpitämiseksi. Jollei sähköverkon siirtämisestä toiselle verkonhaltijalle sovita, Energiavirasto voi päättää verkkoluvan siirtämisestä ja verkon lunastamisesta täyttä korvausta vastaan.

Sähköntoimitusten mittausta koskeviin säännöksiin lisättäisiin säännökset mittausalueiden välisistä rajapistemittauksista. Mittaussäännöksiä myös täydennettäisiin sähkömarkkinadirektiivin tarkentuneiden säännösten johdosta. Mittaustietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä kiinteistöverkon kautta tapahtuvien sähköntoimitusten osalta täsmennettäisiin mittaustietojen tietosuojan parantamiseksi.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset sähköalan yrityksiin

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotto vaikuttaa noin 250 sähköalan yritykseen. Näistä vähittäismyyjiä on 64 kappaletta ja jakeluverkonhaltijoita 77 kappaletta. Rajapistemittausta koskevan sääntelyn arvioidaan ulottuvan noin 110 sähköalan yritykseen, joista osa on muita sähköverkonhaltijoita kuin jakeluverkonhaltijoita. Jakeluverkonhaltijoiden yhteenlaskettu liikevaihtovaihto on ollut vuonna 2019 noin 2,1 miljardia euroa. Vähittäismyyntin arvon on arvioitu olleen vuonna 2016 ainakin 2,2 miljardia euroa.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton kustannusvaikutuksia arvioitiin sähkömarkkinalain muutosta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 144/2018 vp). Nyt ehdotetut sääntelyn täydennykset ovat osa hallittua siirtymää datahubin käyttöön. Tämän vuoksi ehdotuksen arvioidaan vähentävän datahubin käyttöönoton kustannuksia ainakin niissä tapauksissa, joissa ehdotetut säännökset ehkäisevät datahubin käyttöönoton viivästymistä tai käyttöönottovaiheessa ilmeneviä ongelmia taikka edistävät mahdollisesti syntyvien ongelmien ratkaisemista. Datahubiin tehtävien investointien arvioitiin hallituksen esityksessä 144/2018 vp olevan yhteensä noin 36 miljoonaa euroa, josta järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle aiheutuvien kustannusten osuuden arvioitiin olevan 19,6 miljoonaa euroa ja muiden sähköalan yritysten osuuden 16,6 miljoonaa euroa. Päivitettyjen arvioiden mukaan datahubin kokonaiskustannukset ovat kuitenkin nousseet merkittävästi. Datahubin investointikustannusten järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan osalta arvioidaan olevan noin 61 miljoonaa euroa. Operointi- ja kehittämiskustannusten arvioidaan nousseen noin 10 miljoonaan euroon vuodessa. Lisäksi muille sähköalan yrityksille aiheutuvat kustannukset ovat todennäköisesti nousseet aiemmin arvioidusta.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvät tietojärjestelmien yhteensopivuusvaatimukset ja rekisteröitymisvelvollisuus sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi perustuvat voimassa olevaan lainsäädäntöön ja sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottosuunnitelmaan. Rekisteröitymistä koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin, mutta se ei aiheuta varsinaisia muutoksia sähköalan yritysten toimintaan, jos kukin sähköalan yritys kykenee täyttämään voimassaolevan lainsäädännön ja sen nojalla laaditun käyttöönottosuunnitelman vaatimukset.

Ehdotettu laki eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä sääntelisi kuitenkin yksityiskohtaisesti niitä mahdollisia tilanteita, joissa vähittäismyyjä tai jakeluverkonhaltija ei ole saavuttanut tietojärjestelmien kehittämishankkeissaan sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen yhteensopivuusvaatimuksia. Tällainen vähittäismyyjä joutuisi luopumaan vähittäismyyntiliiketoiminnastaan asiakkaidensa sähkönsaannin varmistamiseksi ainakin siihen saakka, kunnes se pystyy täyttämään yhteensopivuusvaatimukset. Vastaavasti jakeluverkonhaltijaan kohdistettaisiin valvontatoimenpiteitä, joilla pyritään varmistamaan sähkön vähittäismarkkinoiden toiminta ja jakeluverkopalvelujen saatavuus verkonhaltijan vastuualueella ainakin siihen saakka, kunnes jakeluverkonhaltija pystyy täyttämään yhteensopivuusvaatimukset. Merkittävimpänä seurauksena voisi olla sähköverkkoluvan peruuttaminen ja sähköverkkotoiminnan siirtäminen toiselle jakeluverkonhaltijalle. Ehdotetut säännökset eivät tältä osin toisi vähittäismyyjille ja jakeluverkonhaltijoille sellaisia vaikutuksia, joita nämä eivät olisi voineet ennakoida toteutuviksi jo voimassaolevan lainsäädännön nojalla. Käytännössä ehdotettu lainsäädäntö täsmentäisi tältä osin voimassaolevan lainsäädännön täytäntöönpanoa sekä valvontaviranomaisen voimassaolevia toimivaltuuksia. Ehdotettu lainsäädäntö myös parantaisi vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden oikeusturvaa näissä tilanteissa, koska ehdotus mahdollistaisi nykyisen lainsäädännön tarjoamia

menettelytapoja joustavampia ja tarkemmin säänneltyjä menettelytapoja sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvissä ongelmatilanteissa.

Ehdotettu vahingonkorvaussäännöstö selkeyttäisi erityisesti niiden sähköalan yritysten oikeusturvaa, jotka joutuisivat kärsimään taloudellista vahinkoa sellaisten yritysten toiminnan tai laiminlyöntien johdosta, jotka eivät pystyisi täyttämään lainsäädännössä asetettua velvoitetta sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotosta määräajassa. Tältäkin osin kysymys on nykysääntelyn täsmentämisestä.

Rajapistemittauksia ja sähköverkonhaltijoiden mittausvelvoitteita koskevat ehdotukset eivät tuo merkittäviä muutoksia verkonhaltijoiden sääntelyyn. Käytännössä kysymys on nykyisten menettelytapojen täsmentämisestä lainsäädännössä. Kiinteistönhaltijoilla, joihin rajapistemittauksia koskeva sääntely ja rekisteröitymisvelvoite sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi kohdistuisi, olisi mahdollisuus välttää sääntely ja siitä aiheutuvat lisäkustannukset luovuttamalla vastuu rajapistemittauksesta jakeluverkonhaltijalle, joka sähkömarkkinalain nojalla on ensisijaisesti vastuussa oman jakeluverkkonsa rajapistemittausten järjestämisestä.

4.2.2 Vaikutukset loppukäyttäjien ja jakeluverkoissa toimiviin sähköntuottajiin

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojaksoa koskevalla lainsäädännöllä pyritään varmistamaan, että laaja vähittäismarkkinoiden tiedonvaihdon muutoshanke toteutuisi vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden asiakkaiden näkökulmasta mahdollisimman sujuvasti.

Ehdotetulla lainsäädännöllä varmistettaisiin, että loppukäyttäjien sähkönsaanti ei keskeytyisi, mikäli heidän vähittäismyyjänsä ei kykenisi täyttämään sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen yhteensopivuusvaatimuksia käyttöönottosuunnitelman mukaisessa aikataulussa. Vastaavasti pyritään varmistamaan, että vähittäismarkkinat ja jakeluverkkopalvelut toimisivat myös sellaisessa jakeluverkossa, jonka verkonhaltija ei kykenisi täyttämään yhteensopivuusvaatimuksia määräajassa. Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan sopimusehdot sisältävät säännökset vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan sopimusrikkomusten varalta. Tältä osin ehdotettu lainsäädäntö ei aiheuttaisi muutoksia asiakkaiden asemaan.

4.2.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvät toimenpide-ehdotukset lisäävät Energiaviraston tehtäviä ja kuluttavat sen resursseja, jos ilmenee tilanteita, joissa vähittäismyyjä tai jakeluverkonhaltija ei kykenisi täyttämään sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen yhteensopivuusvaatimuksia käyttöönottosuunnitelman mukaisessa aikataulussa. Vaikutukset viraston toimintaan näissä tilanteissa olisivat kuitenkin lyhytaikaisia ja tilapäisiä. Viraston arvioidaan suoriutuvan niistä nykyisillä resursseillaan. Tämän vuoksi hallituksen esityksellä ei arvioida olevan vaikutuksia valtion talousarvioon.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Sähkönmittausta koskevat muutokset

Sähkömarkkinalakiin ehdotettavat sähkönmittausta koskevat muutokset perustuvat sähkömarkkinadirektiivin säännöksiin. Kansallinen täytäntöönpano edellyttää sähkömarkkinalain muutta-

mista, sillä voimassa oleva sääntely ei kaikilta osin täytä direktiivissä asetettuja tavoitteita. Sähkömittauslaitteistoja koskevista vaatimuksista on tarkoitus säätää valtioneuvoston asetuksella, mutta alemman asteinen sääntely ei tule kyseeseen nyt ehdotettavien muutosten osalta mittaus-tietojen ollessa yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamia henkilötietoja. Lisäksi normaalin mit-tauspalvelun tason ylittävistä palvelusta asiakkaalle aiheutuvista kustannuksista on tarpeen sää-tää lain tasolla.

5.1.2 Velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita ja rekisteröityä palveluiden käyttäjäksi

Sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaista velvollisuutta käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedon-vaihdon palveluita ehdotetaan laajennettavaksi. Verkonhaltijan, jolla ei ole hallinnassaan jake-luverkkoa mutta jonka sähköverkossa on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, sekä kiinteistönhaltijan, jonka kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryh-män sisäinen sähköverkko muodostaa mittausalueen, jolla on yhteinen rajapistemittaus jakelu-verkon muodostaman mittausalueen kanssa, tulisi järjestää mainittuun rajapistemittaukseen liit-tyvä tiedonvaihto sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön kanssa. Koska rajapistemit-taustietoja tarvitaan jakeluverkkojen taseselvityksessä, joka on sähkökaupan keskitetyn tiedon-vaihdon palvelu, tulee kyseiset rajapistemittauksiedot toimittaa sähkökaupan keskitetyn tiedon-vaihdon yksikölle.

Sähkömarkkinalain 22 §:n mukaan verkonhaltijan on järjestettävä sähköverkossaan taseselvi-tyksen ja laskutuksen perustana oleva sähköntoimitusten mittaus sekä mittauksien rekiste-röinti ja ilmoittaminen sähkömarkkinoiden osapuolille. Vastuu jakeluverkon rajapistemittauk-sista kuuluu ensisijaisesti jakeluverkonhaltijalle. Säännöksen mukaan verkonhaltija voi kuiten-kin sopia mittauspalvelun hankkimisesta ulkopuolisena palveluna.

Vaihtoehtoinen toteutustapa rajapistemittauksien toimittamisen varmistamiseksi olisi jake-luverkon rajapistemittauksien säätäminen yksinomaisesti jakeluverkonhaltijoiden tehtäväksi. Tämä vaihtoehtoinen toteutustapa kuitenkin muuttaisi vakiintunutta käytäntöä, eikä mittauksien järjestämisvastuun muuttamisen voida katsoa puuttuvan vähempää näiden toimijoiden elin-keinotoiminnan harjoittamiseen. Jakeluverkonhaltijat voivat myös sopia muiden verkonhaltijoi-den ja kiinteistönhaltijan kanssa siitä, että jakeluverkonhaltija vastaa jatkossa rajapistemittauk-sesta, jolloin verkonhaltijan tai kiinteistönhaltijan ei tarvitse käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita.

Toimijoiden, jotka ovat velvollisia käyttämään sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palve-luja, tulisi ehdotuksen mukaan myös rekisteröityä palveluiden käyttäjäksi. Vaihtoehtoinen to-teuttamistapa olisi olla säätämättä rekisteröitymisvelvoitteesta, jolloin valmistautumista ohjai-sivat voimassa olevat sähkömarkkinalain muuttamisesta annetun lain (108/2019) siirtymäsään-nökset. Tältä osin on kuitenkin katsottu, että nykyisen sääntelyn nojalla ei voida riittävällä ta-valla varmistua siitä, että sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluiden käyttöön velvoi-tetut toimijat olisivat valmiudessa ennen käyttöönottojakso alkua tai myöhemmin sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluiden ollessa käytössä. Tästä syystä sähkömarkkinalakia on kat-sottu tarpeelliseksi täydentää rekisteröitymisen osalta sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen saumattoman käyttöönoton varmistamiseksi.

5.1.3 Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojakso

Järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan lainsäädäntöaloitteen mukaan sähkökaupan keskite-tyn tiedonvaihdon yksikön käyttöönottojakso on tarpeen sen häiriöttömän käyttöönoton mah-

dollistamiseksi. Vaihtoehtoina käyttöönottojaksolle voidaan tarkastella sitä, että käyttöönottojaksosta ei säädettäisi, jolloin järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan tulisi hyväksyä vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden rekisteröitymisiä myös juuri ennen palveluiden käyttöönottoa sekä heti sen jälkeen.

Järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan lainsäädäntöaloitteen mukaan käyttöönottojaksosta säättäminen on välttämätöntä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön käyttöönottoon liittyvien riskien pienentämiseksi. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvät häiriöt saattaisivat vaikuttaa laajemmin vähittäismarkkinoiden tiedonvaihtoon sekä jakeluverkkojen taseselvityksen toteuttamiseen ja johtaa myös sähkönsaannin vaarantumiseen jakeluverkkojen asiakkaiden, mukaan lukien kuluttaja-asiakkaiden, osalta. Vaikka käyttöönottojakson aikana vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden elinkeinotoimintaa rajoitettaisiin ja siten puututtaisiin niiden perusoikeuksiin jäljempänä esitetyllä tavalla, on käyttöönottojaksosta säättämiselle painavia yleisen edun mukaisia perusteita. Muilla vaihtoehtoisilla toteutustavoilla sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluiden käyttöönottoon sisältyisi riskejä, joiden hallitseminen olisi vaikeaa. Mahdollisissa yksittäisten toiminnanharjoittajien ongelmatilanteissa saatettaisiin joutua lykkäämään palvelujen käyttöönottoa merkittävästikin.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön käyttöönottojakso

Norjassa on otettu helmikuussa 2019 käyttöön sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon ratkaisu, Elhub. Myös Elhubin rakenteellisten tietojen jäädytysjakso katsottiin tarpeelliseksi sen häiriötönnän käyttöönoton turvaamiseksi. Norjassa Elhubin rakenteellisten tietojen jäädytysjakso kesti kahdeksan kuukautta. Norjan jäädytysjakson aikana uudet toimijat eivät voineet rekisteröityä Elhubin käyttäjäksi. Esityksessä ehdotetut rajoitukset sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön käyttöönottojakson aikana vastaisivat pitkälti Norjan toteutusta.

5.2.2 Sähkömarkkinadirektiivin sähkönmittausta koskevat säännökset

Sähkömarkkinadirektiivin 20 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan älykkäiden mittausjärjestelmien ja tiedonsiirron turvallisuuden on noudatettava asiaan kuuluvia turvallisuutta koskevia unionin sääntöjä, kun otetaan asianmukaisesti huomioon paras käytettävissä oleva tekniikka mahdollisimman korkeatasoisen kyberturvallisuuden varmistamiseksi samalla, kun huomioidaan kustannukset ja suhteellisuusperiaate. Direktiivin 20 artiklan 1 kohdan f alakohdassa säädetään loppuasiakkaille annettavasta mittaukseen liittyvästä neuvonnasta ja tiedoista. Loppuasiakkaille on ennen älymittarin asentamista tai sen yhteydessä annettava asianmukaista neuvontaa ja tietoa, erityisesti mittareiden koko potentiaalinen hyödyntämisestä mittarin lukemisen hallinnassa ja energiankulutuksen seurannassa sekä henkilötietojen keräämisestä ja käsittelystä sovellettavien unionin tietosuojasääntöjen mukaisesti.

Sähkömarkkinadirektiivin 23 artiklassa säädetään tiedonhallinnasta. Laatiessaan sääntöjä tiedonhallinnasta ja tietojen vaihtamisesta jäsenvaltioiden on täsmennettävä säännöt, jotka koskevat vaatimukset täyttävien osapuolten pääsyä loppuasiakkaan tietoihin tämän artiklan ja sovellettavan unionin lainsäädäntökehyksen mukaisesti. Sähkömarkkinadirektiivin soveltamiseksi tietoihin on katsottava sisältyvän mittaus- ja kulutustiedot sekä tiedot, joita asiakas tarvitsee toimittajan vaihtamiseen, kulutusjoustoon ja muihin palveluihin. Artiklan 5 kohdan mukaan loppuasiakkailta ei saa periä lisäkustannuksia pääsystä heitä koskeviin tietoihin tai pyynnöstä asettaa saataville näitä koskevat tiedot.

Artiklojen säännökset ovat siinä määrin yksityiskohtaisia, ettei tässä yhteydessä katsota tarpeelliseksi arvioida muiden jäsenvaltioiden kansallista täytäntöönpanoa.

6 Lausuntopalaute

Työ- ja elinkeinoministeriö pyysi 17.6.2021 lausuntoja hallituksen esityksen luonnoksesta Energiavirastolta, Kilpailu- ja kuluttajavirastolta, oikeusministeriöltä, Turvallisuus- ja kemikaalivirastolta, Tietosuojavaltuutetun toimistolta, valtiovarainministeriöltä, Electronic Frontier Finland Effi ry:ltä, Elinkeinoelämän keskusliitto ry:ltä, Energiateollisuus ry:ltä, järjestelmävas- taava kantaverkonhaltija Fingrid Oyj:ä, Metsäteollisuus ry:ltä, Open Knowledge Finland ry:ltä, Paikallisvoima ry:ltä, Suomen Kiinteistöliitto ry:ltä, Suomen Kuluttajaliitto ry:ltä, Suomen Lä- hienergialiitto ry:ltä, Suomen Omakotiliitto ry:ltä, Suomen Sähkökäyttäjät ry:ltä, Suomen Yrittäjät ry:ltä sekä Teknologiateollisuus ry:ltä.

Lausunnon antoivat Energiavirasto, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Turvallisuus- ja kemikaalivi- rasto, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Elenia Oy, Energiateollisuus ry, järjestelmävas- taava kantaverkonhaltija Fingrid Oyj, Suomen Omakotiliitto ry sekä Tampereen Sähkölaitos Oy. Lisäksi valtiovarainministeriö, Suomen Kuluttajaliitto ry ja Suomen Lähienergialiitto ry ilmoittivat, ettei niillä ole ehdotuksesta lausuttavaa.

Lausunnonantajat pitävät pääosin esitystä tarpeellisenä. Tampereen Sähkölaitos Oy toteaa lau- sunnossaan kuitenkin, että ehdotus asettaa sähkönmyyjät ja verkonhaltijat eriarvoiseen ase- maan. Elenia Oy puolestaan esittää eriävän näkemyksen eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedon- vaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyviä toimenpiteitä koskevan lakiehdotuksen 3 ja 6 §:ien osalta. Hallituksen esitykseen kirjatut sanktiot ovat Elenia Oy:n mukaan kohtuuttomia ja suh- teettomia. Elenia tuo launnessaan esiin, kaikkien markkinaosapuolien järjestelmätoimittajat eivät ole pystyneet noudattamaan täysin Fingridin projektisuunnitelmaa ja huomioimaan kaik- kia Fingridin esittämiä muutoksia omissa asiakastoteutuksissaan. Suomen Omakotiliitto puo- lestaan toivoo launnessaan, että käyttöönottojakson aikana ei olisi kieltoa rekisteröityä palve- lun käyttäjäksi.

Energiavirasto toteaa launnessaan, että se pitää perusteltuna sähkökaupan keskitetyn tiedon- vaihdon palvelujen käyttöönottojakson rauhoittamista palvelujen käyttäjien rekisteröitymisiltä ja pitää käyttöönottojaksoa tarpeellisenä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvien riskien pienentämiseksi. Energiavirasto näkee hyvänä ja kannatetta- vana myös sen, että järjestelmävas- taavalla kantaverkonhaltijalla ei olisi käyttöönottojakson ai- kana ehdotonta kieltoa rekisteröidä toiminnanharjoittajia. Virasto esittää launnessaan myös useita yksityiskohtaisia kommentteja. Virasto pitää käyttöönottojaksoa koskevan lain 3 §:n 3 ja 4 momenttia jossain määrin epäselvinä. Lisäksi virasto katsoo, että lausuttavana ollut 3 §:n 4 momentti eivät sen tulkinnan mukaan mahdollista sitä, että virasto voisi päätöksellään määrätä passiiviset asiakkaat siirrettäväksi suoraan toisen sähkönmyyjän myyntiin, eikä siten turvaa täy- sin passiivisten asiakkaiden keskeytymätöntä sähkönjakelua. Lakiluonnoksen 5 §:ssä säädet- ty edellytykset sopimuksen purkamiselle on Energiaviraston näkemyksen mukaan määritelty jos- sain määrin epämääräisesti. Lakiluonnoksen 6 §:ään liittyen Energiavirasto pitää hyvin ongel- mallisena tilannetta, jossa jakeluverkonhaltija ei rekisteröityisi sähkökaupan keskitetyn tiedon- vaihdon yksikön palveluiden käyttäjäksi ennen käyttöönottojakson alkamista sekä pitää siitä seuraavia toimenpiteitä haastavina. Lakiluonnoksen 8 §:n osalta virasto kiinnittää huomiota mahdolliseen epäselvyyteen viraston valvontatoimivallan osalta sopimusriita-asioihin liittyen sekä toteaa, että tiedottamista koskevan 7 §:n 1 momentin noudattamisen valvonnan osalta se näkee esityksessä ristiriitaisuutta. Lisäksi Energiavirasto tuo esiin näkemyksensä viraston re- sursseihin liittyen.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto pitää tärkeänä, että datahubin käyttöönottoa koskeva muutoshanke voidaan toteuttaa siten, että sähkön vähittäismarkkinoiden keskeytymätön toimivuus ja sähkön katkeamaton saanti loppuasiakkaille kyetään takaamaan kaikissa tilanteissa. Tietojärjestelmien yhteensopivuutta koskevia vaatimuksia, jotka koskisivat tasapuolisesti kaikkia sähkön vähittäismyyjiä ja jakeluverkonhaltijoita, voidaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston näkemyksen mukaan pitää tästä näkökulmasta perusteltuina. Virasto pitää kannatettavana, että ehdotukseen sisältyy menettelytapoja, joiden avulla loppuasiakkaan sähköntoimituksen keskeytyminen voidaan välttää. Virasto pitää myös perusteltuna, että sähkömarkkinalain 102 §:n säännös verkonhaltijan velvollisuudesta toimittaa sähköä ilman myyntisopimusta olevalle kuluttajalle voi tällöin tulla ehdotetulla tavalla sovellettavaksi ja että kuluttajilla on mahdollisissa myyjän sopimusrikkomustilanteissa oikeus myös vahingonkorvauksiin. Kilpailu- ja kuluttajavirasto korostaa lausunnossaan tiedottamisvelvollisuuden tärkeyttä.

Energiateollisuus ry toteaa lausunnossaan pitävänsä luonnoksessa ehdotettuja muutoksia perusteltuina ja kannatettavina. Energiateollisuus ry toteaa datahubin käyttöönoton olevan erittäin laaja koko sähkön vähittäismarkkinoita ja verkkopalvelua koskeva järjestelmän muutos, joka on toteutettava yhtäaikaaisesti kaikkien sähkönmyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden osalta. Tämä edellyttää Energiateollisuuden mukaan, että jokaisen palvelujen piirissä olevan osapuolen on täytettävä tietojärjestelmien yhteensopivuusvaatimukset ennen kuin datahub voidaan ottaa käyttöön Suomessa. Energiateollisuus näkee käyttöönottojakson ja sen yksityiskohtaisista säännöistä säätämisen välttämättömänä, jotta kaikissa tilanteissa pystytään varmistamaan sähkön vähittäismarkkinoiden sujuva ja häiriötön toiminta sekä asiakkaiden sähkönsaannin keskeyttämättömyys datahubin käyttöönotosta johtuvissa tilanteissa. Energiateollisuus myös korostaa, että datahubin palveluiden käyttöönoton siirtämiselle pitäisi olla vakavasti harkitut perusteet, koska sillä olisi vaikutuksia myös muihin toimialan kehityshankkeisiin. Energiateollisuus tekee lausunnossaan joitakin yksityiskohtaisia huomioita ehdotetuista säännöksistä. Energiateollisuus ilmoittaa kannattavansa myös sähkömarkkinalakiin ehdotettuja muutoksia. Esityksen taloudellisten vaikutusten osalta Energiateollisuus huomauttaa datahubin kasvaneista kustannusarvioista.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto tuo lausunnossaan esiin mittauslaitelainsäädäntöön liittyviä huomioita kulutusmittausten osalta sähkömarkkinalain muutosehdotuksiin liittyen. Tietosuojavaltuutetun toimisto puolestaan nostaa lausunnossaan esiin yleiseen tietosuojasetukseen liittyviä huomioita. Erityisesti Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnossa on kiinnitetty huomiota yleisen tietosuojasetuksen rekisterinpitäjiä koskevaan sääntelyyn liittyen sekä siihen, ettei sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluiden käyttöönottojakso voisi kuitenkaan koskea henkilötietojen käsittelyä rekisteröityjen oikeuksien toteuttamiseksi.

Lausuntopalautteen johdosta erityisesti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyviä toimenpiteitä koskevaan lakiehdotukseen on tehty joitakin muutoksia. Muutoksia on tehty erityisesti Energiaviraston lausunnon johdosta lakiehdotuksen 3, 4 ja 8 §:ään. Sähkömarkkinalain 102 §:ään viittaamisen sijaan ehdotetun lain 3 §:ssä säädettäisiin pääpiirteiltään vastaavasta menettelystä.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Sähkömarkkinalaki

3 §. Määritelmät. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusia sekä sähkömarkkinadirektiivin edellyttämiä että lain soveltamista selventäviä määritelmiä. Uusi terminologia määriteltäisiin mahdollisimman yhdenmukaiseksi sähkömarkkinadirektiivin määritelmien kanssa ja lain uusia määritelmiä tulisi soveltaa yhdenmukaisesti sähkömarkkinadirektiivin kanssa.

22 §. *Verkonhaltijan tehtävät sähköntoimitusten mittauksessa.* Pykälässä säädetään verkonhaltijan yleisistä tehtävistä sähköntoimitusten mittauksessa. Sähköntoimitusten mittausta koskevia säännöksiä tulee sovellettaessa tarkastella muiden verkkopalveluja koskevien säännösten, kuten teknisiä vaatimuksia ja liittämistä koskevien 19 ja 20 §:ien, siirtovelvollisuutta koskevan 21 §:n ja verkkopalvelujen hinnoittelua koskevien 24, 24 b ja 26 §:ien säännösten sekä sähkömarkkinoiden toimijoiden velvollisuuksia sähköjärjestelmässä sääntelevien IV osaan sisältyvien säännösten kanssa.

Pykälän 1 momentin säännökseen ei esitetä muutoksia. Momentin mukaan verkonhaltijan tehtävänä olisi järjestää sähköverkossa tase selvityksen ja laskutuksen perustana oleva sähköntoimitusten mittausta sekä mittauksien rekisteröinti ja ilmoittaminen sähkömarkkinoiden osapuolille. Kun mittauksen järjestäminen ja mittauksien ilmoittaminen on annettu verkonhaltijan tehtäväksi, on luotu edellytykset yhdenmukaisille ja luotettaville mittausjärjestelmille sekä ilmoitusmenettelyille. Laskutuksessa tarvittavat mittauksien tiedot olisi ilmoitettava sähköntoimituspaikka- tai mittauskohtaisesti. Verkonhaltijan vastuu mittauksen järjestämisestä ei ulottuisi tilanteisiin, joissa sähköntoimitus tapahtuisi kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisen sähköverkon kautta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan uutta sähkömarkkinadirektiivin 20 artiklan 1 kohdan b alakohtaan perustuvaa säännöstä mittausjärjestelmien ja mittauksien tiedonsiirron kyberturvallisuudesta. Säännöksen mukaan verkonhaltijan olisi huolehdittava mittausjärjestelmiensä ja mittauksien tiedonsiirron asianmukaisesta kyberturvallisuudesta. Verkonhaltijan olisi mittausjärjestelmiensä ja mittauksien tiedonsiirron korkeatasoisen kyberturvallisuuden varmistamiseksi otettava asianmukaisesti huomioon paras käytettävissä oleva tekniikka suhteutettuna järjestelmien hankinnasta ja käytöstä aiheutuviin kustannuksiin.

Pykälän 3 momentin mukaan verkonhaltijan on mittauspalvelua järjestäessään pyrittävä edistämään verkon käyttäjien tehokasta ja säästävää sähköntoimitusta sekä sähköntoimituksen ohjausmahdollisuuksien hyödyntämistä. Säännöksellä pyritään varmistamaan, että verkonhaltijat huomioisivat energiatehokkuusnäkökulman ja asiakkaiden sähköntoimituksen ohjaustarpeet mittauspalveluiden tarjonnassa. Momenttia ehdotetaan täydennettäväksi sähkömarkkinadirektiivin 20 artiklan 1 kohdan f alakohtaan perustuvalla säännöksellä, jonka mukaan loppukäyttäjille olisi ennen mittauslaitteiston asentamista annettava asianmukaista neuvontaa ja tietoa mittauslaitteiston hyödyntämisestä sekä henkilötietojen keräämisestä ja käsittelystä Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön sekä sitä täydentävän kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan nykyistä 3 momentin säännöstä. Säännöksen mukaan verkonhaltija voisi tarjota mittauspalvelua joko omana työnä tai hankkia sen palveluna. Palvelu voitaisiin hankkia tällöin myös muulta sähkömarkkinoiden osapuolelta. Säännöksellä pyritään korostamaan sitä, että verkonhaltijoilla on käytössään erilaisia vaihtoehtoja etsiä kustannustehokkaita ja innovatiivisia ratkaisuja mittauspalveluiden tuottamiseen.

Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan uutta säännöstä säädetty vaatimukset ylittävän mittauspalvelun hinnoittelusta. Säännöksen mukaan jos verkon käyttäjä tai sähkövaraston haltija tilaa verkonhaltijalta säädetty vaatimukset ylittävän mittauspalvelun, verkonhaltija voi veloittaa palvelun tilaajalta tällaisesta mittauspalvelusta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset. Säädettyjen vaatimusten mukainen mittauspalvelu sisältyy sähkömarkkinalain yleisten hinnoittelusäännösten mukaan siirto- tai jakelumaksuun.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin sähköntoimitusten mittausta koskevasta asetuksenantovaltuudesta. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi uudet valtuudet antaa tarkempia säännöksiä sähkövaraston varustamisesta mittauslaitteistolla ja rajapistemittauksista. Rajapistemittauksella

tarkoitetaan 3 §:n 25 c kohtaan ehdotetun määritelmän mukaisesti kahden mittausalueen välillä siirrettävän sähkön määrän mittaamista. Mittausalueella puolestaan tarkoitettaisiin 3 §:n 25 b kohtaan ehdotetun määritelmän mukaan kantaverkkoa, suurjännitteistä jakeluverkkoa, jakeluverkkoa, suljettua jakeluverkkoa ja niiden osaa sekä sellaista kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäistä sähköverkkoa, joka muodostaa oman selvitysalueensa taseselvityksessä. Muilta osin momentin säännökseen ei esitetä muutoksia.

Valtuussäännöksen nojalla annettavat säännökset voisivat koskea 1) sähkökäyttöpaikan, voimalaitoksen ja sähkövaraston varustamista mittauslaitteistolla, 2) rajapistemittauksia, 3) mittauslaitteistolle ja -järjestelmälle asetettavia vaatimuksia, 4) mittauslaitteiston lukemista, 5) mittaus-tiedon toimittamista sähkömarkkinoiden osapuolien hyödynnettäväksi sekä 6) mittauspalveluissa käytettävää aikajautusta.

Verkonhaltijoiden käsittelemä mittautieto on usein henkilöasiakkaiden henkilötietoa tai elinkeinonharjoittajien liikesalaisuuden piiriin kuuluvaa tietoa.

Pykälän 1 momentin säännöksessä asetettaisiin verkonhaltijoille yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettu lakisääteinen velvoite, joka muodostaisi oikeusperustan käsitellä taseselvitystä ja laskutusta varten sellaisia loppukäyttäjien mittautietoja, jotka ovat yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamia henkilötietoja. Pykälässä säädetty oikeusperuste sisältäisi samalla yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua perustetta antaa kansallisessa lainsäädännössä erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntöjen soveltamista sähköntoimitusten mittauksessa. Mittautietoja koskevat mukautukset ovat osa laajempaa mukautusten kokonaisuutta, joka on ollut tarpeellista antaa sähkökaupan markkinaprosesseissa käsiteltävien henkilötietojen käsittelystä ja, josta on säädetty sähkömarkkinalaissa. Verkonhaltijoiden toteuttaman mittauksen avulla selvitetään kussakin sähköverkkossa toimivien eri sähköntoimittajien sähköntoimitukset ja -hankinnat sekä heidän asiakkaidensa sähkönkulutukset ja -toimitukset. Koska sähköjärjestelmä muodostaa integroidun kokonaisuuden, jossa toimivien osapuolien toimitukset ja käyttö selvitetään verkonhaltijoiden järjestämän mittauksen perusteella, on markkinoiden tehokkaan toiminnan järjestämiseksi välttämätöntä järjestää sähköntoimitusten mittaus sekä taseselvityksen ja laskutuksen perustana olevan mittautiedon käsittely yhdenmukaisten määrämuotoisten menettelysääntöjen mukaisesti. Henkilötiedoksi katsottavan mittautiedon käsittelyä ei ole myöskään mahdollista erotella sellaisen mittautiedon käsittelystä, joka ei ole henkilötietoa. Mittautietojen käsittely ei tämän vuoksi voi perustua yksinomaan yleisen tietosuoja-asetuksen säännöksiin. Yleistä tietosuoja-asetuksesta täydentävä kansallinen sääntely on mittautietojen käsittelyn osalta tämän vuoksi välttämätöntä. Sähköntoimitusten mittauksia koskeville mukautuksille on edellä kuvattu yleisen edun mukainen tavoite ja ne on rajattu oikeasuhteisiksi niillä tavoiteltuun päämäärään nähden.

71 §. Sähkön mittaus kiinteistön sisäisessä sähköverkossa. Pykälässä säädetään sähkön mittauksesta kiinteistön sisäisessä sähköverkossa, kun sähkö toimitetaan kiinteistön sisäisen sähköverkon kautta. Pykälään lisättäisiin säännökset loppukäyttäjän oikeudesta saada käyttöönsä tiedot omasta sähkönkulutuksestaan sekä mahdollisuudesta sopia rajapistemittauksen järjestämisestä tilanteissa, joissa kiinteistösähköverkosta muodostetaan taseselvityksen selvitysalueena toimiva mittausalue.

Pykälän soveltamisalan piiriin kuuluvat ne tilanteet, joissa kiinteistöverkossa toimii erillinen sähköntoimittaja, jos sähkö on siirtynyt tämän omistukseen ja se luovutetaan tämän asiakkaille jakeluverkon ja kiinteistöverkon liittymispisteen sekä jakeluverkonhaltijan vastuulla olevan mittauspisteen takaisessa kiinteistöverkossa. Säännös koskisi näissä tapauksissa esimerkiksi sähköä toimittavia asunto-osaakeyhtiöitä, kiinteistöyhtiöitä ja vuokranantajia. Säännöksiä ei so-

vellettaisi sen sijaan kiinteistöjen asukkaiden yhteisostoyhteenliittymiin, jotka on perustettu pelkästään tarjouspyyntöjen kokoamista sekä saatujen tarjousten välittämistä varten ja joiden omistukseen sähkö ei siirry ennen käyttäjälle luovuttamista.

Pykälän 1 momenttiin ei esitetä muutoksia.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin sähkömarkkinadirektiivin 23 artiklan 5 kohtaan perustuva säännös, jonka mukaan loppukäyttäjällä olisi oikeus ilman erillistä korvausta saada käyttöönsä omaa sähkönkulutustaan koskeva mittautustieto, jonka kiinteistönhaltija on kerännyt loppukäyttäjän hallinnassa olevan huoneiston tai tilan mittauslaitteistosta. Loppukäyttäjällä olisi oikeus saada käyttöönsä tiedot hallinnassaan olevan huoneiston tai tilan mitatusta sähkönkulutuksesta myös siinä tapauksessa, että sähkönoston laskutus ei hänen osaltaan perustu mitattuun sähkönkulutukseen.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan taseselvityksen rajapistemittauksien järjestämistä koskevaa täydentävää säännöstä. Sähkömarkkinalain mukaan rajapistemittauksen järjestäminen on lähtökohtaisesti verkonhaltijan vastuulla. Lähinnä teollisuuslaitosten tai voimalaitosalueiden kiinteistöverkkoja silmällä pitäen momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan rajapistemittauksen järjestämisestä vastuussa oleva verkonhaltija ja kiinteistönhaltija voisivat myös sopia, että kiinteistönhaltija järjestää sähköverkon ja kiinteistöverkon välisen rajapistemittauksen, jos kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisestä sähköverkosta muodostetaan taseselvityksen selvitysalueena toimiva mittausalue. Kiinteistönhaltija voisi tällöin tuottaa rajapistemittauksen joko omana työnä tai hankkia sen palveluna. Jos kysymyksessä olisi rajapistemittaus jakeluverkon ja kiinteistöverkon muodostamien mittausalueiden välillä, koskisi myös tällaista kiinteistön haltijaa 75 a §:ään ehdotettu velvollisuus järjestää rajapistemittaukseen liittyvä tiedonvaihto sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön kanssa, koska sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tehtävänä on jatkossa huolehtia taseselvityksestä jakeluverkoissa. Rajapistemittauksessa kertyvä mittautustieto ei sisällä tietoa yksittäisistä sähköntoimituksista eikä siten käytännössä milloinkaan ole henkilötietoa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta antaa tarkempia säännöksiä sähköntoimitusten mittauksesta kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisessä sähköverkossa valtioneuvoston asetuksella. Säännökset voisivat koskea 1) huoneiston tai tilan varustamista mittauslaitteistolla, 2) mittauslaitteistolle ja -järjestelmälle asetettavia vaatimuksia, 3) mittauslaitteiston lukemista, 4) mittautiedon toimittamista loppukäyttäjien ja sähkömarkkinoiden osapuolien hyödynnettäväksi, 5) mittauspalveluissa käytettävää aikajaotusta sekä 6) rajapistemittauksista.

Pykälässä tarkoitettujen kiinteistönhaltijoiden käsittelemä mittautustieto on usein henkilöasiakkaiden henkilötietoa tai elinkeinonharjoittajien liikesalaisuuden piiriin kuuluvaa tietoa.

Pykälän 1 ja 2 momentin säännöksissä asetettaisiin kiinteistönhaltijoille yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettu lakisääteinen velvoite, joka muodostaisi oikeusperustan käsitellä sähköntoimitusten selvitystä ja laskutusta varten sellaisia loppukäyttäjien mittautustietoja, jotka ovat yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamia henkilötietoja. Pykälässä säädetty oikeusperuste sisältäisi samalla yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua perustetta antaa kansallisessa lainsäädännössä erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntöjen soveltamista sähköntoimitusten mittauksessa. Mittautustietoja koskevat mukautukset ovat osa laajempaa mukautusten kokonaisuutta, joka on tarpeellista antaa sähkökaupan markkinaprosesseissa käsiteltävien henkilötietojen käsittelystä ja, josta on säädetty sähkömarkkinaissa. Kiinteistönhaltijoiden toteuttaman mittauksen avulla selvitte-

tään sähkötoimitukset kussakin kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisessä sähköverkossa. Koska sähköjärjestelmä muodostaa integroidun kokonaisuuden, jossa toimivien osapuolien toimitukset ja käyttö selvitetään verkonhaltijoiden tai pykälän sääntelemässä erityistapauksessa kiinteistönhaltijan järjestämän mittauksen perusteella, on markkinoiden tehokkaan toiminnan järjestämiseksi välttämätöntä järjestää sähkötoimitusten mittausta sekä taseselvityksen ja laskutuksen perustana olevan mittaustiedon käsittely yhdenmukaisten määrämuotoisten menettelysääntöjen mukaisesti. Henkilötiedoksi katsottavan mittaustiedon käsittelyä ei ole myöskään mahdollista erotella sellaisen mittaustiedon käsittelystä, joka ei ole henkilötietoa. Mittaustietojen käsittely ei tämän vuoksi voi perustua yksinomaan yleisen tietosuojaa-asetuksen säännöksiin. Yleistä tietosuojaa-asetusta täydentävä kansallinen sääntely on mittaustietojen käsittelyn osalta tämän vuoksi välttämätöntä. Sähkötoimitusten mittausta koskeville mukautuksille on edellä kuvattu yleisen edun mukainen tavoite ja ne on rajattu oikeasuhteisiksi niillä tavoiteltuun päämäärään nähden.

75 a §. *Velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita.* Voimassa olevassa 75 a §:ssä säädetään vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden velvollisuudesta käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita. Pykälää esitetään täydennettäväksi siten, että velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita ulotettaisiin koskemaan jakeluverkon muodostaman mittaustiedon alueen ja muun sähköverkon tai kiinteistön sisäisen sähköverkon muodostaman mittaustiedon alueen rajapistemittauksiin liittyvässä tiedonvaihdossa myös mainituista rajapistemittauksista vastaavia muita verkonhaltijoita sekä kiinteistönhaltijoita. Tämä olisi välttämätöntä, jotta sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikkö voisi lain 49 a §:n mukaisesti vastata jakeluverkojen taseselvityksestä. Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännökset pykälän soveltamisalaan kuuluvien toiminnanharjoittajien rekisteröitymisestä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjiksi. Sääntelyä on rekisteröitymisen osalta tarpeen täydentää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton sujuvan toteutuksen varmistamiseksi sekä loppukäyttäjien keskeytymättömän sähkönsaannin varmistamiseksi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton yhteydessä helmikuussa 2022. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvää sääntelyä ehdotetaan täydennettäväksi hallituksen esitykseen sisältyvällä erillisellä lailla eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä. Sähkömarkkinalain 75 a §:ään ehdotettua säännöstä täydentäisi muutoslain voimaantulosäännös, jolla säännöksen soveltamisala laajennettaisiin koskemaan myös lain voimaantullessa mainittuja toimintoja harjoittavia toiminnanharjoittajia.

Pykälässä määritellyillä toiminnanharjoittajilla olisi siten velvollisuus käyttää 49 a §:n mukaisia palveluita toimiessaan omissa markkinarooleissaan sähköön vähittäismarkkinoilla ja jakeluverkoissa sekä rajapistemittauksista vastaavina toiminnanharjoittajina. Velvollisuuden ei ole tarkoitus estää vähittäismyyjiä ja jakeluverkonhaltijoita halutessaan pitämästä myös omia asiakas-, mittaustieto- ja muita vastaavia rekistereitään.

Pykälän 1 momenttiin ei esitetä muutoksia. Momentin mukaan velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita koskisi ensinnäkin sähkömarkkinalaissa tarkoitettuja vähittäismyyjiä. Lain 3 §:n 12 kohdan mukaan vähittäismyyynnillä tarkoitetaan sähkön toimitusta jakeluverkonhaltijan jakeluverkon kautta välittömästi loppukäyttäjille. Velvollisuus ei siten koskisi sellaisia sähkötoimittajia, joiden toimitus tapahtuisi muun sähköverkon kuin jakeluverkonhaltijan jakeluverkon kautta, kuten esimerkiksi sähkötoimittajaa, joka toimittaa sähköä loppukäyttäjille suurjännitteisen jakeluverkon kautta. Velvollisuus ei myöskään koskisi sähkötoimittajaa, joka toimittaa sähköä loppukäyttäjille sellaisen kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisen sähköverkon kautta, joka ei kuulu luvanvaraisen sähköverkkotoiminnan piiriin.

Pykälän 1 momentin mukainen velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita koskisi myös jakeluverkonhaltijoita, jotka harjoittavat sähköverkkotoimintaa sähkömarkkinalain tarkoittamassa jakeluverkossa. Lain 3 §:n 10 kohdan mukaan jakeluverkonhaltijalla tarkoitetaan laissa muun muassa verkonhaltijaa, jolla on hallinnassaan jakeluverkkoa ja joka harjoittaa luvanvaraista sähköverkkotoimintaa tässä verkossa. Lain 3 §:n 2 kohdan mukaan jakeluverkolla tarkoitetaan sähköverkkoa, jonka nimellisjännite on pienempi kuin 110 kilovoltia. Velvoitteen kohteena olisivat siten jakeluverkonhaltijat, joille on myönnetty sähköverkkolupa sähköverkkotoimintaan jakeluverkossa tai suljetussa jakeluverkossa. Yhteistä näille verkoille on se, että niissä on jakeluverkon käyttöpaikkoja, joihin liittyvät sähkömarkkinaprosessit on tarpeen järjestää yhtenäisten menettelytapojen mukaisesti. Pykälän 1 momentin velvoite ei kuitenkaan lähtökohtaisesti koskisi niitä jakeluverkonhaltijoita, jotka operoivat suurjännitteistä jakeluverkkoa tai suurjännitteistä suljettua jakeluverkkoa.

Pykälän 1 momentin velvoitteen piiriin kuuluvan vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan olisi myös huolehdittava siitä, että sen tietojärjestelmät ja tiedonsiirtoon käyttämät järjestelmät toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa. Sähkömarkkinalain muuttamisesta annetun lain (108/2019) voimaantulosäännöksessä säädetäisiin aikataulusta, jonka mukaisesti ennen sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoa toimivien vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden olisi saavutettava tässä tarkoitettu yhteensopivuus. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton jälkeen markkinoille tulevien uusien vähittäismyyjien ja toimintansa aloittavien uusien jakeluverkonhaltijoiden olisi täytettävä yhteensopivuusvaatimukset ennen kuin ne voisivat aloittaa toiminnan vähittäismyyjänä tai jakeluverkonhaltijana sähköjärjestelmässä.

Pykälän 1 momentissa säädetäisiin edelleen, että vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan olisi huolehdittava vastuulleen kuuluvan, sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikölle toimittamansa tiedon virheettömyydestä sekä toimittamansa virheellisen tiedon korjaamisesta viipymättä. Vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden tulisi siten huolehtia ensinnäkin siitä, että niiden itsensä keräämä ja muodostama tieto, jonka ne toimittavat sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikköön, olisi virheetöntä. Tämän lisäksi niiden tulisi huolehtia siitä, että asiakkaiden niille antamat tiedot toimitettaisiin yksikköön virheettömässä muodossa. Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan vastuulla ei kuitenkaan olisi sellainen virheellinen tieto, jonka asiakas on niille antanut. Jos myöhemmin ilmenee, että vähittäismyyjän tai jakeluverkonhaltijan toimittamassa tiedossa on virheitä, tulisi niiden ryhtyä viipymättä toimenpiteisiin tällaisen tiedon oikaisemiseksi. Velvoite virheellisen tiedon oikaisemiseen koskisi myös asiakkaan antaman virheellisen tiedon oikaisemista, jos vähittäismyyjällä tai jakeluverkonhaltijalla on mahdollisuus oikaista tällainen tieto.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetun säännöksen mukaan muun kuin 1 momentissa tarkoitetun verkonhaltijan, jonka sähköverkossa on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, sekä kiinteistönhaltijan, jonka kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäinen sähköverkko muodostaa mittausalueen, jolla on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, olisi järjestettävä mainittuun rajapistemittaukseen liittyvä tiedonvaihto sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön kanssa. Rajapistemittauksen järjestämisestä vastuussa olevan verkonhaltijan tai kiinteistönhaltijan olisi tällöin huolehdittava siitä, että sen vastuulla olevat järjestelmät, joita käytetään mainitun rajapistemittauksen tiedonsiirrossa, toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa. Yhteensopivuusvaatimus koskisi tällöin yksinomaan rajapistemittauksien tiedonvaihtoon liittyviä toimintoja. Myös tässä tapauksessa momentissa tarkoitetun verkonhaltijan ja kiinteistönhaltijan olisi huolehdittava vastuulleen kuuluvan, sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikölle toimittamansa mittaustiedon virheettömyydestä sekä toimittamansa virheellisen mittaustiedon korjaamisesta viipymättä. Mittaustiedon tarkoitettaisiin tässä yhteydessä

kantaverkkoa tai suurjännitteistä jakeluverkkoa tai niiden osaa taikka kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäistä sähköverkkoa, joka muodostaa oman selvitysalueensa taseselvityksessä. Rajapistemittauksella puolestaan tarkoitettaisiin kahden mittausalueen välillä siirretävän sähkön määrän mittaamista. Rajapistemittauksessa kertyvä mittaustieto ei sisällä tietoa yksittäisistä sähköntoimituksista eikä siten milloinkaan ole henkilötietoa.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöksiä pykälän tarkoittamien toiminnanharjoittajien velvollisuudesta rekisteröityä palvelun käyttäjäksi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikössä. Momentin mukaan vähittäismyyjän, 1 ja 2 momentissa tarkoitetun verkonhaltijan ja 2 momentissa tarkoitetun kiinteistönhaltijan olisi rekisteröidyttävä käyttämänsä palvelun käyttäjäksi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikössä. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksiköllä olisi velvollisuus rekisteröidä vaatimukset täyttävä toiminnanharjoittaja palvelujensa käyttäjäksi. Yksikön olisi hyväksyttävä vähittäismyyjän, verkonhaltijan ja kiinteistönhaltijan rekisteröityminen, jos tämä täyttää sen sähköjärjestämisessä harjoittaman toiminnan edellyttämät, 1 ja 2 momentissa tarkoitetut vaatimukset tietojärjestelmien ja tiedonsiirtoon käytettyjen järjestelmien yhteensopivuudesta ja olisi solminut käyttämänsä palvelua koskevan palvelusopimuksen yksikön kanssa. Palvelusopimuksen ehdot kuuluisivat Energiaviraston ennakkollisen sääntelyn piiriin. Energiaviraston tehtävänä on vahvistaa mainitut ehdot sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 10 §:n nojalla. Rekisteröityminen olisi tehtävä ennen kuin 1) vähittäismyyjä aloittaa sähkösopimusten tarjoamisen loppukäyttäjille, 2) jakeluverkonhaltija aloittaa jakeluverkkotoiminnan harjoittamisen jakeluverkossa tai 3) edellä 2 momentissa tarkoitettua sähköverkosta tai kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisestä sähköverkosta muodostetaan 2 momentissa tarkoitettu mittausalue. Mikäli sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikkö on evännyt pykälässä tarkoitetun toiminnanharjoittajan rekisteröitymisen, toiminnanharjoittaja voi saattaa sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön toiminnan lainmukaisuuden Energiaviraston tutkittavaksi valvontalain 9 §:n mukaisessa menettelyssä. Energiaviraston on velvoitettava yksikkö korjaamaan rekisteröintivelvoitetta perusteettomasti rikkonut tai laiminlyönyt sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikkö korjaamaan rikkomuksensa tai laiminlyöntinsä.

Pykälän 1 momentin säännöksessä asetettaisiin vähittäismyyjille ja jakeluverkonhaltijoille yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettu lakisääteinen velvoite, joka muodostaisi oikeusperustan käsitellä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen piiriin kuuluvia yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamia loppukäyttäjien henkilötietoja. Pykälässä säädetty oikeusperuste sisältäisi samalla yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun perusteen antaa kansallisessa lainsäädännössä erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntöjen soveltamista sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen piiriin kuuluvassa sähkökaupan tiedonvaihdossa. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluissa käsiteltäviä henkilötietoja koskevat mukautukset ovat osa laajempaa mukautusten kokonaisuutta, joka on tarpeellista antaa sähkökaupan markkinaprosesseissa käsiteltävien henkilötietojen käsittelystä ja, josta säädetään sähkömarkkinalaissa. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikkö vastaisi jakeluverkoissa käytävän sähkökaupan markkinaprosessien edellyttävän tiedonvaihdon ja –hallinnan keskitetystä järjestämisestä ja taseselvityksestä jakeluverkoissa.

Sähkön vähittäismarkkinoilla sähköntoimitus loppukäyttäjälle edellyttää sekä jakeluverkonhaltijaa että vähittäismyyjää. Sähköntoimituksen aloittamiseksi loppukäyttäjän tulee pääsääntöisesti tehdä erilliset sopimukset jakeluverkonhaltijan ja vähittäismyyjän kanssa. Toimialan markkinaprosessien mukaan vähittäismyyjä tilaa sähkönmyyntisopimuksen tekemisen jälkeen loppukäyttäjälle myös sähköverkkosopimuksen jakeluverkonhaltijalta. Jakeluverkossa toimii lu-

kuisia vähittäismyyjiä, joiden toimitukset omille asiakkailleen selvitetään taseselvitysjaksoittain. Jakeluverkonhaltija vastaa sähköntoimitusten mittauksesta. Myös vähittäismyyjän laskutus perustuu jakeluverkonhaltijan toimittamiin mittaukseen.

Edellä kuvattujen sähkön vähittäismarkkinoiden erityispiirteiden vuoksi jakeluverkonhaltijoilla ja vähittäismyyjillä on tarve vaihtaa loppukäyttäjien sopimustietoja ja mittauksetietoja. Tämä tiedonvaihtotarve koskee koko sopimusaikaa ja sen kuluessa toteutunutta sähkönkäyttöä. Tiedonvaihto on sähkömarkkinoiden osapuolille ja verkonhaltijoille lakiin perustuva tehtävä. Sähkömarkkinalain 22 §:ssä säädetään sähköntoimitusten mittaus ja 74 §:ssä taseselvitys verkonhaltijoiden tehtäväksi. Sähkömarkkinalain 75 §:ssä puolestaan säädetään sähkökaupan edellyttämästä ilmoitusvelvollisuudesta, jonka mukaan sähkömarkkinoiden osapuolen ja verkonhaltijan on huolehdittava vastuulleen kuuluvien sähkökaupan, tasevastuun täyttämisen sekä taseselvityksen edellyttämien ilmoitusten tekemisestä.

Jakeluverkonhaltijat ja vähittäismyyjät käsittelevät henkilötietoja sekä täyttäessään niille sähkömarkkinalaissa säädettyjä tehtäviä ja velvoitteita että käsitellessään asiakassuhteen perusteella omiin asiakkaisiinsa liittyviä asiakastietoja. Jakeluverkonhaltijat ja vähittäismyyjät toimivat näissä tilanteissa itsenäisinä henkilörekisterin pitäjinä.

Koska sähköjärjestelmä muodostaa integroidun kokonaisuuden, jossa toimivien osapuolien välinen tiedonvaihto kuuluu olennaisena osana sähköntoimitusten toteuttamiseen, on markkinoiden tehokkaan toiminnan järjestämiseksi välttämätöntä järjestää jakeluverkoissa tapahtuvan sähkökaupan tiedonvaihto yhdenmukaisten määrämuotoisten menettelysääntöjen mukaiseksi. Henkilötiedoksi katsottavan tiedon käsittelyä ei ole mahdollista erotella tiedonvaihdossa sellaisen muutoin vastaavan tiedon käsittelystä, joka ei ole henkilötietoa. Jakeluverkoissa tapahtuvan sähkökaupan tiedonvaihdon osana tapahtuva henkilötietojen käsittely ei tämän vuoksi voi perustua yksinomaan yleisen tietosuoja-asetuksen säännöksiin. Yleistä tietosuoja-asetusta täydentävä kansallinen sääntely on jakeluverkoissa tapahtuvan sähkökaupan edellyttämään tiedonvaihtoon liittyvän henkilötietojen käsittelyn osalta tämän vuoksi välttämätöntä. Tiedonvaihtoa koskeville mukautuksille on edellä kuvattu yleisen edun mukainen tavoite ja ne on rajattu oikeasuhteisiksi niillä tavoiteltuun päämäärään nähden.

7.2 Laki eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä

1 §. *Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojakso.* Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotosta annetun valtioneuvoston asetuksen (1073/2019) sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelut otetaan käyttöön 21.2.2022. Palvelujen käyttöönottoa on valmisteltu sähkömarkkinalain muuttamisesta annetun lain (108/2019) ja sen siirtymäsäännöksen antamien valtuuksien nojalla 1.2.2019 lähtien. Pykälässä täsmennettäisiin sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvää sääntelyä säätämällä palvelujen käyttöönottoajaksosta ja siihen liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä, joilla pyritään varmistamaan sekä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon aikataulun mukainen ja häiriötön käyttöönotto että ehkäisemään sellaisten tilanteiden syntymistä, jotka johtaisivat loppukäyttäjien sähköntoimituksen keskeytykseen vähittäismyyjän tai jakeluverkonhaltijan epäonnistuneiden käyttöönottoimenpiteiden tai toiminnan lopettamisen johdosta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoajaksosta. Käyttöönottoajaksoson pituus olisi viisi kuukautta. Se alkaisi 1.11.2021 ja kestäisi 31.3.2022 asti.

Pykälän 2 momentti sisältäisi valtuussäännöksen, jolla käyttöönottojakson pituutta voitaisiin lyhentää tai käyttöönottojaksoa siirtää. Käyttöönottojakson siirtäminen tulisi kysymykseen, jos palvelujen käyttöönotossa ilmenisi niin merkittäviä teknisiä ongelmia joko järjestelmävastaa-
van kantaverkonhaltijan tai palvelujen käyttäjinä olevien vähittäismyyjien tai jakeluverkonhal-
tijoiden taholla, että palvelujen käyttöönoton siirtäminen olisi välttämätöntä. Säännöksen mu-
kaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin lyhentää käyttöönottojaksoa tai siirtää käyttöönot-
tojaksoa enintään vuodella.

2 §. *Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjien rekisteröinti käyttöönottojak-
son aikana.* Pykälässä säädettäisiin käyttöönottojakson ydinsisällöstä eli siitä, että lähtökohtai-
sesti käyttöönottojakso rauhoitettaisiin sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyt-
täjien rekisteröitymisiltä. Tämä tarkoittaisi erityisesti sitä, että palvelujen keskeisimpien käyt-
täjien eli vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden tulisi saavuttaa sähkökaupan keskitetyn
tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottosuunnitelman mukainen tekninen valmius palvelujen
käyttöönottoon ennen käyttöönottojakson alkua, jotta ne pystyisivät katkeamatta jatkamaan lii-
ketoimintaansa käyttöönottojakson aikana ja palvelujen käyttöönoton jälkeen. Tarkoituksena on
myös pyrkiä välttämään vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden yritysjärjestelyjen ajoitta-
mista käyttöönottojakson ajalle.

Pykälän mukaan järjestelmävastavalla kantaverkonhaltijalla ei olisi lähtökohtaisesti velvolli-
suutta hyväksyä käyttöönottojakson aikana sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen
käyttäjien rekisteröintejä, joista säädettäisiin sähkömarkkinalain 75 a §:ssä. Säännös ei merkitsi
kuitenkaan ehdotonta kieltoa rekisteröidä toiminnanharjoittajia sähkökaupan keskitetyn tiedon-
vaihdon palvelujen käyttäjäksi. Pykälään sisältyisi joustoa ja mahdollisuus tehdä rekisteröintejä
kuitenkin edellyttäen, että tämä ei vaarantaisi palvelujen aikataulun mukaista käyttöönottoa.
Lain 4 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisäksi säännöstä, joka mahdollistaisi vähittäismyyjien vä-
hittäismyyntiliiketoimintojen yhdistämisen hallitusti käyttöönottojakson aikana.

Pykälän säännös koski seuraavia rekisteröintejä: 1) vähittäismyyjän tai jakeluverkonhaltijan
rekisteröinti käyttäjäksi, 2) rekisteröityneiden vähittäismyyjien sulautumisessa syntyvän vähit-
täismyyjän rekisteröinti käyttäjäksi ja rekisteröityneen vähittäismyyjän jakautumisessa synty-
vien vähittäismyyjien rekisteröinti käyttäjäksi, 3) rekisteröityneen vähittäismyyjän rekisteröin-
nin irtisanominen, 4) rekisteröityneiden jakeluverkonhaltijoiden sulautumisessa syntyvän jake-
luverkonhaltijan rekisteröinti käyttäjäksi ja rekisteröityneen jakeluverkonhaltijan jakautumi-
sessa syntyvien jakeluverkonhaltijoiden rekisteröinti käyttäjäksi sekä 5) sähkömarkkinalain 3
§:n 25 b kohdassa tarkoitettujen mittausalueiden tai niiden muutosten rekisteröinti.

3 §. *Rekisteröimätöntä vähittäismyyjää koskevat toimenpiteet.* Pykälässä säädettäisiin toimen-
piteistä tilanteessa, jossa vähittäismyyjä ei ole saavuttanut sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihd-
on käyttöönottovalmiutta käyttöönottojakson alkuun mennessä tai jossa vähittäismyyjä on lo-
pettamassa toimintansa omasta aloitteestaan ennen palvelujen käyttöönottoa. Pykälän säännös-
ten keskeisenä tavoitteena on tässä tilanteessa turvata vähittäismyyjän asiakkaiden sähköntoi-
mituksen jatkuminen katkeamattomana. Pykälässä säädettäisiin vähittäismyyjälle mahdollisuus
joko asiakkaiden vähittäismyyntiin liittyvien sähköntoimitus sopimusten siirtoon toisille vähit-
täismyyjille tai mainittujen sopimusten irtisanominen, jolloin asiakkaat voisivat ryhtyä toimen-
piteisiin uuden sähköntoimitus sopimuksen tekemiseksi. Lisäksi varauduttaisiin tilanteeseen,
jossa vähittäismyyjä mahdollisesti jättäytyy täysin passiiviseksi asiakkaiden sähköntoimituksen
jatkon suhteen.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan vähittäismyyjän, jota ei ole rekisteröity sähkömarkkina-
lain 75 a §:n mukaisesti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon käyttäjäksi käyttöönottojakson

alkuun mennessä, ensisijaisena vaihtoehtona olisi sähkönnmyyntisopimusten myyminen ja siirtäminen yhdelle tai useammalle sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi rekisteröidylle vähittäismyyjälle. Vähittäismyyjän olisi ilmoitettava vähittäismyyntin sopimuskannan siirtämisestä kahden viikon kuluessa käyttöönottojakson alkamisesta eli viimeistään 15.11.2021 asiakkailleen, asiakkaidensa jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle. Asiakkaiden sähkönnmyyntisopimusten siirtäminen olisi tällöin saatettava loppuun kuuden viikon kuluessa käyttöönottojakson alkamisesta eli viimeistään 13.12.2021, jolloin uuden vähittäismyyjän toimitus asiakkaalle alkaisi viimeistään 14.12.2021.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan vähittäismyyjän toisena vaihtoehtona olisi irtisanoa kahden viikon kuluessa käyttöönottojakson alkamisesta eli viimeistään 15.11.2021 kaikki asiakkaidensa toistaiseksi tai määräajan voimassaolevat sähkönnmyyntisopimukset päättämään kolmen viikon kuluttua irtisanomisesta eli viimeistään 6.12.2021, jolloin asiakkaan hankkiman uuden vähittäismyyjän toimitus tälle alkaisi 7.12.2021. Sopimuskannan irtisanomisesta olisi ilmoitettava samanaikaisesti irtisanomisen kanssa asiakkaiden jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle. Irtisanomiseen sovellettaisiin tässä tapauksessa sopimusehdoista poikkeavaa irtisanomismenettelyä.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun irtisanomiseen ei sovellettaisi sähkömarkkinalain 89 §:n 2 momentin ja 92 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä tai sähkönnmyyntisopimuksen ehtoja sähkönnmyyntisopimuksen irtisanomisesta. Mainituissa säännöksissä on rajoitettu eräissä tilanteissa vähittäismyyjän oikeutta irtisanoa sähkönnmyyntisopimus. Normaali irtisanomisaika vähittäismyyjälle on kolme kuukautta. Näin pitkän irtisanomisajan noudattaminen ei olisi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojakson aikana mahdollista, koska vanhan tekniikan mukainen myyjänvaihtosanomien lähettämisen on käytönottosuunnitelman mukaan tarkoitus päättyä 25.1.2022.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan säännöstä täysin passiivisiksi jäävien vähittäismyyjien varalle. Säännöksen mukaan vähittäismyyjän sähkönnmyyntisopimukset purkautuisivat ilman eri toimenpiteitä viiden viikon kuluttua käyttöönottojakson alkamisesta eli 6.12.2021, jos vähittäismyyjä ei ole tehnyt määräajassa eli viimeistään 15.11.2021 pykälän 1 momentissa säädettyjä ilmoituksia asiakkaidensa jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle.

Jos 1 momentin 1 kohdassa säädettyä sähkönnmyyntisopimusten siirtämistä uusille vähittäismyyjille ei ole toteutettu asetetussa määräajassa tai jos asiakkaalla ei 1 momentin 2 kohdan mukaisen irtisanomisajan päättyessä ole voimassa uutta sähkönnmyyntisopimusta sekä 4 momentissa tarkoitetussa tilanteessa, siirryttäisiin 5 momentin mukaan vähittäismyyjän asiakkaiden sähköntoimituksen turvaamiseksi noudattamaan momentissa säädettyä menettelyä, joka vastaisi pääpiirteiltään sähkömarkkinalain 102 §:ssä säädettyä menettelyä. Momentin mukaan vähittäismyyjän asiakkaan jakeluverkonhaltija ei saisi keskeyttää sähkönjakelua ennen kuin jakeluverkonhaltija olisi ilmoittanut loppukäyttäjälle sähkönjakelun keskeyttämisestä ja sen syystä. Jakeluverkonhaltija jatkaisi vähittäismyyjän toimituksen päättyessä sähköntoimitusta asiakkaalle vähintään kolmen viikon ajan. Jos asiakkaalla ei olisi kolmen viikon määräajan jälkeen edelleenkaan uutta vähittäismyyjää ja sähkönnmyyntisopimusta, jatkuisi jakeluverkonhaltijan sähköntoimitus kaikille sopimuksettomille asiakkaille siihen saakka, kunnes Energiavirasto olisi päätöksellään siirtänyt asiakkaan sähköntoimituksen sähkömarkkinalain 67 §:ssä tarkoitetun toimitusvelvollisen vähittäismyyjän vastuulle. Sähköntoimitukseen sovellettaisiin tällöin 67 §:n 2 momentissa tarkoitettuja ehtoja. Energiaviraston tekemällä päätöksellä syntyisi siten mainittujen ehtojen mukainen sähkönnmyyntisopimus asiakkaan ja 67 §:ssä tarkoitetun toimitusvelvollisen vähittäismyyjän välille. Loppukäyttäjän olisi korvattava jakeluverkonhaltijalle

säännöksessä tarkoitettusta sähköntoimituksesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset. Jos lopputähtäjä ja jakeluverkonhaltija eivät sovi korvauksesta, Energiavirasto määräisi korvauksen suuruuden.

Pykälän 6 momentin mukaan vähittäismyyjä, joka toteuttaa 1 momentissa säädetty toimenpiteet, ei olisi velvollinen jatkamaan sähkömarkkinalain muuttamisesta annetun lain (108/2019) voimaantulosäännöksen 4 momenttiin perustuvia sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton edellyttämiä valmistelutoimia.

Pykälän 7 momentissa säädettäisiin vähittäismyyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta. Sopimusvelvoitteensa rikkoneen taikka pykälän 1 momentissa säädetty velvoitteensa laiminlyöneen tai 4 momentin mukaisesti passiiviseksi jääneen vähittäismyyjän asiakkaalleen aiheuttamaan vahinkoon ja sen korvaamiseen sovellettaisiin sähköntoimituslain ehtoja. Vähittäismyyjän jakeluverkonhaltijalle aiheuttamaan vahinkoon ja sen korvaamiseen sovellettaisiin puolestaan vahingonkorvauslakia (412/1974).

4 §. *Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi rekisteröityneen vähittäismyyjän toiminnan päättymisen käyttöönottojakson aikana.* Pykälässä säädettäisiin ensinnäkin toimenpiteistä tilanteesta, jossa vähittäismyyjä on saavuttanut sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon käyttöönottovalmiuden ja on rekisteröity sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi käyttöönottojakson alkuun mennessä, mutta joka on lopettamassa toimintansa omasta aloitteestaan ennen palvelujen käyttöönottoa. Pykälän säännösten keskeisenä tavoitteena on tässäkin tilanteessa turvata vähittäismyyjän asiakkaiden sähköntoimituksen jatkuminen katkeamattomana.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vähittäismyyjille mahdollisuus yhdistää vähittäismyyntiliiketoimintansa käyttöönottosuunnitelman puitteissa toimien sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojakson kuluessa. Momentin mukaan sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi rekisteröidyn vähittäismyyjän, joka lopettaa vähittäismyyntinsä suunnitellusti käyttöönottojakson aikana, olisi ilmoitettava viikon kuluessa käyttöönottojakson alkamisesta eli viimeistään 8.11.2021 asiakkailleen, asiakkaidensa jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle asiakkaidensa sähköntoimitus sopimusten siirtämisestä yhdelle tai useammalle sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi rekisteröidylle vähittäismyyjälle. Asiakkaiden sähköntoimitus sopimusten siirtäminen olisi tällöin saatettava loppuun vähintään seitsemän viikkoa ennen sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoa jatkoon eli viimeistään 2.1.2022, jolloin uuden vähittäismyyjän toimitus asiakkaille alkaisi viimeistään 3.1.2022. Vähittäismyyntinsä lopettavan vähittäismyyjän olisi jatkettava sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon käyttöönoton valmistelutoimenpiteitä käyttöönottosuunnitelman mukaisesti siihen saakka, kunnes vähittäismyyjän kaikki sähköntoimitus sopimukset on siirretty sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi rekisteröidylle yhdelle tai useammalle vähittäismyyjälle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin menettelytavoista, jotka tulisivat noudatettaviksi, jos sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi rekisteröity vähittäismyyjä joutuisi lopettamaan toimintansa käyttöönottojakson aikana konkurssin tai maksuvaikeuksien vuoksi. Momentin 1 kohdan mukaan vähittäismyyjän olisi irtisanottava kaikki asiakkaidensa voimassa olevat sähköntoimitus sopimukset päättämään kahden viikon kuluttua vähittäismyyntinsä lopettamis päätöksen tekemisestä, jos vähittäismyyjä tai vähittäismyyjän konkurssipesä pystyy jatkamaan vähittäismyyntiä vähintään kahden viikon ajan. Pykälän 3 momentin mukaan irtisanomiseen ei tällöin sovellettaisi sähkömarkkinalain 89 §:n 2 momentin ja 92 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä tai sähköntoimitus sopimuksen ehtoja sähköntoimitus sopimuksen irtisanomisesta.

Pykälä 2 momentin 2 kohdan mukaan jos vähittäismyyjä tai vähittäismyyjän konkurssipesä ei pystyisi jatkamaan vähittäismyyntiä vähintään kahden viikon ajan tai jos päätös vähittäismyyntin lopettamisesta olisi tehty sen jälkeen, kun on kulunut neljä viikkoa käyttöönottojakson alkamisesta eli 29.11.2021, vähittäismyyjän olisi ilmoitettava viipymättä vähittäismyyntin lopettamisesta asiakkailleen, asiakkaidensa jakeluverkonhaltijoille, järjestelmä vastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle.

Jos 1 momentissa säädetyn sähköntoimitusvelvoitteen siirtämisen uusille vähittäismyyjille edellyttämiä sanomia vähittäismyyjänvaihdosta ei ole saapunut jakeluverkonhaltijalle vähintään yhdeksän viikkoa ennen sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoajankohdaksi eli viimeistään 20.12.2021 tai jos asiakkaalla ei 2 momentin 1 kohdan mukaisen irtisanomisaajan päättyessä ole voimassa uutta sähköntoimitusvelvoitetta sekä 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilanteesta, siirryttäisiin 4 momentin mukaan vähittäismyyjän asiakkaiden sähköntoimituksen turvaamiseksi noudattamaan 3 §:n 5 momentissa säädettyä menettelyä. Momentin mukaan vähittäismyyjän asiakkaan jakeluverkonhaltija ei saisi keskeyttää sähköjakelua ennen kuin jakeluverkonhaltija olisi ilmoittanut loppukäyttäjälle sähköjakelun keskeyttämisestä ja sen syystä. Jakeluverkonhaltija jatkaisi vähittäismyyjän toimituksen päättyessä sähköntoimitusta asiakkaalle vähintään kolmen viikon ajan. Jos asiakkaalla ei olisi kolmen viikon määräajan jälkeen edelleenkaan uutta vähittäismyyjää ja sähköntoimitusvelvoitetta, jatkuisi jakeluverkonhaltijan sähköntoimitus kaikille sopimuksettomille asiakkaille siihen saakka, kunnes Energiavirasto olisi päätöksellään siirtänyt asiakkaan sähköntoimituksen sähkömarkkinalain 67 §:ssä tarkoitetun toimitusvelvollisen vähittäismyyjän vastuulle. Sähköntoimitukseen sovellettaisiin tällöin 67 §:n 2 momentissa tarkoitettuja ehtoja. Energiaviraston tekemällä päätöksellä syntyisi siten mainittujen ehtojen mukainen sähköntoimitusvelvoite asiakkaan ja 67 §:ssä tarkoitetun toimitusvelvollisen vähittäismyyjän välille. Loppukäyttäjän olisi korvattava jakeluverkonhaltijalle säännöksessä tarkoitettua sähköntoimituksesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset. Jos loppukäyttäjä ja jakeluverkonhaltija eivät sovi korvauksesta, Energiavirasto määräisi korvauksen suuruuden. Energiaviraston olisi annettava 1—3 momentissa tarkoitetun ilmoituksen vastaanotettuaan jakeluverkonhaltijoille ohjeet mainitun mukaisen menettelyn edellyttämistä toimenpiteistä.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin vähittäismyyjän vahingonkorvausvelvollisuudesta. Sopimusvelvoitteensa rikkoneen taikka pykälän 1 ja 2 momentissa säädetty velvoitteensa laiminlyöneen vähittäismyyjän asiakkaalleen aiheuttamaan vahinkoon ja sen korvaamiseen sovellettaisiin sähköntoimitusvelvoitteen ehtoja. Vähittäismyyjän jakeluverkonhaltijalle aiheuttamaan vahinkoon ja sen korvaamiseen sovellettaisiin puolestaan vahingonkorvauslakia.

5 §. *Asiakkaan oikeus purkaa sähköntoimitusvelvoitteen käyttöönottojakson aikana.* Pykälässä säädettäisiin vähittäismyyjän asiakkaalle sopimusehtoja täydentävä oikeus purkaa sähköntoimitusvelvoite käyttöönottojakson aikana.

Pykälän 1 momentin mukaan vähittäismyyjän asiakkaalla olisi oikeus käyttöönottojakson aikana purkaa toistaiseksi tai määräajan voimassa oleva sähköntoimitusvelvoitensa päättymään kahden viikon kuluttua, jos 1) vähittäismyyjä on irtisanonut sähköntoimitusvelvoitteen 3 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla tai 2) vähittäismyyjän sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotossa ilmenee käyttöönottojakson aikana ongelmia, jotka saattavat johtaa asiakkaan sähköntoimituksen keskeytykseen.

Pykälän 2 momentin mukaan vähittäismyyjä ei saisi periä asiakkaaltaan sopimussakkoa tai muuta sähköntoimitusvelvoitteen ennakkoiseen päättämiseen perustuvaa suoritusta, jos asiakas on purkanut 1 momentin mukaisesti määräajan voimassaolevan sähköntoimitusvelvoitensa.

Pykälän 3 momentin mukaan vähittäismyyjän on ilmoitettava sähkömyyntisopimuksen irtisanomisen yhteydessä asiakkaalleen tässä pykälässä säädetyistä asiakkaan oikeuksista.

6 §. *Rekisteröimätöntä jakeluverkonhaltijaa koskevat toimenpiteet.* Pykälässä säädettävien toimenpiteistä tilanteessa, jossa jakeluverkonhaltijaa ei ole rekisteröity sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi ennen käyttööntojakson alkamista. Käytännössä tilanne merkitsisi sitä, ettei jakeluverkonhaltija pystyisi huolehtimaan käyttöönottosuunnitelman ja uuden vähittäismarkkinoiden toimintamallin mukaisesti sähkökaupan markkinaprosesseihin liittyvistä tehtävistään, kuten esimerkiksi asiakkaiden vähittäismyyjän vaihdoista ja uusien vähittäismyyjien toimitusten aloituksista sekä asiakkaiden muutoista ja sähkömyyntisopimusten päättymisistä. Vastaavasti mittaustietojen toimittaminen vähittäismyyjille laskutusta varten ja sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikölle taseselvitystä varten tulisi jakeluverkonhaltijalle mahdottomaksi. Pykälällä pyritäisiin turvaamaan vähittäismarkkinoiden toiminta ja sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotto aikataulun mukaisesti, jos yksittäinen tai yksittäiset jakeluverkonhaltijat eivät pystyisi saavuttamaan sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottovalmiutta käyttöönottosuunnitelman mukaisesti.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ensisijaisesta vaihtoehdosta tilanteen ratkaisemiseksi, jos jakeluverkonhaltija ei ole saavuttanut rekisteröitymisvalmiutta sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon käyttäjäksi käyttööntojakson alkuun mennessä. Momentin mukaan jakeluverkonhaltijan ja järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan olisi yhdessä Energiaviraston kanssa viipymättä selvitettävä, pystyykö jakeluverkonhaltija turvaamaan väliaikaisjärjestelyillä, että vähittäismyyjät voivat toimittaa sähköä jakeluverkkoon asiakkailleen sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton jälkeen siihen saakka, kunnes jakeluverkonhaltija pystyy täyttämään rekisteröinnille asetetut vaatimukset.

Jos jakeluverkonhaltija ei pystyisi toteuttamaan 1 momentissa tarkoitettuja väliaikaisjärjestelyjä, ehdotetaan pykälän 2 momentissa siirryttäväksi noudattamaan vastaavanlaista menettelyä kuin jos verkonhaltijan sähköverkkolupa peruutettaisiin tälle kuuluvien lakisääteisten velvoitteiden noudattamatta jättämisen vuoksi. Ehdotettu sääntely vastaisi siten valvontalain 24 §:ssä säädettyä menettelyä. Ehdotetun 2 momentin mukaan Energiaviraston olisi tarvittaessa päätettävä niistä toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä jakeluverkonhaltijan sähköverkkotoiminnan ylläpitämiseksi. Energiavirasto voisi tällöin määrätä jakeluverkonhaltijalle kuuluvia tehtäviä yhden tai useamman muun jakeluverkonhaltijan hoidettavaksi. Toimenpiteet olisi tällöin rajattava ensisijaisesti koskemaan sellaisia jakeluverkonhaltijan sähköverkkotoimintaan kuuluvia tehtäviä ja velvollisuuksia, jotka liittyvät sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöön. Toimenpiteitä koskeva päätös olisi voimassa, kunnes jakeluverkonhaltija olisi saavuttanut rekisteröintivalmiuden ja olisi rekisteröity sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi. Selvyyden vuoksi säädettäisiin, että jakeluverkonhaltijalla olisi oikeus sähkömarkkinalain 76 §:n salassapitosäännösten estämättä luovuttaa mainitussa pykälässä tarkoitettuja tietoja, jos tietojen luovuttaminen olisi tarpeen tämän momentin mukaisten tehtävien hoitamiseksi. Käytännössä kysymys olisi pääsääntöisesti jakeluverkonhaltijan keräämien asiakkaiden mittaustietojen luovuttamisesta.

Pykälän 3 momentin mukaan viimesijaisena vaihtoehtona ongelman ratkaisemiseksi olisi jakeluverkonhaltijan sähköverkkoluvan peruuttaminen. Ehdotuksen mukaan Energiavirasto voisi pykälässä tarkoitettussa tilanteessa peruuttaa jakeluverkonhaltijan sähköverkkoluvan, jos jakeluverkonhaltija oleellisesti rikkoo sille sähkömarkkinalaissa säädettyjä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen piiriin kuuluvia tehtäviä ja niiden edellyttämiä velvoitteita sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotosta, eikä rikkomusta voida korjata 1 ja 2 momentissa säädetyillä toimenpiteillä. Sähköverkkoluvan peruuttamisen jälkeen noudatettaisiin valvontalain 24 §:ssä säädettyä menettelyä.

Pykälän 4 momenttiin sisältyisi muutoksenhakusäännös, jonka mukaan Energiaviraston tämän pykälän nojalla tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään. Energiaviraston päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuteen sovelletaan sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonasta annetun lain 38 §:ää. Ehdotettu sääntely vastaisi tältä osin valvontalain 23 ja 24 §:ää koskevia muutoksenhakusäännöksiä.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin jakeluverkonhaltijan vahingonkorvausvelvollisuudesta. Momentin mukaan jakeluverkonhaltijan, johon on kohdistettu 2 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä, asiakkaalleen aiheuttamaan vahinkoon ja sen korvaamiseen sovellettaisiin sähköverkkosopimuksen ehtoja. Jakeluverkonhaltijan vähittäismyyjälle ja toiselle jakeluverkonhaltijalle aiheuttamaan vahinkoon sovellettaisiin vahingonkorvauslakia.

7 §. Tiedottaminen. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotossa mahdollisesti ilmenevistä ongelmista ja erityisesti asiakkaiden sähköntoimituksen keskeytymisen riskeistä sekä toimenpiteistä, joilla näitä pyritään ratkomaan ja välttämään olisi tärkeä tiedottaa hyvin niiden vaikutuspiirissä oleville asiakkaille. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan erityistä säännöstä tiedottamisesta. Ensisijainen vastuu asioista tiedottamisesta asiakkaille olisi vähittäismyyjällä tai jakeluverkonhaltijalla. Jos ongelmia esiintyisi, olisi lisäksi tärkeää, että sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluista vastuussa oleva järjestelmävastaava kantaverkonhaltija Fingrid Oyj ja viranomaiset tiedottaisivat aktiivisesti käyttöönoton keskeisistä tapahtumista sekä mahdollisesti syntyvistä ongelmista ja toimenpiteistä niiden ratkomiseksi. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan, Energiaviraston ja työ- ja elinkeinoministeriön tiedotusvastuusta ja 2 momentissa vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan tiedotusvelvollisuudesta.

8 §. Valvonta ja ohjaus. Lain noudattamista valvoisi ja ohjaisi Energiavirasto. Pykälän 1 momentin mukaan Energiaviraston tehtävänä olisi valvoa lain noudattamista. Energiaviraston valvonta ja ohjaus ei kuitenkaan kattaisi 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua Energiaviraston omaa tai työ- ja elinkeinoministeriön tiedottamista. Valvontaan sovellettaisiin sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annettua lakia ja siinä säädettyä valvontatoimivaltaa.

Pykälän 2 momentin mukaan Energiaviraston olisi 3 ja 4 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa annettava jakeluverkonhaltijoille ohjeet sähkömarkkinalain 3 §:n 5 momentin mukaisen menettelyn edellyttämistä toimenpiteistä.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Ehdotettuun lakiin sähkömarkkinalain muuttamisesta sisältyisi valtuuksia tarkempien säännösten antamiseen. Esityksessä ehdotetut norminantovaltuudet täsmentäisivät sähkömarkkinalakiin aiemmin sisällytettyjä norminantovaltuuksia ja ne on tarkoitus toteuttaa vuonna 2013 annetussa laissa ja muutoslaissa 108/2019 omaksuttujen linjausten mukaisesti.

Lain säännöksiä täsmentävät alemman asteiset säännökset annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Valtuuksia valtioneuvoston asetuksen antamiseen sisältyisi ehdotetun sähkömarkkinalain 22 ja 71 §:ään. Valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä sähköjärjestelmän ja sähkömarkkinoiden toiminnan kannalta keskeisistä sähköntoimitusten mittausvelvoitteista velvoitteista sähköverkoissa (22 §) ja kiinteistön sisäisissä sähköverkoissa (71 §). Molempiin pykäliin lisättäisiin uusi rajapistemittauksia koskeva asetuksenantovaltuus. Rajapistemittauksien ja niissä noudatettavan aikajaotuksen sääntely on tullut tarpeelliseksi jakeluverkkojen taseselvityksen siirtyessä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tehtäväksi, jolloin

myös näistä mittauksista vastuussa olevien verkonhaltijoiden ja kiinteistönhaltijoiden rajapistemittaustietojen toimitus taseselvitystä varten tulisi tapahtua yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluissa käytössä olevien tietojärjestelmien kanssa. Muilta osin ehdotetut valtuudet täsmentäisivät säännöksissä nykyisin olevia valtuuksia.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan ensi tilassa. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoaajankohdaksi on säädetty 21.2.2022. Hallituksen esitykseen sisältyvä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojakso ehdotetaan aloitettavaksi tämän vuoksi 1.11.2021. Käyttöönottojakson alkamisen viivästyminen johtaisi myös käyttöönottoaajankohdan siirtymiseen.

Laki eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaisista toimenpiteistä olisi määräaikaisten. Laki tulisi voimaan 1.11.2021 ja olisi voimassa 31.3.2023 asti. Laki mahdollistaisi sen, että sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoa voitaisiin siirtää valtioneuvoston asetuksella enintään vuodella eteenpäin, mikäli palvelujen käyttöönotossa ilmenisi ylitsepääsemättömiä tietoteknisiä ongelmia.

10 Toimeenpano ja seuranta

Ehdotettujen lakien toimeenpanoa ohjaisivat ja seuraisivat sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoa valmisteleva järjestelmävalmistaava kantaverkonhaltija Fingrid Oyj ja Energiavirasto. Varsinaisista valvontatoimista vastaisi Energiavirasto.

Järjestelmävalmistaavalla kantaverkonhaltijalla, Energiavirastolla ja työ- ja elinkeinoministeriöllä olisi velvollisuus tiedottaa sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotossa mahdollisesti ilmenevistä ongelmista ja erityisesti asiakkaiden sähköntoimituksen keskeytymisen riskeistä sekä toimenpiteistä, joilla näitä pyritään ratkomaan ja välttämään. Työ- ja elinkeinoministeriö koordinoisi tarvittaessa viranomaisten tiedottamista.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

11.1 Henkilötietojen suoja

Henkilötietojen suojasta säädetään perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan lainsäätäjän liikkuma-alaa rajoittaa tämän säännöksen lisäksi myös se, että henkilötietojen suoja sisältyy osittain samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Kysymys on siitä, että lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta.

Yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta lähtökohtana mainitussa momentissa on, että oikeushenkilöt eivät kuulu säännöksen soveltamisalaan. Perustuslain mainittua momenttia tulkittaessa on perustuslakivaliokunnan mukaan huomattava, että sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen että Euroopan unionin tuomioistuimen ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklaa koskevassa oikeuskäytännössään katsovat, että oikeus yksityiselämän kunnioittamiseen henkilötietojen käsittelyssä koskee kaikenlaisia tunnistettua tai tunnistettavissa olevaa luonnollista henkilöä koskevia tietoja. Ilmaisua ”yksityiselämä” ei tältä osin pidä tulkita suppeasti, eikä siten mikään periaatteellinen syy salli sitä, että ammattitoiminta jätettäisiin yksityiselämän käsitteen ulkopuolelle. Euroopan unionin tuomioistuimen käytännössä on kuitenkin katsottu, että oikeushenkilöt voivat vedota perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan suojaan oikeushenkilön nimen julkaisua internettietokannassa vastaan

vain siltä osin kuin oikeushenkilön virallisessa nimessä yksilöidään yksi tai usea luonnollinen henkilö. Tällöinkään henkilötietojen suojaa koskevan loukkauksen vakavuus ei ole oikeushenkilöiden osalta sama kuin luonnollisten henkilöiden osalta, minkä tuomioistuin on ottanut huomioon asian suhteellisuusharkinnassa (PeVL4/2014 vp).

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeänä sääntelykohteena rekisteröinnin tavoitetta. Lisäksi perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeänä sääntelykohteena ainakin rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia, mukaan luettuna tietojen luovutettavuus, sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista.

Lailla säätämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla. Lailla on säädettävä lisäksi mahdollisuudesta yhdistää rekisteritietoja (joukkotietoina). Tällöin lakiin on valiokunnan mukaan (PeVL 4/2014 vp) aiheellista ottaa säännökset myös yhdistettyjen tietojen säilytysajasta sekä kiellosta luovuttaa yhdistettyjä tietoja edelleen.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä henkilötietojen suojasta on verraten runsaasti (esimerkiksi PeVL 21/2012 vp, PeVL 19/2012 vp, PeVL 18/2012 vp, PeVL 65/2010 vp, PeVL 54/2010 vp, PeVL 47/2010 vp, PeVL 42/2010 vp, PeVL 38/2010 vp, PeVL 25/2010 vp). Perustuslakivaliokunta on lausunut henkilötietojen säilytysaikaa koskevasta sääntelystä erityiskysymyksenä (PeVL 51/2006 vp, PeVL 20/2006 vp, PeVL 11/2005 vp) ja katsonut muun muassa, että henkilötietojen pysyvä säilyttäminen ei ole henkilötietojen suojan mukaista, ellei siihen ole tietojärjestelmän luonteeseen tai tarkoitukseen liittyviä perusteita (PeVL 54/2010 vp, PeVL 3/2009 vp, PeVL 51/2002 vp).

Perustuslakivaliokunta on henkilötietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä arvioi-
dessaan kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedon-
saantioikeus ulottuu ja miten tietojensaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Tällöin
tietojensaanti- ja luovuttamismahdollisuus on voinut liittyä jonkin tarkoituksen kannalta ”tar-
peellisiin tietoihin”, jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos
taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus
”tietojen välttämättömyydestä” jonkin tarkoituksen kannalta (esimerkiksi PeVL 12/2014 vp,
PeVL 19/2012 vp, PeVL 15/2012 vp, PeVL 60/2010 vp, PeVL 59/2010 vp, PeVL 42/2010 vp,
PeVL 41/2010 vp, PeVL 25/2010 vp, PeVL 18/2010 vp). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt
hyvin väliä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes
silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (PeVL 59/2010 vp).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut kansallisesta tietosuojalakiehdotuksesta antamassaan lau-
sunnossa (PeVL 14/2018 vp.) tarvetta henkilötietojen käsittelyä koskevaan kansalliseen lain-
säädäntöön. Tässä lausunnossaan perustuslakivaliokunta on yleisen tietosuojasetuksen sovel-
tamisen alkamisen johdosta tarkistanut aiempaa kantaansa henkilötietojen suojan kannalta tär-
keistä sääntelykohteista. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilötietojen suoja tulee jat-
kossa turvata ensisijaisesti yleisen tietosuojasetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön no-
jalla. Valiokunta on pitänyt lähtökohtaisesti riittävänä sitä, että henkilötietojen suojaa ja käsit-
telyä koskeva sääntely on yhteensopivaa yleisen tietosuojasetuksen kanssa. Myös sääntelyn
selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidät-
tyvästi ja rajata sellaisen säätäminen vain välttämättömään yleisen tietosuojasetuksen anta-
man kansallisen liikkumavaran puitteissa. Perustuslakivaliokunnan mielestä erityislainsäädän-
nön tarpeellisuutta on arvioitava myös yleisen tietosuojasetuksen edellyttämän riskiperustai-
sen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin

ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan arkaluonteiset tiedot ovat edelleen tarkemman sääntelyn kohteena.

Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus edellyttää, että käsittelyllä on yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukainen oikeudellinen perusta. Yleistä tietosuoja-asetusta tarkentava kansallinen lainsäädäntö on mahdollista, kun henkilötietojen käsittely perustuu 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohtiin, eli silloin, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi tai kun käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Tarkentava lainsäädäntö voi sisältää erityisiä säännöksiä yleisen tietosuoja-asetuksen säännösten soveltamisen mukauttamiseksi määrittelemällä täsmällisemmin erityisiä vaatimuksia tietojenkäsittelyä ja muita seikkoja koskevista toimenpiteistä. Käsittelyn tarkoitus on määriteltävä oikeusperusteessa. Kansallisen lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja sen on oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Sähköverkonhaltijat ja kiinteistönhaltijat, joiden kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisen sähköverkon kautta toimitetaan sähköä loppukäyttäjille, käsittelevät henkilötietoja osana sähkökaupan markkinaprosesseja, joissa ne ovat mukana joko verkkopalveluja asiakkailleen tarjoavina jakeluverkonhaltijoina tai kiinteistön sisäisen sähköverkon mittauksesta vastaavina vähittäismyyjinä loppukäyttäjille. Sopimuksiin perustuvien asiakassuhteiden lisäksi verkonhaltijoilla ja mainituilla kiinteistönhaltijoilla on sähkömarkkinalainsäädäntöön perustuvia sähköntoimitusten mittaukseen, selvitykseen ja sähköntoimitusten toteuttamiseen liittyvään tiedonvaihtoon kuuluvia velvoitteita ja tehtäviä, joita toteuttaessaan ne käsittelevät henkilötietoja. Esimerkiksi sähkönkäyttöpaikan etäluentaan perustuvan taseselvitysajaksokohtaisen mittaustiedon voidaan katsoa olevan henkilötietoja, jos se voidaan välittömästi tai välillisesti tunnistaa sähköverkkosopimuksen ja sähkönmyyntisopimuksen tehnyttä henkilöä koskevaksi.

Sähkömarkkinoiden liiketoimintaprosessit sekä sähkökauppojen selvitys edellyttävät sähköverkonhaltijoilta ja kiinteistönhaltijoilta, joiden kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisen sähköverkon kautta toimitetaan sähköä loppukäyttäjille, laajaa ja määrämuotoista tiedonvaihtoa. Sähkömarkkinalain 22 §:ssä säädettäisiin mittaus- ja kulutustietojen ilmoittamisesta laskutusta ja taseselvitystä varten. Sähkömarkkinalain 71 §:ssä säädettäisiin kiinteistön sisäisen sähköverkon kautta tapahtuvien sähköntoimitusten mittauksesta. Henkilötietojen käsittelyn osalta säännökset vastaisivat pitkälti voimassa olevan sähkömarkkinalain 22 §:n säännöksiä sellaisina kuin ne ovat laissa 108/2019. Sähkömarkkinalain 22 §:ään ehdotetaan lisäksi sähkömarkkinadirektiivin 21 artiklan edellyttämiä täsmennyksiä verkonhaltijan mittausjärjestelmien ja mittaustietojen tiedonsiirron asianmukaisesta kyberturvallisuudesta sekä velvollisuudesta antaa loppukäyttäjille asianmukaista neuvontaa ja tietoa mittauslaitteiston hyödyntämisestä sekä henkilötietojen keräämisestä ja käsittelystä Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön sekä sitä täydentävän kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Näissä säännöksissä asetettaisiin sähköverkonhaltijoille ja mainituille kiinteistönhaltijoille yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuja lakisääteisiä velvoitteita, jotka muodostaisivat oikeusperusteen käsitellä myös henkilötietoja sähköntoimitusten mittaukseen, sähkökaupan tiedonvaihtoon ja niihin liittyviin sähkökaupan markkinaprosesseihin ja taseselvitykseen kuuluvia tehtäviä tai velvoitteita varten. Mainitut oikeusperusteet sisältäisivät samalla yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitetun perusteen antaa kansallisessa lainsäädännössä erityisiä säännöksiä, joilla mukautettaisiin yleisen tietosuoja-asetuksen sääntöjen soveltamista sähköntoimitusten toteuttamiseksi.

Ehdotetut kansalliset mukautukset yleiseen tietosuoja-asetukseen muodostaisivat kokonaisuuden, joka on tarpeen antaa sähkökaupan markkinaprosesseissa käsiteltävien henkilötietojen käsittelystä sähköntoimitusten mahdollistamiseksi. Koska sähköjärjestelmä muodostaa integroidun kokonaisuuden, jossa hankinnan ja käytön on oltava tasapainossa taseselvitysjakson päättyessä ja jossa toimivien osapuolien toimitukset ja käyttö on selvitettävä verkonhaltijoiden järjestämään mittaukseen perustuen jokaisen taseselvitysjakson osalta, on markkinoiden tehokkaan toiminnan järjestämiseksi välttämätöntä järjestää sähkökaupan markkinaprosessit yhdenmukaisten määrämuotoisten menettelysääntöjen mukaisesti. Henkilötiedoksi katsottavien tietojen käsittelyä ei ole mahdollista erotella sähkökaupan markkinaprosesseissa sellaisten vastaavien tietojen käsittelystä, jotka eivät ole henkilötietoa. Sähkökaupan markkinaprosesseissa tapahtuva henkilötiedon käsittely ei tämän vuoksi voi perustua yksinomaan yleisen tietosuoja-asetuksen ja sitä täydentävän kansallisen tietosuojalain säännöksiin. Yleistä tietosuoja-asetusta ja kansallista tietosuojalakia täydentävä kansallinen sääntely on sähkökaupan markkinaprosesseissa käsiteltävän henkilötiedon osalta tämän vuoksi välttämätöntä. Sähkökaupan markkinaprosesseihin liittyvien henkilötietojen käsittelyä koskeville kansallisille mukautuksille olisi näin ollen yleisen edun mukainen tavoite ja mukautukset olisi rajattu oikeasuhteisiksi niillä tavoiteltuun päämäärään nähden.

Yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen tietosuojalain mukainen henkilötietosääntely on yleissääntelyä. Ehdotettu sähkömarkkinasääntely olisi puolestaan tarkoitettu erityissääntelyksi, jolla täydennettäisiin yleistä henkilötietosääntelyä.

Esityksessä täsmennettäisiin sähköntoimitusten mittauksesta annettuja voimassaolevia säännöksiä. Ehdotetut säännökset vaikuttavat osittain myös henkilötietoina pidettävien mittaustietojen käsittelyyn. Sähkömarkkinalain 22 §:ään lisättäisiin sähkömarkkinadirektiivin edellyttämät uudet vaatimukset verkonhaltijoiden mittaustietojärjestelmien ja mittaustietojen tiedonsiirron asianmukaisesta kyberturvallisuudesta. Loppukäyttäjille olisi ennen mittauslaitteiston asennusta annettava asianmukaista neuvontaa ja tietoa mittauslaitteiston hyödyntämisestä sekä henkilötietojen keräämisestä ja käsittelystä Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön sekä sitä täydentävän kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Sähkömarkkinalain 71 §:n 2 momenttiin lisättäisiin säännös loppukäyttäjän oikeudesta hyödyntää omaa kulutustietoaan myös kiinteistön sisäisen sähköverkon kautta tapahtuvassa sähköntoimituksessa. Loppukäyttäjällä olisi oikeus ilman erillistä korvausta saada käyttöönsä omaa sähkönkulutustaan koskeva mittaustieto, jonka kiinteistönhaltija on kerännyt loppukäyttäjän hallinnassa olevan huoneiston tai tilan mittauslaitteistosta. Loppukäyttäjällä olisi oikeus saada käyttöönsä tiedot hallinnassaan olevan huoneiston tai tilan mitatusta sähkönkulutuksesta myös siinä tapauksessa, että sähkönoston laskutus ei hänen osaltaan perustu mitattuun sähkönkulutukseen. Säännöksellä tuotaisiin kiinteistön sisäisen sähköverkon kautta tapahtuvaan sähköntoimitukseen vastaava periaate loppukäyttäjän oikeudesta hyödyntää omaa mittaustietoaan, josta sähköverkkojen osalta säädetään sähkömarkkinalain 75 e §:ssä. Lisäksi pykälän asetuksenantovaltuutta täsmennettäisiin yhdenmukaiseksi lain 22 §:n asetuksenantovaltuuden kanssa. Mainituilla muutoksilla parannettaisiin loppukäyttäjien mittaustietojen käsittelyn tietosuoja. Henkilötietojen käsittelyn osalta muutokset nykyiseen sääntelyyn olisivat vähäisiä ja ne vastaisivat jo aiemmin yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohtien nojalla säädettyjä kansallisia mukautuksia. Henkilötietojen kerääminen, käsittely ja luovuttaminen olisivat näissä yhteyksissä tarpeen sähkömarkkinoiden toiminnan ja asiakkaiden sähköntoimitusten toteuttamisen kannalta.

Henkilötietojen kerääminen ei aiheuttaisi korkeaa riskiä rekisteröidyn oikeuksille tai vapauksille, koska kysymys ei ole arkaluonteisesta henkilötiedosta ja kerätty erityissääntelyn piiriin kuuluva henkilötieto voidaan ilman rekisteröidyn suostumusta luovuttaa ainoastaan laissa säädettyllä perusteella. Ehdotuksen mukaan verkonhaltijan olisi myös huolehdittava järjestelmänsä asianmukaisesta kyberturvallisuudesta. Tietoturvan tasolle asetettaisiin vähintään vastaavat

riskiin suhteutetut vaatimukset kuin yleisessä tietosuojaa-asetuksessa asetetaan henkilötietojen käsittelyyn käytettävälle tietojärjestelmille.

Sähkömarkkinalain 75 f §:ssä rajataan ne tilanteet, joissa verkonhaltija voi luovuttaa erityissääntelyn piiriin kuuluvia henkilötietoja ilman rekisteröidyn henkilön suostumusta. Integroituna kokonaisuutena toimivassa sähköjärjestelmässä kyseiset luovutukset ovat tarpeen sähkökaupan ja verkkopalvelujen hoitamiseksi sekä kolmansien tahojen kuten muiden sähköntoimittajien oikeuksien toteuttamiseksi. Myös henkilötiedon vastaanottajaa koskisivat tietosuoja-sääntelyn rekisterinpitäjää koskevat velvoitteet.

Perusoikeudet eivät yleensä ole ehdottomia, vaikka perusoikeussäännös olisi kirjoitettu oikeuden turvaavaan muotoon ja vaikka säännös ei sisältäisikään sääntelyvarausta tai muuta lakiviittausta. Perustuslakivaliokunta on johtanut perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudesta ja oikeuksien luonteesta perustuslaissa turvattuina oikeuksina joitakin yleisiä perusoikeuksien rajoittamista koskevia vaatimuksia. Näitä ovat vaatimukset lailla säätämisestä, lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, rajoituksen hyväksyttävyydestä, rajoituksen suhteellisuudesta, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta, oikeusturvajärjestelyjen riittävästä ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusperiaatteiden mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Edellytykseen kuuluu, että kaikki yksilön oikeusasemaan vaikuttavat keskeiset säännökset annetaan lailla. Asetuksen antaja voidaan lailla valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä vähäisistä yksityiskohdista. Valtuuttavan lain on tällöin täytettävä vaatimukset lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta. Perusoikeusrajoituksen tulee edelleen olla laissa tarkkarajainen ja riittävän täsmällisesti määritetty. Rajoituksen olennaisen sisällön tulee ilmetä laista. Sääntelyn tarkkuuden ja täsmällisyyden kannalta on tärkeää, että laista ilmenee riittävän selkeästi, kuka on oikeutettu käyttämään rajoitusvaltuuksia, mitä valtuuksia käytettäessä saadaan tehdä ja miten silloin on meneteltävä. Ehdotettujen säännösten arvioidaan täyttävän perusoikeuksien rajoitusperiaatteiden vaatimukset lailla säätämisestä sekä säännösten tarkkuudesta ja täsmällisyydestä.

Perusteen, jolla perusoikeutta rajoitetaan, tulee olla perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä. Rajoitusperusteena voi siten olla esimerkiksi pyrkimys suojata jonkin muun kuin rajoituksen kohteena olevan perusoikeuden toteutumista tai saavuttaa jokin muu sellainen päämäärä, joka on perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta objektiivisin perustein arvioituna (normatiivisessa mielessä) hyväksyttävä. Rajoitussääntelyn tulee olla myös painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa. Perusoikeusrajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi ja muutenkin suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Perusoikeuden rajoitus on sallittu vain, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvvään. Ehdotuksessa tarkoitettavat käsiteltävät henkilötiedot ovat jälkikäteen kerättyjä kulutustietoja. Ehdotetut säännökset eivät merkitse lisärajoitusta sähköasiakkaiden yksityisyyden suojaan, koska kulutustietoja rekisteröidään jo nykyisessäkin järjestelmässä. Sähköntoimitusten mittausta ja selvitystä koskeva sääntely on välttämätöntä, jotta sähkömarkkinat ylipäänsä voisivat toimia unionin sähkön sisämarkkinoita koskevan sääntelyn mukaisesti. Perusoikeuden rajoitukselle on siten katsottava olevan hyväksyttävä peruste ja sääntelyn olevan painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa. Käsiteltävien henkilötietojen luonne huomioon ottaen perusoikeuden rajoitus on myös suhteellisuusvaatimuksen mukainen.

Tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta. Perusoikeuteen ei voida puuttua niin laajasti, että se mitätöisi perusoikeuden ydinsisällön. Ehdotuksella ei voida katsoa olevan vaikutuksia, jotka puuttuisivat yksityiselämän suojan ytimeen.

Ehdotuksen mukainen sähköntoimitusten mittaus toteutettaisiin perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten mukaisesti. Ehdotetut säännökset on laadittu henkilötietojen käsittelyä koskevan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti. Säännösten ei tämän vuoksi arvioida olevan ongelmallisia perustuslain kannalta.

Sähköntoimitusten mittaukseen, tasevastuun täyttämiseen, sähkökaupan tiedonvaihtoon ja niihin liittyviin sähkökaupan markkinaprosesseihin ja taseselvitykseen kuuluvia sähköalan yrityksiin kohdistuvia tehtäviä tai velvoitteita koskevat voimassaolevat säännökset sekä niitä täydentävät nyt ehdotetut säännökset muodostaisivat myös yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetut oikeusperusteet, joiden oikeuttamana säännöksissä tarkoitetuilla toiminnanharjoittajilla olisi peruste käsitellä henkilötietoa. Oikeusperusteet sisältäisivät samalla yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitetun perusteen antaa kansallisessa lainsäädännössä erityisiä säännöksiä, joilla mukautettaisiin yleisen tietosuoja-asetuksen sääntöjen soveltamista sähköntoimitusten toteuttamiseksi. Mainitut lainkohdat antavat jäsenvaltiolle varsin laajan liikkumavaran antaa kansallisessa lainsäädännössä yksityiskohtaisempia säännöksiä asetuksessa vahvistettujen sääntöjen soveltamisen mukauttamiseksi sellaisessa henkilötietojen käsittelyssä, joka tehdään 1 kohdan c alakohdan tarkoittamissa tilanteissa. Ehdotetut mukautukset ovat sellaisia, jotka on mainittu 3 kohtaan sisältyvässä esimerkkiluettelossa. Kyseistä luetteloa ei ole säädetty tyhjentäväksi, vaan myös muut kohdan edellytykset täyttävät mukautukset ovat säännöksen perusteella mahdollisia. Tämän perusteella voidaan arvioida, että ehdotettu kansallinen sääntely toteutettaisiin yleisen tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa.

11.2 Elinkeinovapaus

Perustuslain 18 §:n 1 momentin nojalla jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Perustuslain mukaista elinkeinovapauden periaatetta pidetään elinkeinonharjoittamista koskevana pääsääntönä, josta poikkeaminen on kuitenkin luvanvaraistamisella mahdollista. Luvanvaraisuudesta on aina säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeuden rajoitusta koskevat tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimukset. Rajoitusten olennaisen sisällön, kuten rajoitusten laajuuden ja edellytysten tulee ilmetä laista (esimerkiksi PeVL 19/2021 vp, PeVL 69/2014 vp, PeVL 65/2014 vp, PeVL 13/2014 vp, PeVL 34/2012 vp, PeVL 19/2009 vp, PeVL 31/2006 vp ja PeVL 35/1998 vp).

Perustuslakivaliokunta on tarkastellut sähkö- ja maakaasumarkkinalain lupajärjestelmiä lausunnoissaan PeVL 36/2004 vp, PeVL 62/2002 vp ja PeVL 4/2000 vp. Lausunnossaan PeVL 62/2002 vp perustuslakivaliokunta on todennut muun muassa, että sähköverkkotoiminnan luvanvaraisuus on tärkeiden yhteiskunnallisten intressien vuoksi perusteltua ja lausunnossaan PeVL 4/2000 vp, että maakaasuverkkotoiminnan luvanvaraistaminen on maakaasumarkkinoiden toimivuuden kannalta perusteltua.

Perustuslakivaliokunta on käytännössään rinnastanut elinkeinotoiminnan aloittamisen edellytykseksi säädettävän rekisteröimisvelvollisuuden valtiosääntöoikeudellisesti luvanvaraisuuteen ja tarkastellut tällaista sääntelyä perustuslaissa turvatuun elinkeinovapauden ja elinkeinotoiminnan luvanvaraistamiselle asetettujen vaatimusten näkökulmasta (esimerkiksi PeVL 58/2014 vp, PeVL 58/2010 vp, PeVL 19/2009 vp, PeVL 15/2008 vp, PeVL 33/2005 vp, PeVL 9/2005 vp, PeVL 56/2002 vp, PeVL 45/2001 vp ja PeVL 24/2000 vp). Sääntelyä sosiaali- ja terveystalouden tuottavan yrityksen hyväksymisestä yritykseksi, jonka palvelujen maksamiseen asiakas voi

käyttää kunnan myöntämää palveluseteliä, ei ole pidetty elinkeinovapauden rajoittamisena esimerkiksi rekisteröintimenettelyyn rinnastettavalla tavalla (PeVL10/2009 vp). Elinkeinovapauden kannalta merkityksellisenä ei pidetty myöskään sääntelyä viranomaisen toimivallasta hyväksyä laboratorioita testauslaboratorioksi, kun sääntelyllä ei sinänsä puututtu oikeuteen tarjota laboratoriopalveluita (PeVL 17/2009).

Perustuslakivaliokunta on elinkeinotoiminnan sääntelyn yhteydessä vakiintuneesti pitänyt luvan peruuttamista yksilön oikeusasemaan puuttuvana viranomaistoimena vaikutuksiltaan jyrkempänä kuin haetun luvan epäämistä. Sen vuoksi valiokunta on katsonut sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta välttämättömäksi sitoa luvan peruuttamisen mahdollisuuden vakaviin tai olennaisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin sekä siihen, että luvanhaltijalle mahdollisesti annetut huomautukset tai varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen (esimerkiksi PeVL 42/2013 vp, PeVL 32/2010 vp ja PeVL 32/2009 vp).

Perustuslakivaliokunta on pitänyt elinkeinotoiminnan sääntelyä ns. luonnolliseen monopoliin perustuvassa markkinatilanteessa lähtökohtaisesti tarpeellisena ja hyväksyttävänä (PeVL 19/2021 vp ja PeVL 4/2000 vp). Tällaisessa tilanteessa on valiokunnan mukaan perusteltua pyrkiä edistämään kilpailua ja suojaamaan asiakkaiden varallisuusarvoisia oikeuksia tavanomaista tehokkaammilla sääntelykeinoilla (PeVL 19/2021 vp ja PeVL 36/2004 vp). Valiokunta on pitänyt sähkömarkkinoiden sääntelyä kuluttajien suojaamiseksi mahdollisena tietyin edellytyksin myös sopimuksiin kohdistuvien taannehtivien vaikutuksien (PeVL 19/2021 vp, PeVL 36/2004 vp ja PeVL 63/2002 vp). Valiokunnan mielestä lainsäätäjällä on luonnollisten monopolien sääntelyssä laaja liikkumavara (PeVL 19/2021 vp).

Ehdotetun sähkömarkkinalain 75 a §:n 1 momentissa asetettaisiin sähköön vähittäismyyjälle ja jakeluverkonhaltijalle velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluja sekä huolehtia siitä, että sen tietojärjestelmät ja tiedonsiirtoon käyttämät järjestelmät toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa. Momentin säännöstä ei ehdoteta muutettavaksi sisällöltään nykyisestä. Pykälän 2 momenttiin sisältyvän uuden säännösehdotuksen mukaan muun kuin 1 momentissa tarkoitetun verkonhaltijan, jonka sähköverkossa on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, sekä kiinteistönhaltijan, jonka kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäinen sähköverkko muodostaa mittausalueen, jolla on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, on järjestettävä mainittuun rajapistemittaukseen liittyvä tiedonvaihto sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön kanssa. Toiminnanharjoittajan on huolehdittava siitä, että sen vastuulla olevat järjestelmät, joita käytetään mainitun rajapistemittauksen tiedonsiirrossa, toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen toiminnanharjoittajien olisi rekisteröidyttävä käyttämänsä palvelun käyttäjäksi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikössä. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön on hyväksyttävä toiminnanharjoittajan rekisteröityminen, jos tämä täyttää sen sähköjärjestämässä harjoittaman toiminnan edellyttämät, 1 ja 2 momentissa tarkoitetut vaatimukset tietojärjestelmien ja tiedonsiirtoon käytettyjen järjestelmien yhteensopivuudesta ja on solminut käyttämäänsä palvelua koskevan palvelusopimuksen, jonka ehdot Energiavirasto on vahvistanut valvontalain 10 §:n nojalla. Rekisteröityminen on tehtävä ennen pykälän sääntelemän toiminnan aloittamista sähköjärjestelmässä. Rekisteröitymisvelvollisuus on siirtymäsäännöksellä ulotettu sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottovaiheessa myös niihin toiminnanharjoittajiin, jotka harjoittavat mainittuja toimintoja lain tullessa voimaan.

Mikäli sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikkö on evännyt toiminnanharjoittajan rekisteröitymisen, toiminnanharjoittaja voi saattaa sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön toiminnan lainmukaisuuden Energiaviraston tutkittavaksi valvontalain 9 §:n mukaisessa menettelyssä. Energiaviraston on veloitettava yksikkö korjaamaan rekisteröintivelvoitetta perusteetomasti rikkonut tai laiminlyönyt sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikkö korjaamaan rikkomuksensa tai laiminlyöntinsä.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotosta säädettiin lailla sähkömarkkinalain muuttamisesta (108/2019). Palvelut otetaan käyttöön 21.2.2022 siten, että nykyinen kahdenvälisen tiedonvaihdon käyttö lopetetaan ja kaikki keskitettyjä palveluja käyttävät toiminnanharjoittajat siirtyvät uusien palvelujen käyttäjiksi samanaikaisesti. Nykyisten toiminnanharjoittajien osalta käyttöönottoon on valmistauduttu suunnitelmallisesti. Lain siirtymäsäännöksen mukaan vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan, jolla on velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluja, on toteutettava sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton edellyttämät valmistelutoimet ennen palveluiden käyttöönottoa. Valmistelutoimet on tehtävä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen tietokonversiosuunnitelman ja käyttöönottosuunnitelman mukaisesti. Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan on tullut laatia itselleen suunnitelma, joka sisältää käyttöönoton edellyttämät valmistelutoimet tietokonversiosuunnitelman ja käyttöönottosuunnitelman mukaisesti. Energiavirastolla on oikeus päätöksellään vaatia vähittäismyyjää ja jakeluverkonhaltijaa tekemään muutoksia suunnitelmaan tai valmistelutoimiin, jos on syytä epäillä, että suunnitelma tai valmistelutoimet eivät täytä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton vaatimuksia tai, jos on syytä epäillä, että sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotto viivästyisi puutteellisten valmistelutoimien vuoksi.

Sähkön vähittäismyynti ei ole Suomessa luvanvaraista liiketoimintaa. Sähköverkkotoiminnan luvanvaraisuudesta säädetään sähkömarkkinalain 2 luvussa ja sähköverkkoluvan peruuttamisesta valvontalain 23 ja 24 §:ssä.

Ehdotuksessa laiksi eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä säädettäisiin viiden kuukauden mittaisesta palvelujen käyttöönottojaksosta, jonka aikana järjestelmävastaavalla kantaverkonhaltijalla ei olisi velvollisuutta hyväksyä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen rekisteröintejä. Lakiehdotuksessa säädettäisiin myös menettelyistä, jos vanha toiminnanharjoittaja ei saavuttaisi rekisteröitymisvalmiutta käyttöönottojakson alkuun mennessä.

Lakiehdotuksen 3 §:n mukaan vähittäismyyjä, joka ei saavuttaisi rekisteröintivalmiutta käyttöönottojakson alkuun mennessä joutuisi keskeyttämään toimintansa vähittäismyyjänä siihen saakka, kunnes täyttää rekisteröintivalmiuden ja ainakin käyttöönottojakson päättymiseen saakka. On mahdollista, että joku vähittäismyyjä lopettaa toimintansa kokonaan tässä vaiheessa. Vähittäismyyjään kohdistettaisiin velvoitteita, joilla varmistettaisiin, ettei vähittäismyyjän asiakkaiden sähköntoimitus keskeytyisi. Ensisijaisena vaihtoehtona vähittäismyyjällä olisi sopimuskantansa myyminen rekisteröidylle vähittäismyyjälle. Toissijaisena vaihtoehtona olisi vähittäismyyjän kaikkien sähkönmyyntisopimusten irtisanominen. Jos vähittäismyyjä ei ole määräajassa siirtänyt sopimuskantaansa toisille vähittäismyyjille tai irtisanonut asiakkaidensa sähkönmyyntisopimuksia, purkautuisivat vähittäismyyjän sähkönmyyntisopimukset ilman eri toimenpiteitä viiden viikon kuluttua käyttöönottojakson alkamisesta. Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan rekisteröityneet vähittäismyyjät voisivat yhdistää vähittäismyyntiliiketoimintansa säänneltyjen menettelytapojen mukaisesti myös käyttöönottojakson aikana. Vähittäismyyjille säädettäisiin velvoite informoida näissä tilanteissa asiakkaitaan ja näiden jakeluverkonhaltijoita, järjestelmävastaavaa kantaverkonhaltijaa ja Energiavirastoa.

Vähittäismyyjän asiakkaiden sähkösaanti pyrittäisiin turvaamaan lakiehdotuksen 3 ja 4 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Jos säädettyä sähkömyyntisopimusten siirtämistä uusille vähittäismyyjille ei ole toteutettu asetetussa määräajassa tai jos asiakkaalla ei irtisanomisajan päätyessä ole voimassa uutta sähkömyyntisopimusta sekä 3 §:n 4 momentissa tarkoitettussa tilanteessa, noudatetaan lakiehdotuksen 3 §:n 5 momentissa säädettyä menettelyä, joka vastaisi pääpiirteissään sähkömarkkinalain 102 §:ssä säädettyä menettelyä.

Lakiehdotuksen 6 §:ssä säädettäisiin toimenpiteet, kun jakeluverkonhaltija ei saavuttaisi rekisteröintivalmiutta ennen käyttööntöjakson alkamista. Ensisijaisesti vähittäismyyjien toimitukset jakeluverkkoon pyrittäisiin turvaamaan jakeluverkonhaltijan omin väliaikaisin toimenpitein siihen saakka, kunnes jakeluverkonhaltija pystyy täyttämään rekisteröinnille asetetut vaatimukset. Toissijaisesti Energiaviraston on tarvittaessa päätettävä niistä toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä jakeluverkonhaltijan sähköverkkotoiminnan ylläpitämiseksi. Energiavirasto voisi tällöin määrätä jakeluverkonhaltijalle kuuluvia tehtäviä yhden tai useamman muun jakeluverkonhaltijan hoidettavaksi. Toimenpiteet olisi rajattava ensisijaisesti koskemaan sellaisia jakeluverkonhaltijan sähköverkkotoimintaan kuuluvia tehtäviä ja velvollisuuksia, jotka liittyvät sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöön. Viimeisenä vaihtoehtona Energiavirasto voisi peruuttaa jakeluverkonhaltijan sähköverkkoluvan, jos jakeluverkonhaltija oleellisesti rikkoo sille sähkömarkkinalaissa säädettyjä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen piiriin kuuluvia tehtäviä ja niiden edellyttämiä velvoitteita sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotosta, eikä rikkomusta voida korjata 1 ja 2 momentissa säädetyillä toimenpiteillä.

Rajapistemittauksista vastaavien muiden toiminnanharjoittajien kuin jakeluverkonhaltijoiden osalta rekisteröintivalmiuden saavuttaminen ei vaadi merkittäviä kehitystoimenpiteitä. Toiminnanharjoittajan mahdollinen luopuminen rajapistemittauksesta ei myöskään aiheuta merkittäviä liiketoiminnallisia muutoksia. Rajapistemittauksista ensisijaisessa vastuussa olevat jakeluverkonhaltijat ottaisivat tällaiset rajapistemittaukset hoidettavakseen. Tästä ei ole tarvetta antaa uutta sääntelyä.

Laajojen käyttöönotto-ongelmien varalta sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoajankohtaa voitaisiin siirtää valtioneuvoston asetuksella enintään vuodella.

Velvollisuus rekisteröityä sähkömarkkinalakiehdotuksen 75 a §:n mukaisesti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi on käytännössä hyvin lähellä mainittujen toimintojen säätämistä luvanvaraiseksi. Ilman rekisteröitymistä toiminnanharjoittaja ei voi toimia sähköjärjestelmässä vähittäismyyjänä tai jakeluverkonhaltijana taikka vastata jakeluverkon rajapistemittauksen järjestämisestä. Nykyisen vähittäismyyjän rekisteröinnin eväminen rinnastuu varsin lähelle toimiluvan peruuttamista. Myös jakeluverkonhaltijan sähköverkkoluvan peruuttamista on tarkasteltava elinkeinovapauden näkökulmasta. Rekisteröitymistä sääntelevän lainsäädännön on tämän vuoksi täytettävä perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusperiaatteiden mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Edellytykseen kuuluu, että kaikki yksilön oikeusasemaan vaikuttavat keskeiset säännökset annetaan lailla. Asetuksen antaja voidaan lailla valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä vähäisistä yksityiskohdista. Valtuuttavan lain on tällöin täytettävä vaatimukset lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta. Perusoikeusrajoituksen tulee edelleen olla laissa tarkkarajainen ja riittävän täsmällisesti määritetty. Rajoituksen olennaisen sisällön tulee ilmetä laista. Sääntelyn tarkkuuden ja täsmällisyyden kannalta on tärkeää, että laista ilmenee riittävän selkeästi, kuka on oikeutettu käyttämään rajoitusvaltuuksia,

mitä valtuuksia käytettäessä saadaan tehdä ja miten silloin on meneteltävä. Ehdotettujen säännösten arvioidaan täyttävän perusoikeuksien rajoitusperiaatteiden vaatimukset lailla säätämisestä sekä säännösten tarkkuudesta ja täsmällisyydestä.

Perusteen, jolla perusoikeutta rajoitetaan, tulee olla perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä. Rajoitusperusteena voi siten olla esimerkiksi pyrkimys suojata jonkin muun kuin rajoituksen kohteena olevan perusoikeuden toteutumista tai saavuttaa jokin muu sellainen päämäärä, joka on perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta objektiivisin perustein arvioituna (normatiivisessa mielessä) hyväksyttävä. Rajoitussääntelyn tulee olla myös painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa. Perusoikeusrajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi ja muutenkin suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Perusoikeuden rajoitus on sallittu vain, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään. Sähkötoimitusten mittausta ja selvitystä koskeva sääntely on välttämätöntä, jotta sähkömarkkinat ylipääntensä voisivat toimia unionin sähkön sisämarkkinoita koskevan sääntelyn mukaisesti. Sähköalan yritysten on toimittava markkinoilla yksilöityjen menettelytapojen mukaisesti, jotta verkoissa tapahtuva kilpailuun perustuva sähkökauppa voisi ylipääntään toteutua. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotto on erittäin laaja koko vähittäismyynti- ja jakelusektoria koskeva järjestelmän muutos, joka on toteutettava yhtäaikaaisesti kaikkien vähittäismyynti- ja jakelusektorilla toimivien yritysten osalta. Tämä edellyttää, että jokaisen palvelujen piirissä olevan toiminnanharjoittajan on täytettävä tietojärjestelmien yhteensopivuusvaatimukset ennen kuin sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelut voidaan ottaa käyttöön Suomessa. Yksittäisen toiminnanharjoittajan epäonnistuminen tai viivästyminen voi aiheuttaa koko järjestelmän käyttöönoton epäonnistumisen ja viivästyksen. Tästä aiheutuisi merkittäviä ylimäärisiä kustannuksia valmistelunsa asianmukaisesti hoitaneille toiminnanharjoittajille ja heidän asiakkailleen. Lisäksi olisi tarpeen suojata yhteensopivuusvaatimusten täyttämisessä epäonnistuvan vähittäismyyjän tai jakeluverkonhaltijan asiakkaita. Vähittäismyyjä, joka ei määräajassa täytä tietojärjestelmien yhteensopivuusvaatimuksia, ei pystyisi toimittamaan sähköä ja jakeluverkoissa oleville asiakkailleen. Vastaava tilanne jakeluverkonhaltijan osalta johtaisi siihen, että tämän jakeluverkkoon tehtyjä sähkötoimituksia ei pystyittäisi selvittämään. Näissä tilanteissa voimassa oleva lainsäädäntö johtaisi siihen, että vähittäismyyjä ja sen asiakkaat suljettaisiin pois markkinoilta. Vähittäismyyjän tai jakeluverkonhaltijan asiakkaiden sähkönsaanti vaarantuisi. Tämän vuoksi on painavat yhteiskunnalliset perusteet asettaa toiminnanharjoittajille rekisteröitymisvelvoite ja säätää menettelytavoista, joilla asiakkaiden sähkönsaanti ja vähittäismarkkinoiden toimivuus turvattaisiin, jos vähittäismyyjä tai jakeluverkonhaltija ei pystyisi täyttämään sille asetettuja vaatimuksia sähköjärjestelmässä toimimiselle. Perusoikeuden rajoitukselle on siten katsottava olevan hyväksyttävä peruste ja sääntelyn olevan painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa. Sähkönsaannin merkitys asiakkaille huomioon ottaen perusoikeuden rajoituksen voidaan katsoa olevan myös suhteellisuusvaatimuksen mukainen.

Tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta. Perusoikeuteen ei voida puuttua niin laajasti, että se mitätöisi perusoikeuden ydinsisällön. Toiminnanharjoittajille on jo nykysääntelyn puitteissa asetettu yksityiskohtaisia sähkökauppojen selvitykseen liittyviä vaatimuksia, jotka näiden on tullut täyttää voidakseen toimia vähittäismyyjänä tai jakeluverkonhaltijana sähköjärjestelmässä. Uudet vaatimukset ainoastaan korvaavat vanhat menettelytavat ja niissä noudatettavat vaatimukset. Rekisteröityminen on mahdollista kaikille toiminnanharjoittajille, kun ne täyttävät rekisteröitymisen edellytykset. Uusien toimijoiden tuloa vähittäismarkkinoille ei rajoiteta. Rekisteröintien jäädytys käyttöönottojakson ajaksi olisi ainoastaan tilapäinen ja määräaikaan toimenpide, jolla pyritään varmistamaan laajan järjestelmämuutoksen tekninen toteutettavuus. Jakeluverkonhaltijoiden osalta ehdotetut säännökset on rakennettu siten, että sähköverkkoluvan peruuttaminen olisi vasta viimesijainen toimenpide siltä varalta,

että jakeluverkonhaltijan laiminlyönti olisi niin merkittävä, että sitä ei pystyttäisi korjaamaan säännösten sisältämällä joustomekanismeilla. Laajojen käyttöönoton häiriöiden osalta säännökset mahdollistaisivat tarvittaessa sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton siirron enimmillään vuodella eteenpäin. Tämän perusteella ehdotuksella ei voida katsoa olevan vaikutuksia, jotka puuttuisivat elinkeinovapauden suojan ytimeen.

Säätelyn oikeasuhtaisuuden turvaamiseksi luvan peruuttamisen mahdollisuus on viimesijainen keino, joka on sidottu vakavaan ja olennaiseen järjestelmävelvoitteen rikkomukseen tai laiminlyöntiin. Sähkösaannin merkitys asiakkaille huomioon ottaen perusoikeuden rajoituksen voidaan katsoa myös tältä osin olevan suhteellisuusvaatimuksen mukainen.

Ehdotettu jakeluverkonhaltijoiden ja jakeluverkoissa toimivien sähköön vähittäismyyjien sekä jakeluverkon rajapistemittauksista vastaavan muun verkonhaltijan ja kiinteistönhaltijan, jonka kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäinen sähköverkko muodostaa mittausalueen, velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluja sekä niiden käytön edellyttämä rekisteröitymisvaatimus muodostavat sähköön vähittäismarkkinoiden toimivuuden kannalta perustellun sääntelyratkaisun. Ehdotettu sääntelyratkaisu noudattaa sähköverkkopalvelujen ja sähköön vähittäismarkkinoiden sääntelyssä vakiintuneesti noudatettuja periaatteita. Toiminnan sääntely perustuu täsmällisiin ja tarkkarajaisiin laintasoiisiin säännöksiin, joista ilmenee verkonhaltijalle ja toiminnanharjoittajille kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet. Sähkösaannin merkitys asiakkaille huomioon ottaen perusoikeuden rajoituksen voidaan katsoa olevan myös suhteellisuusvaatimuksen mukainen. Sääntelyllä ei puututtaisi elinkeinovapauden suojan ytimeen.

Ehdotetun sääntelyn ei arvioida olevan ongelmallista perustuslain 18 §:n 1 momentin kannalta.

11.3 Omaisuuden suoja

11.3.1 Omaisuuden käyttörajoitukset

Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin arvioinut perustuslain 15 §:n omaisuuden suojan näkökulmasta ehdotuksia, joissa muun ohella sähkö-, maakaasu- ja teleyritysten omistajille on asetettu omaisuuden käyttöön kohdistuvia velvollisuuksia tai rajoituksia kilpailuedellytysten luomiseksi tai turvaamiseksi. Valiokunta on näissä yhteyksissä lähtenyt vakiintuneesti siitä, että velvoitteet ja rajoitukset ovat kulloinkin kysymyksessä olevan omaisuuden erityisluonne huomioon ottaen perustuslainmukaisia, jos ne perustuvat lain täsmällisiin säännöksiin ja ovat omistajan kannalta kohtuullisia (esimerkiksi PeVL 19/1994, PeVL 4/2000 vp, PeVL 34/2000 vp, PeVL 8/2002 vp, PeVL 63/2002 vp, PeVL 36/2004 vp ja PeVL 19/2021 vp).

Perustuslakivaliokunta on pitänyt lainsäätäjän liikkumavaraa omaisuudensuojan näkökulmasta lähtökohtaisesti suurempana, jos velvoitteet koskevat pörssiyhtiöitä tai muita varallisuusmasaltaan huomattavia oikeushenkilöitä, kuin jos sääntelyllä on hyvin välittömiä vaikutuksia oikeushenkilön taustalla olevien luonnollisten henkilöiden asemalle (esim. PeVL 55/2018 vp, PeVL 74/2018 vp, PeVL 10/2007 vp, PeVL 32/2004 vp, PeVL 34/2000 vp). Valiokunnan mukaan yritykset ja muut elinkeinon harjoittajat eivät voi perustellusti odottaa elinkeinotoimintaansa sääntelevän lainsäädännön pysyvän muuttumattomana (PeVL 17/2021 vp, PeVL 32/2010 vp, PeVL 31/2006 vp ja PeVL 56/2005 vp).

Perustuslakivaliokunta on pitänyt elinkeinotoiminnan sääntelyä niin sanottuun luonnolliseen monopoliin perustuvassa markkinatilanteessa lähtökohtaisesti tarpeellisenä ja hyväksyttävänä (esimerkiksi PeVL 4/2000 vp, PeVL 36/2004 vp ja PeVL 19/2021 vp). Tällaisessa tilanteessa

on valiokunnan mielestä perusteltua pyrkiä edistämään kilpailua ja suojaamaan asiakkaiden varallisuusarvoisia oikeuksia tavanomaista tehokkaammilla sääntelykeinoilla. Edelleen valiokunta on katsonut, että sääntelyn riittävää täsmällisyyttä arvioitaessa voidaan ottaa huomioon päätettäviin seikkoihin liittyvät osin laskennalliset ja siten teknisluonteiset erityispiirteet samoin kuin sääntelyn kohdistuminen - yksilön asemesta - ensi sijassa sähköliiketoimintaa harjoittaviin yrityksiin (esimerkiksi PeVL 2/2004 vp ja PeVL 36/2004 vp). Lisäksi valiokunta on kiinnittänyt huomiota asianmukaisen oikeusturvan järjestämiseen toiminnanharjoittajille (esimerkiksi PeVL 36/2004 vp).

Ehdotetun sähkömarkkinalain 75 a §:n 1 momentissa asetettaisiin sähkön vähittäismyyjälle ja jakeluverkonhaltijalle velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluja sekä huolehtia siitä, että sen tietojärjestelmät ja tiedonsiirtoon käyttämät järjestelmät toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa. Momentin säännöstä ei ehdoteta muutettavaksi sisällöltään nykyisestä. Pykälän 2 momenttiin sisältyvän uuden säännösehdotuksen mukaan muun kuin 1 momentissa tarkoitetun verkonhaltijan, jonka sähköverkossa on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, sekä kiinteistönhaltijan, jonka kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäinen sähköverkko muodostaa mittausalueen, jolla on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, on järjestettävä mainittuun rajapistemittaukseen liittyvä tiedonvaihto sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön kanssa. Toiminnanharjoittajan on huolehdittava siitä, että sen vastuulla olevat järjestelmät, joita käytetään mainitun rajapistemittauksen tiedonsiirrossa, toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa.

Ehdotetulle sääntelylle on näiltä osin osaksi luonnollisen monopolin sääntelyyn ja verkoissa tapahtuvan sähkökaupan ominaispiirteisiin sekä unionin energiamarkkinalainsäädännön toimeenpanoon liittyvät hyväksyttävät perusteet. Sääntely on sovitettu perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön. Sähkömarkkinalakiin ehdotetun velvollisuuden käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluja sekä sähkökaupan edellyttämien järjestelmien kehittämisvelvollisuuden sääntelyn arvioidaan olevan ongelmattomasti perustuslain kannalta ottaen huomioon myös sähköalan yritysten asema, omaisuuden erityisluonne, sääntelyn perustuminen täsmällisiin säännöksiin sekä sääntelyn kohtuullisuus omistajan ja elinkeinonharjoittajan kannalta. Ehdotettu sääntely ovat lähtökohdiltaan painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia ja oikeasuhtaisia.

Ehdotetun sääntelyn ei arvioida olevan ongelmallista perustuslain 15 §:n kannalta.

11.3.2 Sähköverkon lunastaminen

Ehdotuksessa laiksi eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä säädettäisiin, että Energiavirasto voisi peruuttaa jakeluverkonhaltijan sähköverkkoluvan, jos jakeluverkonhaltija oleellisesti rikkoo sille sähkömarkkinalaissa säädettyjä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen piiriin kuuluvia tehtäviä ja niiden edellyttämiä velvoitteita sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotosta, eikä rikkomusta voida korjata lain 6 §:ssä säädetyillä muilla toimenpiteillä. Sähköverkkoluvan peruuttamisen jälkeen noudatettaisiin valvontalain 24 §:ssä säädettyä menettelyä.

Sähkö- ja maakaasuverkkolupaviranomaisena toimiva Energiavirasto voi valvontalain 24 §:n 2 momentin mukaan päättää sähköverkkoluvan siirtämisestä sekä verkon lunastamisesta korvausta vastaan, jos lupa peruutetaan eikä verkon siirtämisestä toiselle verkonhaltijalle sovita. Korvauksen perusteisiin ja määräämiseen sovelletaan kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettua lakia (603/1977).

Ehdotusta on arvioitava perustuslain 15 §:n 2 momentin kannalta, jonka mukaan omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla. Perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa käytännössään katsonut, ettei yleisen tarpeen vaatimus välttämättä edellytä lunastuksen toteuttamista julkisyhteisön hyväksi, vaan lunastetun omaisuuden saajana voi olla muukin taho (PeVL 19/1994 vp). Valiokunta on myös katsonut, että maakaasun jakeluun välttämättömän verkkotoiminnan ylläpitäminen täyttää perustuslaissa tarkoitetun yleisen tarpeen vaatimuksen (PeVL 4/2000 vp). Valiokunnan lausuntokäytännön mukaan perustuslaissa säädetty täyden korvauksen vaatimus täyttyy, kun lunastuskorvauksen perusteisiin ja määräämiseen sovelletaan lunastuslakia.

Ehdotetun sääntelyn ei arvioida olevan ongelmallista perustuslain 15 §:n 2 momentin kannalta.

11.3.3 Sopimusvapaus ja sopimusten pysyvyys

Sopimusoikeuden sääntely kuuluu lähtökohtaisesti tavallisen lainsäädännön alaan (PeVL 26/2008 vp). Sopimusvapaus kuitenkin saa suojaa tietyssä määrin perustuslain 15 §:n 1 momentin omaisuudensuojaa turvaavan yleislausekkeen kautta (PeVL 15/2004 vp). Esimerkiksi lailla jollekulle säädetty velvollisuus sopia jostakin asiasta (sopimuspakko) merkitsee rajoitusta henkilön valtaan päättää sopimussuhteistaan. Perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan ole katsonut sopimuspakkoa ongelmalliseksi omaisuudensuojan näkökulmasta, kun ehdotetulle sääntelylle on hyväksyttävä peruste kuten tarkoitettujen palvelujen suuri merkitys yhteiskunnassa ja kun suhteellisuusvaatimus toteutuu (PeVL 24/2002 vp). Valiokunta on myös arvioinut ehdotetun sääntelyn ja omaisuudensuojan suhdetta sääntelyn hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden näkökulmasta (PeVL 28/2012). Valiokunta on pitänyt sähkömarkkinoiden sääntelyä kuluttajien suojaamiseksi mahdollisena tietyin edellytyksin myös sopimukseen kohdistuvien taannehtivien vaikutuksien (PeVL 36/2004 vp, PeVL 63/2002 vp ja PeVL 19/2021 vp).

Ehdotettuun sähkömarkkinain 75 a §:ään sisältyy säännös sähkön vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan sekä rajapistemittauksesta vastaavan muun verkonhaltijan ja mittausaluetta ylläpitävän kiinteistönhaltijan velvollisuudesta käyttää järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan tuottamia sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita. Sääntelyssä on palvelun käyttäjän näkökulmasta sopimuspakosta, mikä muodollisesti merkitsee rajoitusta käyttäjän valtaan päättää sähköntoimitusten toteuttamiseksi tai niiden selvittämiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Sähköverkoissa tapahtuva sähkökauppa edellyttää toteutuneiden sähköntoimitusten ja sähkönkulutuksen selvittämistä. Selvitysmenettely ja sähkön vähittäismarkkinoiden markkinaprosessit on voimassa olevan lainsäädännön perusteella säännelty hyvin yksityiskohtaisesti, koska sähköjärjestelmä muodostaa integroidun kokonaisuuden, jossa toiminnanharjoittajien täytyy toimia yhtenäisten menettelytapojen mukaisesti ja jossa sähköntuotannon ja -kulutuksen tulee olla jatkuvasti tasapainossa. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotto on vaihtoehtoinen toteutustapa voimassa oleville määrämuotoisille palveluille, joita vähittäismyyjät ja jakeluverkonhaltijat joutuvat lakisääteisesti tuottamaan joko itse tai hankkimaan ostopalveluina. Sähkökaupan tiedonvaihtopalveluiden keskittämällä voidaan tehostaa tiedonvaihtopalveluiden tuottamista ja vähentää toiminnanharjoittajien ja heidän asiakkainaan olevien loppukäyttäjien ja jakeluverkkoihin liittyneiden sähköntuottajien kustannuksia. Sopimuspakon vastapainoksi on säädetty sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluihin liittyvän hinnoittelun ja sen ehtojen sääntelystä (sähkömarkkinalain 49 b § ja valvontalain 10 §). Mainitut säännökset velvoittavat myös palvelujen tuottajaa varmistamaan vähittäismyyjien ja verkonhaltijoiden liikesalaisuuksien sekä heidän asiakkaidensa henkilötietojen asianmukaisen tietoturvan. Ehdotettu sääntelytapa olisi toteutettu yhdenmukaisesti sähkö- ja maakaasumarkkinalakien muiden monopolitoimintojen sääntelyssä toteutettujen menettelyiden kanssa. Ehdotetulla sopimuspaikalla voidaan katsoa olevan hyväksyttävä peruste ja se on toteutettu oikeasuhteisesti.

Ehdotuksessa laiksi eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä (3 §) säädettäisiin vähittäismyyjälle, joka ei saavuttanut vähittäismyyjän rekisteröinnin edellytyksiä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojakson alkuun mennessä, velvollisuus siirtää sähkömyyntisopimuksensa toiselle vähittäismyyjälle tai vaihtoehtoisesti irtisanoa kaikki asiakkaidensa toistaiseksi tai määräajan voimassaolevat sähkömyyntisopimukset päättymään kolmen viikon kuluttua irtisanomista. Jos vähittäismyyjä ei ole tehnyt määräajassa siirtänyt sopimuskantaansa toisille vähittäismyyjille tai irtisanonut asiakkaidensa sähkömyyntisopimuksia, purkautuisivat vähittäismyyjän sähkömyyntisopimukset ilman eri toimenpiteitä viiden viikon kuluttua käyttöönottojakson alkamisesta. Lakiehdotuksen 5 §:n mukaan vähittäismyyjän asiakkaille annettaisiin oikeus käyttöönottojakson aikana purkaa toistaiseksi tai määräajan voimassa oleva sähkömyyntisopimuksensa päättymään, jos 1) vähittäismyyjä on irtisanonut sähkömyyntisopimuksen 3 §:n nojalla tai jos 2) vähittäismyyjän sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotossa ilmenee käyttöönottojakson aikana ongelmia, jotka saattavat johtaa asiakkaan sähkötoimituksen keskeytykseen. Säännöksen tavoitteena on suojata vähittäismyyjän asiakkaita sähkönsaannin keskeytymiseltä tilanteissa, joissa vähittäismyyjä ei pysty täyttämään lakisääteisiä velvoitteitaan. Perustuslakivaliokunta on pitänyt sähkömarkkinoiden sääntelyä kuluttajien suojaamiseksi mahdollisena tietyin edellytyksin myös sopimukseen kohdistuvien taannehtivien vaikutuksien (PeVL 36/2004 vp, PeVL 63/2002 vp ja PeVL 19/2021 vp). Ehdotetuilla sähkömyyntisopimusten pysyvyyteen puuttuvilla säännöksillä voidaan katsoa olevan hyväksyttävä peruste ja sääntely voidaan katsoa toteutetuksi oikeasuhteisesti.

Sopimusvapauteen ehdotettujen rajoitusten ei arvioida olevan ongelmallisia perustuslain 15 §:n omaisuuden suojan kannalta.

11.4 Lainsäädäntövallan siirtäminen

Sähkömarkkinalain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 22 ja 71 §:ään sisältyy valtuuksia tarkempien säännösten antamiseen.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut sähkö- ja maakaasumarkkinalakien norminantovaltuussäännöksiä lausunnoissaan PeVL 4/2000 vp, PeVL 62/2002 vp, PeVL 36/2004 vp ja PeVL 37/2004 vp.

Lakiehdotusten valtuussäännökset on laadittu huomioiden perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö. Ehdotetut valtuutussäännökset on pääosin rajoitettu koskemaan ainoastaan teknisluontoisia yksityiskohtia oikeusaseman perusteiden määräytyessä lain säännösten perusteella. Valtuutussäännökset on sijoitettu ja asiallisesti kytketty säänneltävää asiaa koskevaan pykälään. Norminantovalta on muutoinkin säädetty mahdollisimman tarkkarajaisesti ja täsmällisesti. Ehdotetut säännökset ovat välttämättömiä sääntelyn kohteiden teknisen luonteen vuoksi.

Lakiehdotusten sisältämien norminantovaltuuksien ei arvioida olevan ristiriidassa perustuslain 80 §:n kanssa.

11.5 Säättämisenjärjestyksen arviointi

Edellä kerrotuilla perusteilla lakiehdotukset arvioidaan voitavan käsitellä tavallisessa lainsäätämisenjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**sähkömarkkinalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sähkömarkkinalain (588/2013) 22 §, 71 §:n 2 momentti ja 75 a §, sellaisina kuin niistä ovat 22 § osaksi laissa 108/2019 ja 75 a § laissa 108/2019, sekä *lisätään* 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1430/2014, 108/2019 ja 730/2021, uusi 25 a—25 c kohta sekä 71 §:ään uusi 3 ja 4 momentti seuraavasti:

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

25 a) *parhaalla käytettävissä olevalla tekniikalla*, kun on kyse tietosuojasta ja -turvasta älykkäässä mittausympäristössä, tehokkaimpia, edistyneimpiä ja parhaiten käytäntöön soveltuvia tekniikoita, jotka lähtökohtaisesti muodostavat perustan Euroopan unionin tietosuoja- ja tietoturvasäännösten noudattamiselle;

25 b) *mittausalueella* kantaverkkoa, suurjännitteistä jakeluverkkoa, jakeluverkkoa, suljettua jakeluverkkoa ja niiden osaa sekä sellaista kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäistä sähköverkkoa, joka muodostaa oman selvitysalueensa taseselvityksessä;

25 c) *rajapistemittauksella* kahden mittausalueen välillä siirrettävän sähkön määrän mittamista;

22 §

Verkonhaltijan tehtävät sähköntoimitusten mittauksessa

Verkonhaltijan on järjestettävä sähköverkossaan taseselvityksen ja laskutuksen perustana oleva sähköntoimitusten mittaus sekä mittautietojen rekisteröinti ja ilmoittaminen sähkömarkkinoiden osapuolille. Taseselvityksessä ja laskutuksessa tarvittavat mittautiedot on ilmoitettava sähkönkäyttöpaikka- tai mittauskohtaisesti.

Verkonhaltijan on huolehdittava mittausjärjestelmiensä ja mittautietojen tiedonsiirron asianmukaisesta kyberturvallisuudesta. Verkonhaltijan on mittausjärjestelmiensä ja mittautietojen tiedonsiirron korkeatasoisen kyberturvallisuuden varmistamiseksi otettava asianmukaisesti huomioon paras käytettävissä oleva tekniikka suhteutettuna järjestelmien hankinnasta ja käytöstä aiheutuviin kustannuksiin.

Verkonhaltijan on mittauspalvelua järjestäessään pyrittävä edistämään verkon käyttäjien tehokasta ja säästäväistä sähkönkäyttöä sekä sähkönkäytön ohjausmahdollisuuksien hyödyntämistä. Loppukäyttäjille on ennen mittauslaitteiston asentamista annettava asianmukaista neuvontaa ja tietoa mittauslaitteiston hyödyntämisestä sekä henkilötietojen keräämisestä ja käsitteystä Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön sekä sitä täydentävän kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Verkonhaltija voi tarjota mittauspalvelua joko omana työnä tai hankkia palvelun. Palvelu voidaan hankkia tällöin myös muulta sähkömarkkinoiden osapuolelta.

Jos verkon käyttäjä tai sähkövaraston haltija tilaa verkonhaltijalta säädetty vaatimukset ylittävän mittauspalvelun, verkonhaltija voi veloittaa palvelun tilaajalta tällaisesta mittauspalvelusta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset.

Tarkempia säännöksiä sähköntoimitusten mittauksesta sähköverkoissa annetaan valtioneuvoston asetuksella. Säännökset voivat koskea:

- 1) sähkönkäyttöpaikan, voimalaitoksen ja sähkövaraston varustamista mittauslaitteistolla;
- 2) rajapistemittauksia;
- 3) mittauslaitteistolle ja -järjestelmälle asetettavia vaatimuksia;
- 4) mittauslaitteiston lukemista;
- 5) mittautiedon toimittamista sähkömarkkinoiden osapuolien hyödynnettäväksi;
- 6) mittauspalveluissa käytettävää aikajaotusta.

71 §

Sähkön mittaus kiinteistön sisäisessä sähköverkossa

Loppukäyttäjällä on oikeus ilman erillistä korvausta saada käyttöönsä omaa sähkönkulutustaan koskeva mittautieto, jonka kiinteistönhaltija on kerännyt loppukäyttäjän hallinnassa olevan huoneiston tai tilan mittauslaitteistosta. Loppukäyttäjällä on oikeus saada käyttöönsä tiedot hallinnassaan olevan huoneiston tai tilan mitatusta sähkönkulutuksesta myös siinä tapauksessa, että sähköntonon laskutus ei hänen osaltaan perustu mitattuun sähkönkulutukseen.

Jos kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisestä sähköverkosta muodostetaan mittausalue, rajapistemittauksen järjestämisestä vastuussa oleva verkonhaltija ja kiinteistönhaltija voivat sopia, että kiinteistönhaltija järjestää sähköverkon ja kiinteistöverkon välisen rajapistemittauksen. Kiinteistönhaltija voi tuottaa rajapistemittauksen tällöin joko omana työnä tai hankkia sen palveluna.

Tarkempia säännöksiä sähköntoimitusten mittauksesta kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisessä sähköverkossa annetaan valtioneuvoston asetuksella. Säännökset voivat koskea:

- 1) huoneiston tai tilan varustamista mittauslaitteistolla;
- 2) mittauslaitteistolle ja -järjestelmälle asetettavia vaatimuksia;
- 3) mittauslaitteiston lukemista;
- 4) mittautiedon toimittamista loppukäyttäjien ja sähkömarkkinoiden osapuolien hyödynnettäväksi;
- 5) mittauspalveluissa käytettävää aikajaotusta;
- 6) rajapistemittauksia.

75 a §

Velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita

Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan, joka harjoittaa sähköverkkotoimintaa jakeluverkoissa, on käytettävä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita sekä huolehdittava siitä, että sen tietojärjestelmät ja tiedonsiirtoon käyttämät järjestelmät toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa. Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan on huolehdittava vastuulleen kuuluvan, sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikölle toimittamansa tiedon virheettömyydestä sekä toimittamansa virheellisen tiedon korjaamisesta viipymättä.

Muun kuin 1 momentissa tarkoitetun verkonhaltijan, jonka sähköverkossa on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, sekä kiinteistönhaltijan, jonka kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäinen sähköverkko muodostaa mittausalueen, jolla on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, on järjestettävä mainittuun rajapistemittaukseen liittyvä tiedonvaihto sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön kanssa. Rajapistemittauksen järjestämisestä vastuussa olevan verkonhaltijan tai kiinteistönhaltijan on huolehdittava siitä, että sen vastuulla olevat järjestelmät, joita käytetään mainitun rajapistemittauksen tiedonsiirrossa, toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa. Verkonhaltijan ja kiinteistönhaltijan on huolehdittava vastuulleen kuuluvan, sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikölle toimittamansa mittaustiedon virheettömyydestä sekä toimittamansa virheellisen mittaustiedon korjaamisesta viipymättä.

Vähittäismyyjän, 1 ja 2 momentissa tarkoitetun verkonhaltijan ja 2 momentissa tarkoitetun kiinteistönhaltijan on rekisteröidyttävä käyttämänsä palvelun käyttäjäksi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikössä. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön on hyväksyttävä vähittäismyyjän, verkonhaltijan ja kiinteistönhaltijan rekisteröityminen, jos tämä täyttää sen sähköjärjestämässä harjoittaman toiminnan edellyttämät 1 ja 2 momentissa tarkoitetut vaatimukset tietojärjestelmien ja tiedonsiirtoon käytettyjen järjestelmien yhteensopivuudesta ja on solminut käyttämänsä palvelua koskevan palvelusopimuksen, jonka ehdot Energiavirasto on vahvistanut sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 10 §:n mukaisesti. Rekisteröityminen on tehtävä ennen kuin:

- 1) vähittäismyyjä aloittaa sähkösopimusten tarjoamisen loppukäyttäjille;
- 2) jakeluverkonhaltija aloittaa jakeluverkkotoiminnan harjoittamisen jakeluverkossa;
- 3) 2 momentissa tarkoitetusta sähköverkosta tai kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisestä sähköverkosta muodostetaan mainitussa momentissa tarkoitettu mittausalue.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Mitä 75 a §:n 3 momentissa säädetään, sovelletaan myös vähittäismyyjään, verkonhaltijaan ja kiinteistönhaltijaan, joka harjoittaa lain voimaantullessa mainitun pykälän 1 ja 2 momentissa tarkoitettua toimintaa paitsi, jos se ei jatka toimintaa sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöä jatkamalla.

2.

Laki

eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä määräaikaista toimenpiteistä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojakso

Tässä laissa säädetään sähkömarkkinalain (588/2013) 49 a §:ssä tarkoitettujen sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottojaksoista. Käyttöönottojakson pituus on viisi kuukautta ja se alkaa 1 päivänä marraskuuta 2021 ja päättyy 31 päivänä maaliskuuta 2022.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan lyhentää käyttöönottojaksoa tai siirtää käyttöönottojaksoa siten, että käyttöönottojakso päättyy viimeistään lain voimassaolon päättyessä.

2 §

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjien rekisteröinti käyttöönottojakson aikana

Järjestelmävastaavalla kantaverkonhaltijalla ei ole velvollisuutta hyväksyä käyttöönottojakson aikana seuraavia sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjien sähkömarkkinalain 75 a §:ssä tarkoitettuja rekisteröintejä:

- 1) vähittäismyyjän tai jakeluverkonhaltijan rekisteröinti käyttäjäksi;
- 2) rekisteröityneiden vähittäismyyjien sulautumisessa syntyvän vähittäismyyjän rekisteröinti käyttäjäksi ja rekisteröityneen vähittäismyyjän jakautumisessa syntyvien vähittäismyyjien rekisteröinti käyttäjiksi;
- 3) rekisteröityneen vähittäismyyjän rekisteröinnin irtisanominen;
- 4) rekisteröityneiden jakeluverkonhaltijoiden sulautumisessa syntyvän jakeluverkonhaltijan rekisteröinti käyttäjäksi ja rekisteröityneen jakeluverkonhaltijan jakautumisessa syntyvien jakeluverkonhaltijoiden rekisteröinti käyttäjiksi;
- 5) sähkömarkkinalain 3 §:n 25 b kohdassa tarkoitettujen mittausalueiden tai niiden muutosten rekisteröinti.

3 §

Rekisteröimätöntä vähittäismyyjää koskevat toimenpiteet

Vähittäismyyjän, jota ei ole rekisteröity sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaisesti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon käyttäjäksi käyttöönottojakson alkuun mennessä, on:

- 1) ilmoitettava kahden viikon kuluessa käyttöönottojakson alkamisesta asiakkailleen, asiakkaidensa jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle asiakkaidensa sähkönmyyntisopimusten siirtämisestä yhdelle tai useammalle sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi rekisteröidylle vähittäismyyjälle; tai
- 2) irtisanottava kahden viikon kuluessa käyttöönottojakson alkamisesta kaikki asiakkaidensa toistaiseksi tai määräajan voimassaolevat sähkönmyyntisopimukset päättämään kolmen viikon kuluessa irtisanomisesta.

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu asiakkaiden sähkönmyyntisopimusten siirtäminen on saatettava loppuun kuuden viikon kuluessa käyttöönottojakson alkamisesta. Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetusta sopimuskannan irtisanomisesta on ilmoitettava samanaikaisesti irtisanomisen kanssa asiakkaiden jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun irtisanomiseen ei sovelleta sähkömarkkinalain 89 §:n 2 momenttia, 92 §:n 1 ja 2 momenttia eikä sähkönmyyntisopimuksen ehtoja sähkönmyyntisopimuksen irtisanomisesta.

Jos vähittäismyyjä ei ole tehnyt määräajassa 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja ilmoituksia asiakkaidensa jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle, vähittäismyyjän sähkönmyyntisopimukset purkautuvat ilman eri toimenpiteitä viiden viikon kuluttua käyttöönottojakson alkamisesta.

Jos 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua siirtämistä ei ole toteutettu asetetussa määräajassa tai jos asiakkaalla ei 1 momentin 2 kohdan mukaisen irtisanomisajan päättyessä ole voimassa uutta sähkönmyyntisopimusta sekä 4 momentissa tarkoitettua tilanteessa, vähittäismyyjän asiakkaan jakeluverkonhaltija ei saa keskeyttää sähkönjakelua, ennen kuin jakeluverkonhaltija on ilmoittanut asiakkaalle sähkönjakelun keskeyttämisestä ja sen syystä. Jakeluverkonhaltijan on huolehdittava siitä, että asiakkaalle toimitetaan sähköä vähintään kolmen viikon ajan ilmoituksen lähettämisestä. Jos asiakas ei ole tässä ajassa solminut uutta sähkönmyyntisopimusta, jakeluverkonhaltijan on huolehdittava toimituksesta siihen asti, kunnes Energiavirasto on päätöksellään siirtänyt asiakkaan sähköntoimituksen sähkömarkkinalain 67 §:ssä tarkoitetun toimitusvelvollisen vähittäismyyjän vastuulle. Sähköntoimitukseen sovelletaan tällöin 67 §:n 2 momentissa tarkoitettuja ehtoja. Loppukäyttäjän on korvattava jakeluverkonhaltijalle sähköntoimituksesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset. Jos loppukäyttäjä ja jakeluverkonhaltija eivät sovi korvauksesta, Energiavirasto määrää korvauksen suuruuden.

Vähittäismyyjä, joka toteuttaa 1 momentissa säädetyt toimenpiteet, ei ole velvollinen jatkaamaan sähkömarkkinalain muuttamisesta annetun lain (108/2019) voimaantulosäännöksen 4 momenttiin perustuvia sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton edellyttämiä valmistelutoimia.

Vähittäismyyjän asiakkaalleen aiheuttamaan vahinkoon ja sen korvaamiseen sovelletaan sähkönmyyntisopimuksen ehtoja. Vähittäismyyjän jakeluverkonhaltijalle aiheuttamaan vahinkoon ja sen korvaamiseen sovelletaan vahingonkorvauslakia (412/1974).

4 §

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi rekisteröityneen vähittäismyyjän toiminnan päättymisen käyttöönottojakson aikana

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaisesti rekisteröidyn vähittäismyyjän, joka lopettaa vähittäismyyntiin suunnitellusti käyttöönottojakson aikana, on ilmoitettava viikon kuluessa käyttöönottojakson alkamisesta asiakkailleen, asiakkaidensa jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle asiakkaidensa sähkönmyyntisopimusten siirtämisestä yhdelle tai useammalle sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi rekisteröidylle vähittäismyyjälle. Asiakkaiden sähkönmyyntisopimusten siirtäminen on tällöin saatettava loppuun vähintään seitsemän viikkoa ennen sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoajankohdtaa. Vähittäismyyjän on tällöin jatkettava sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon käyttöönoton valmistelutoimenpiteitä käyttöönottosuunnitelman mukaisesti siihen saakka, kunnes vähittäismyyjän kaikki sähkönmyyntisopimukset on siirretty sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi rekisteröidyille vähittäismyyjille.

Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaisesti rekisteröidyn vähittäismyyjän, joka käyttöönottojakson aikana lopettaa vähittäismyyntin konkurssin tai maksuvaikeuksien vuoksi, on:

1) irtisanottava kaikki asiakkaidensa voimassaolevat sähkönnmyyntisopimukset päättymään kahden viikon kuluttua vähittäismyyntin lopettamispäätöksen tekemisestä, jos vähittäismyyjä tai vähittäismyyjän konkurssipesä pystyy jatkamaan vähittäismyyntiä vähintään kahden viikon ajan; tai

2) ilmoitettava viipymättä vähittäismyyntin lopettamisesta asiakkailleen, asiakkaidensa jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle, jos vähittäismyyjä tai vähittäismyyjän konkurssipesä ei pysty jatkamaan vähittäismyyntiä vähintään kahden viikon ajan tai jos päätös vähittäismyyntin lopettamisesta on tehty sen jälkeen, kun on kulunut neljä viikkoa käyttöönottojakson alkamisesta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu irtisanominen on tehtävä neljän viikon kuluessa käyttöönottojakson alkamisesta. Irtisanomisesta on ilmoitettava samanaikaisesti irtisanomisen kanssa asiakkaiden jakeluverkonhaltijoille, järjestelmävastaavalle kantaverkonhaltijalle ja Energiavirastolle. Irtisanomiseen ei sovelleta sähkömarkkinalain 89 §:n 2 momenttia, 92 §:n 1 ja 2 momenttia eikä sähkönnmyyntisopimuksen ehtoja sähkönnmyyntisopimuksen irtisanomisesta.

Jos 1 momentissa säädetyn sähkönnmyyntisopimusten siirtämisen uusille vähittäismyyjille edellyttämiä sanomia vähittäismyyjänvaihdosta ei ole saapunut jakeluverkonhaltijalle vähintään yhdeksän viikkoa ennen sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoaikakohtaa, jos asiakkaalla ei 3 momentin mukaisen irtisanomisajan päättyessä ole voimassa uutta sähkönnmyyntisopimusta taikka jos kyse on 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettusta tilanteesta, noudatetaan 3 §:n 5 momentissa säädettyä menettelyä. Energiaviraston on annettava 1—3 momentissa tarkoitetun ilmoituksen vastaanotettuaan jakeluverkonhaltijoille ohjeet mainitun menettelyn edellyttämistä toimenpiteistä.

Vähittäismyyjän asiakkaalleen aiheuttamaan vahinkoon ja sen korvaamiseen sovelletaan sähkönnmyyntisopimuksen ehtoja. Vähittäismyyjän jakeluverkonhaltijalle aiheuttamaan vahinkoon ja sen korvaamiseen sovelletaan vahingonkorvauslakia.

5 §

Asiakkaan oikeus purkaa sähkönnmyyntisopimus käyttöönottojakson aikana

Vähittäismyyjän asiakkaalla on oikeus käyttöönottojakson aikana purkaa toistaiseksi tai määräajan voimassa oleva sähkönnmyyntisopimuksensa päättymään kahden viikon kuluttua, jos:

1) vähittäismyyjä on irtisanonut sähkönnmyyntisopimuksen 3 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla; tai

2) vähittäismyyjän sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotossa ilmenee käyttöönottojakson aikana ongelmia, jotka saattavat johtaa asiakkaan sähköntoimituksen keskeytykseen.

Vähittäismyyjä ei saa periä asiakkaaltaan sopimussakkoa tai muuta sähkönnmyyntisopimuksen ennenaikaiseen päättämiseen perustuvaa suoritusta, jos asiakas on purkanut 1 momentin mukaisesti määräajan voimassaolevan sähkönnmyyntisopimuksensa.

Vähittäismyyjän on ilmoitettava sähkönnmyyntisopimuksen irtisanomisen yhteydessä asiakkaalleen tässä pykälässä säädettyistä asiakkaan oikeuksista.

6 §

Rekisteröimätöntä jakeluverkonhaltijaa koskevat toimenpiteet

Jos jakeluverkonhaltijaa ei ole rekisteröity sähkömarkkinalain 75 a §:n mukaisesti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon käyttäjäksi käyttöönottojakson alkuun mennessä, jakeluverkonhaltijan ja järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan on yhdessä Energiaviraston kanssa viipymättä selvítettävä, pystyykö jakeluverkonhaltija turvaamaan väliaikaisjärjestelyillä, että vähittäismyyjät voivat toimittaa sähköä jakeluverkkoon asiakkailleen sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton jälkeen siihen saakka kunnes jakeluverkonhaltija pystyy täyttämään rekisteröinnille asetetut vaatimukset.

Jos jakeluverkonhaltija ei pysty toteuttamaan 1 momentissa tarkoitettuja väliaikaisjärjestelyjä, Energiaviraston on tarvittaessa päätettävä niistä toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä jakeluverkonhaltijan sähköverkkotoiminnan ylläpitämiseksi. Energiavirasto voi tällöin määrätä jakeluverkonhaltijalle kuuluvia tehtäviä yhden tai useamman muun jakeluverkonhaltijan hoitettavaksi. Toimenpiteet on tällöin rajattava ensisijaisesti koskemaan sellaisia jakeluverkonhaltijan sähköverkkotoimintaan kuuluvia tehtäviä ja velvollisuuksia, jotka liittyvät sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöön. Toimenpiteitä koskeva päätös on voimassa, kunnes jakeluverkonhaltija on rekisteröity sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttäjäksi. Sen estämättä, mitä sähkömarkkinalain 76 §:ssä säädetään, jakeluverkonhaltijalla on oikeus luovuttaa mainitussa pykälässä tarkoitettuja tietoja, jos tietojen luovuttaminen on tarpeen tässä momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi.

Energiavirasto voi peruuttaa jakeluverkonhaltijan sähköverkkoluvan, jos jakeluverkonhaltija oleellisesti rikkoo sille sähkömarkkinalaissa säädettyjä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen piiriin kuuluvia tehtäviä ja niiden edellyttämiä velvoitteita sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönotosta, eikä rikkomusta voida korjata 1 ja 2 momentissa tarkoitetuilla toimenpiteillä. Sähköverkkoluvan peruuttamisen jälkeen noudatetaan sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain (590/2013) 24 §:ssä säädettyä menettelyä.

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019). Energiaviraston päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuteen sovelletaan kuitenkin sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 38 §:ää.

Jakeluverkonhaltijan, johon on kohdistettu 2 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä, asiakkailleen aiheuttamaan vahinkoon ja sen korvaamiseen sovelletaan sähköverkkosopimuksen ehtoja. Jakeluverkonhaltijan vähittäismyyjälle ja toiselle jakeluverkonhaltijalle aiheuttamaan vahinkoon sovelletaan vahingonkorvauslakia.

7 §

Tiedottaminen

Energiaviraston, järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan ja työ- ja elinkeinoministeriön on käyttöönottojakson aikana tiedotettava aktiivisesti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä keskeisistä tapahtumista sekä ongelmista, jotka vaikuttavat tai voivat vaikuttaa vähittäismyyjien ja jakeluverkonhaltijoiden asiakkaisiin. Ministeriö koordinoi tarvittaessa tiedottamista.

Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan on tiedotettava aktiivisesti asiakkailleen sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä tapahtumista ja ongelmista, jotka vaikuttavat tai voivat vaikuttaa sen asiakkaisiin.

8 §

Valvonta ja ohjaus

Lukuun ottamatta 7 §:n 1 momentissa tarkoitettua Energiaviraston ja työ- ja elinkeinoministeriön tiedottamisvelvoitetta Energiaviraston tehtävänä on valvoa tämän lain noudattamista. Valvontaan sovelletaan sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annettua lakia.

HE 116/2021 vp

Energiaviraston on 3 ja 4 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa annettava jakeluverkonhaltijoille ohjeet 3 §:n 5 momentin mukaisen menettelyn edellyttämistä toimenpiteistä.

9 §

Voimassaolo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään maaliskuuta 2023.

Helsingissä 2.9.2021

Pääministeri

Sanna Marin

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

1.

Laki

sähkömarkkinalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sähkömarkkinalain (588/2013) 22 §, 71 §:n 2 momentti ja 75 a §, sellaisina kuin niistä ovat 22 § osaksi laissa 108/2019 ja 75 a § laissa 108/2019, sekä *lisätään* 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1430/2014, 108/2019 ja 730/2021, uusi 25 a—25 c kohta sekä 71 §:ään uusi 3 ja 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

25 a) **parhaalla käytettävissä olevalla teknikalla**, kun on kyse tietosuojasta ja -turvasta älykkäässä mittausympäristössä, tehokkaimpia, edistyneimpiä ja parhaiten käytäntöön soveltuvia tekniikoita, jotka lähtökohtaisesti muodostavat perustan Euroopan unionin tietosuoja- ja tietoturvasäännösten noudattamiselle;

25 b) **mittausalueella** kantaverkkoa, suurjännitteistä jakeluverkkoa, jakeluverkkoa, suljettua jakeluverkkoa ja niiden osaa sekä sellaista kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäistä sähköverkkoa, joka muodostaa oman selvitysalueensa taseselvityksessä;

25 c) **rajapistemittauksella** kahden mittausalueen välillä siirrettävän sähkön määrän mittaamista;

22 §

Verkonhaltijan tehtävät sähköntoimitusten mittauksessa

Verkonhaltijan on järjestettävä sähköverkon saan taseselvityksen ja laskutuksen perustana

22 §

Verkonhaltijan tehtävät sähköntoimitusten mittauksessa

Verkonhaltijan on järjestettävä sähköverkon saan taseselvityksen ja laskutuksen perustana

Voimassa oleva laki

oleva sähköntoimitusten mittaus sekä mittaus-tietojen rekisteröinti ja ilmoittaminen sähkö-markkinoiden osapuolille. Taseselvityksessä ja laskutuksessa tarvittavat mittautiedot on ilmoitettava sähkökäyttöpaikka- tai mittaus-kohtaisesti.

Verkonhaltijan on mittauspalvelua järjestä-essään pyrittävä edistämään verkon käyttäjien tehokasta ja säästäväistä sähkökäyttöä sekä sähkökäytön ohjausmahdollisuuksien hyödyntämistä.

Verkonhaltija voi tarjota mittauspalvelua joko omana työnä tai hankkia palvelun. Palvelu voidaan hankkia tällöin myös sähkökaupan muulta osapuolelta.

Tarkempia säännöksiä sähköntoimitusten mittauksesta sähköverkoissa annetaan valtio-neuvoston asetuksella. Säännökset voivat kos-kea:

- 1) sähkökäyttöpaikan ja voimalaitoksen va-rustamista mittauslaitteistolla;
- 2) mittauslaitteistolle ja -järjestelmälle ase-tettavia vaatimuksia;
- 3) mittauslaitteiston lukemista;
- 4) mittautiedon toimittamista sähkömarkki-noiden osapuolien hyödynnettäväksi;

Ehdotus

oleva sähköntoimitusten mittaus sekä mittaus-tietojen rekisteröinti ja ilmoittaminen sähkö-markkinoiden osapuolille. Taseselvityksessä ja laskutuksessa tarvittavat mittautiedot on il-moitettava sähkökäyttöpaikka- tai mittaus-kohtaisesti.

Verkonhaltijan on huolehdittava mittausjär-jestelmiensä ja mittautietojen tiedonsiirron asianmukaisesta kyberturvallisuudesta. Ver-konhaltijan on mittausjärjestelmiensä ja mit-tautietojen tiedonsiirron korkeatasoisen ky-berturvallisuuden varmistamiseksi otettava asianmukaisesti huomioon paras käytettävissä oleva tekniikka suhteutettuna järjestelmien hankinnasta ja käytöstä aiheutuviin kustannuk-siin.

Verkonhaltijan on mittauspalvelua järjestä-essään pyrittävä edistämään verkon käyttäjien tehokasta ja säästäväistä sähkökäyttöä sekä sähkökäytön ohjausmahdollisuuksien hyödyntämistä. *Loppukäyttäjille on ennen mittaus-laitteiston asentamista annettava asianmu-kaista neuvontaa ja tietoa mittauslaitteiston hyödyntämisestä sekä henkilö tietojen keräämi-sestä ja käsittelystä Euroopan unionin tieto-suojalainsäädännön sekä sitä täydentävän kansallisen lainsäädännön mukaisesti.*

Verkonhaltija voi tarjota mittauspalvelua joko omana työnä tai hankkia palvelun. Palvelu voidaan hankkia tällöin myös muulta sähkö-markkinoiden osapuolelta.

Jos verkon käyttäjä tai sähkövaraston haltija tilaa verkkonhaltijalta säädetyt vaatimukset ylittävän mittauspalvelun, verkkonhaltija voi veloittaa palvelun tilaajalta tällaisesta mit-tauspalvelusta aiheutuvat kohtuulliset kustan-nukset.

Tarkempia säännöksiä sähköntoimitusten mittauksesta sähköverkoissa annetaan valtio-neuvoston asetuksella. Säännökset voivat kos-kea:

- 1) sähkökäyttöpaikan, voimalaitoksen ja sähkövaraston varustamista mittauslaitteis-tolla;
- 2) rajapistemittauksista;
- 3) mittauslaitteistolle ja -järjestelmälle ase-tettavia vaatimuksia;
- 4) mittauslaitteiston lukemista;
- 5) mittautiedon toimittamista sähkömarkki-noiden osapuolien hyödynnettäväksi;

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

5) mittauspalveluissa käytettävää aikajano-
otusta.

6) mittauspalveluissa käytettävää aikajano-
otusta.

71 §

71 §

*Sähkön mittaus kiinteistön sisäisessä sähkö-
verkossa*

*Sähkön mittaus kiinteistön sisäisessä sähkö-
verkossa*

Tarkempia säännöksiä sähkötoimitusten mittauksesta kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisessä sähköverkossa annetaan valtioneuvoston asetuksella. Säännökset voivat koskea:

- 1) huoneiston varustamista mittauslaitteistolla;
- 2) mittauslaitteistolle ja -järjestelmälle asetettavia vaatimuksia;
- 3) mittauslaitteiston lukemista;
- 4) mittautiedon hyödyntämistä.

Loppukäyttäjällä on oikeus ilman erillistä korvausta saada käyttöönsä omaa sähkönkulutustaan koskeva mittautieto, jonka kiinteistönhaltija on kerännyt loppukäyttäjän hallinnassa olevan huoneiston tai tilan mittauslaitteistosta. Loppukäyttäjällä on oikeus saada käyttöönsä tiedot hallinnassaan olevan huoneiston tai tilan mitattua sähkönkulutuksesta myös siinä tapauksessa, että sähköntoston laskutuseihänen osaltaan perustu mitattuun sähkönkulutukseen.

Jos kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisestä sähköverkosta muodostetaan mittausalue, rajapistemittauksen järjestämisestä vastuussa oleva verkonhaltija ja kiinteistönhaltija voivat sopia, että kiinteistönhaltija järjestää sähköverkon ja kiinteistöverkon välisen rajapistemittauksen. Kiinteistönhaltija voi tuottaa rajapistemittauksen tällöin joko omana työnä tai hankkia sen palveluna.

Tarkempia säännöksiä sähkötoimitusten mittauksesta kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisessä sähköverkossa annetaan valtioneuvoston asetuksella. Säännökset voivat koskea:

- 1) huoneiston tai tilan varustamista mittauslaitteistolla;
- 2) mittauslaitteistolle ja -järjestelmälle asetettavia vaatimuksia;
- 3) mittauslaitteiston lukemista;
- 4) mittautiedon toimittamista loppukäyttäjien ja sähkömarkkinoiden osapuolien hyödyntäväksi;
- 5) mittauspalveluissa käytettävää aikajano-
otusta;
- 6) rajapistemittautusta.

75 a §

75 a §

*Voimassa oleva laki**Ehdotus**Velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita**Velvollisuus käyttää sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita*

Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan, joka harjoittaa sähköverkkotoimintaa jakeluverkossa, on käytettävä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita sekä huolehdittava siitä, että sen tietojärjestelmät ja tiedonsiirtoon käyttämät järjestelmät toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa. Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan on huolehdittava vastuulleen kuuluvan, sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikölle toimittamansa tiedon virheettömyydestä sekä toimittamansa virheellisen tiedon korjaamisesta viipymättä.

Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan, joka harjoittaa sähköverkkotoimintaa jakeluverkossa, on käytettävä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palveluita sekä huolehdittava siitä, että sen tietojärjestelmät ja tiedonsiirtoon käyttämät järjestelmät toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa. Vähittäismyyjän ja jakeluverkonhaltijan on huolehdittava vastuulleen kuuluvan, sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikölle toimittamansa tiedon virheettömyydestä sekä toimittamansa virheellisen tiedon korjaamisesta viipymättä.

Muun kuin 1 momentissa tarkoitetun verkonhaltijan, jonka sähköverkossa on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, sekä kiinteistönhaltijan, jonka kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäinen sähköverkko muodostaa mittausalueen, jolla on yhteinen rajapistemittaus jakeluverkon muodostaman mittausalueen kanssa, on järjestettävä mainittuun rajapistemittaukseen liittyvä tiedonvaihto sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön kanssa. Rajapistemittauksen järjestämisestä vastuussa olevan verkonhaltijan tai kiinteistönhaltijan on huolehdittava siitä, että sen vastuulla olevat järjestelmät, joita käytetään mainitun rajapistemittauksen tiedonsiirrossa, toimivat yhteensopivasti sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön tietojärjestelmien kanssa. Verkonhaltijan ja kiinteistönhaltijan on huolehdittava vastuulleen kuuluvan, sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikölle toimittamansa mittautiedon virheettömyydestä sekä toimittamansa virheellisen mittautiedon korjaamisesta viipymättä.

Vähittäismyyjän, 1 ja 2 momentissa tarkoitetun verkonhaltijan ja 2 momentissa tarkoitetun kiinteistönhaltijan on rekisteröidyttävä käyttämänsä palvelun käyttäjäksi sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikössä. Sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon yksikön on hyväksyttävä vähittäismyyjän, verkonhaltijan ja kiinteistönhaltijan rekisteröityminen, jos tämä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

täyttää sen sähköjärjestämässä harjoittaman toiminnan edellyttämät 1 ja 2 momentissa tarkoitetut vaatimukset tietojärjestelmien ja tiedonsiirtoon käytettyjen järjestelmien yhteensopivuudesta ja on solminut käyttämäänsä palvelua koskevan palvelusopimuksen, jonka ehdot Energiavirasto on vahvistanut sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 10 §:n mukaisesti. Rekisteröityminen on tehtävä ennen kuin:

1) vähittäismyyjä aloittaa sähkösopimusten tarjoamisen loppukäyttäjille;

2) jakeluverkonhaltija aloittaa jakeluverkko-toiminnan harjoittamisen jakeluverkossa;

3) 2 momentissa tarkoitetusta sähköverkosta tai kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäisestä sähköverkosta muodostetaan mainitussa momentissa tarkoitettu mittausalue.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Mitä 75 a §:n 3 momentissa säädetään, sovelletaan myös vähittäismyyjään, verkonhaltijaan ja kiinteistönhaltijaan, joka harjoittaa lain voimaantullessa mainitun pykälän 1 ja 2 momentissa tarkoitettua toimintaa paitsi, jos se ei jatka toimintaa sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönoton jälkeen.
